

**KARS MÜZESİ'NDE BULUNAN 20. YY. AİT CİCİM
ZİLİ VE SUMAK DOKUMALARIN TAHLİLİ**

Ebru OKUYUCU

Yüksek Lisans Tezi

Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı

Doç. Dr. Ayşe Ashhan EROĞLU

2019

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANA SANAT DALI

Ebru OKUYUCU

KARS MÜZESİ'NDE BULUNAN 20. YY. AİT
CİCİM ZİLİ VE SUMAK DOKUMALARIN TAHLİLLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. A. Aslihan EROĞLU

ERZURUM- 2019

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ BEYAN FORMU

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum ".....
....." adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.*

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[Tarih ve İmza]

[Öğrencinin Adı Soyadı]

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Doç. Dr. Aslıhan Ergüder danışmanlığında, Elçin Akay tarafından hazırlanan bu çalışma
19/08/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Güzel Sanatlar Enstitüsü Anabilim / Anasanat
Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Y. Ziya Simbielli	İmza	: [Signature]
Jüri Üyesi	: Ümmübeni HANIDAVA	İmza	: [Signature]
Jüri Üyesi	: A. Adilhan ERDÜLU	İmza	: [Signature]

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 19/08/2019

[Signature]
Doç. Dr. Ahmet Selim Doğan
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
ÖN SÖZ.....	VII
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	IX
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	XII
KATALOG FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	XIII
KATALOG ÇİZİMLER DİZİNİ	XV
MOTİF ÇİZİMLER DİZİNİ	XVII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KARS İLİ

1.1. KARS İLİ COĞRAFYASI	2
1.2. KARS İLİ TARİHÇESİ.....	3
1.3. KARS MÜZESİ'NİN TARİHÇESİ.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

DOKUMANIN TANIMI

2.1. TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGILARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	8
2.2. CİCİM-ZİLİ-SUMAK DOKUMALARIN TANIMI.....	10
2.2.1. Cicim Dokumaların Tanımı	10
2.2.2. Zili Dokumaların Tanımı	12
2.2.3. Sumak Dokumaların Tanımı	15
2.3. TÜRK DÜZ DOKUMALARININ (CİCİM-ZİLİ-SUMAK) TEKNİK ÖZELLİKLERİ.....	17
2.3.1. Cicim Dokuma Tekniği.....	17
2.3.1.1. Seyrek Motifli Cicim Dokuma Tekniği.....	18
2.3.1.2. Sık Motifli Cicim Dokuma Tekniği	19
2.3.1.3. Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim Dokuma Tekniği	20
2.3.1.4. Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim Dokuma Tekniği.....	21

2.3.2. Zili Dokuma Tekniği	21
2.3.2.1. Düz Zili Dokuma Tekniği	23
2.3.2.2. Çapraz Zili Dokuma Tekniği	23
2.3.2.3. Seyrek Zili Dokuma Tekniği	24
2.3.2.4. Damalı Zili Dokuma Tekniği	24
2.3.2.5. Konturlu Zili (Zili-Verne) Dokuma Tekniği	25
2.3.3. Sumak Dokuma Tekniği	25
2.3.3.1. Düz Sumak Dokuma Tekniği	26
2.3.3.2. Atkısız Düz Sumak Dokuma Tekniği	27
2.3.3.3. Balıksırtı Sumak Dokuma Tekniği	27
2.3.3.4. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuma Tekniği	28
2.3.3.5. Ters Sumak Dokuma Tekniği	28
2.3.3.6. Çapraz Alternatif Sumak Dokuma Tekniği	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜZ DOKUMALARDA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER

3.1. DOKUMADA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER.....	30
3.1.1. Dokuma Tezgah	30
3.1.2. Kirmen, Teşi, İğ, Tengerek, Öreke	33
3.1.3. Kirkit	35
3.1.4. Çıkık	35
3.1.5. Mekik	37
3.1.6. Gülcan	37
3.1.7. Makas	38
3.2. KARS MÜZESİNDE TESPİT EDİLEN CİCİM ZİLİ SUMAK DOKUMA ÖRNEKLERİNDE KULLANILAN MOTİFLER.....	38
3.2.1. Geometrik Motifler	39
3.2.1.1. Göz Motifi	39
3.2.1.2. Sandık motifi	41
3.2.1.3. Bereket Motifi	42
3.2.1.4. Muska Motifi	43
3.2.1.5. Su Yolu Motifi	43

3.2.1.6. Çengel motifi	44
3.2.1.7. Yıldız Motifi	45
3.2.1.8. Pıtrak Motifi	46
3.2.1.9. Elibelinde Motifi	47
3.2.1.10. Bukacı Motifi	48
3.2.1.11. Yaba Motifi	48
3.2.1.12. Kandil Motifi	48
3.2.1.13. İbrik motifi	48
3.2.1.14. Alem Bayrak Motifi,	48
3.2.1.15. El Motifi	49
3.2.3. Hayvan Figürlü Motifler	49
3.2.3.1. Kuş Motifi	49
3.2.3.2. Koçboynuzu Motifi	50
3.2.3.3. Deve Boynu (Deve Tabanı) Motifi	51
3.2.3.4. Akrep Motifi	52
3.2.3.5. Ejder Motifi	53
3.2.3.6. Kurtağı Motifi	55
3.2.3.7. Yengeç Motifi	56
3.3. KULLANIM ALANLARINA GÖRE KARS MÜZESİ'NDE TESPİT EDİLEN DOKUMA ÖRNEKLERİ	57
3.3.1. Heybeler ve Hurçlar	57
3.3.2. Mafraşlar	59
3.3.3. Örtüler	59
3.3.4. Çantalar	59
3.3.5. Çuvallar	60
3.3.6. At Çulları	60
3.3.7. Yastık Yüzleri	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

4.1. KARS MÜZESİNDE TESPİT EDİLEN CİCİM ZİLİ SUMAK DOKUMALARIN KATALOĞU VE TAHLİLLERİ	61
--	----

4.2. DEĞERLENDİRME KARŞILAŞTIRMA.....	141
SONUÇ.....	153
KAYNAKÇA	155
ÖZGEÇMİŞ.....	161

ÖZET**KARS MÜZESİ'NDE BULUNAN 20. YY. AİT
CİCİM ZİLİ VE SUMAK DOKUMALARIN TAHLİLLERİ****YÜKSEK LİSANS TEZİ****Ebru OKUYUCU****Tez Danışmanı: Doç. Dr. A. Aslihan EROĞLU****2019, 160 sayfa****Jüri: Doç. Dr. A. Aslihan EROĞLU****Jüri: Doç. Dr. Ümbülbanu HAMİDOVA****Jüri: Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ**

Geleneksel kültürümüzün içerisinde yer alan düz dokumalar, zaman içerisinde teknolojik ilerlemelerin etkisi ile gerilemeye başlamış, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş sanatlar içerisinde yer almıştır. Doğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde bulunan Kars, geçmişten günümüze birçok farklı kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bölge, etnik yapısı ve coğrafi konumundan dolayı zengin dokuma örneklerini barındırmaktadır.

Kars Müzesi'nde tespit edilen dokumalar özellikle Kars ve çevresine özgü yöresel özellikler içermektedir. Kars Müzesi'nde tespit edilen 20.yy' a ait cicim, zili, sumak dokuma yaygılarının malzeme, renk, desen ve teknik özellikleri incelenmiştir. Dokumalarda genellikle yeşil, beyaz, turuncu, mavi ve kırmızı renkler kullanılmış olup siyah, kahverengi ve beyaz renkler doğal şekliyle boyama yapılmadan uygulanmıştır. Örneklerde at çulu, heybe, yer yaygısı, yastık yüzü, un çuvalı, hurç, mafraş kullanım alanı olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müze, Dokuma, Teknik, Cicim, Zili, Sumak.

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****THE ANALYSIS OF THE 20 TH CENTURY ALTAR
BELL AND RUGS EXHİBİTED IN THE KARS MUSEUM****Ebru OKUYUCU****Advisor: Assoc. Prof. A. Aslihan EROĞLU****2019, Page: 160****Jury: Assoc. Prof. A. Aslihan EROĞLU****Jury: Assoc. Prof. Ümbülbanu HAMİDOVA****Jury: Assoc. Prof. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ**

The plain weave in our traditional culture, due to the technological developments, went into a decline in time and have been listed among the arts which have faded into oblivion today. Kars within the borders of the East Anatolia has kept a number of different cultures and civilizations so far. Thanks to its geographical location and ethnicity, the region includes rich weaving samples. The fabrics found in the Kars museum have regional characteristics of Kars and its surrounding.

The materials, colour, pattern and technical properties of the weaving ground cloths of the light rug, zili, sumak found in the Kars museum belonging to the 20th century were analyzed. In the weavings, generally the colours, green, white, orange, blue and red were densely applied, and the colors, black, Brown and white were used naturally without painting.

In the samples, it was found out that the stuff such as horse cloth, saddlebag, pillowcase, flour sack, pack carrier and mafaş were determined.

Key Words: Museum, Weaving, Technical, Rug, Zili, Sumac.

ÖN SÖZ

Düz dokumalar Geleneksel Türk Sanatları içerisinde yer alır. Tez konusunda yer alan örnekler, yöresel özellikler taşımasının yanı sıra teknik, renk ve desenleriyle Anadolu örnekleri ile benzerlik taşır. Yüksek Lisans Tez çalışmasında “Kars Müzesi’nde Bulunan 20.yy’a Ait Cicim Zili ve Sumak Dokumaların Tahlilleri” ele alınmıştır. Araştırma konusunu oluşturan düz dokumalar (cicim, zili, sumak) teknik, malzeme, motif, desen ve renk yönünden tahlil edilmiştir. Motifler geometrik ve hayvan figürlü motifler başlıkları altında incelenmiştir. Tezin birinci bölümünde Kars ilinin coğrafyası ve tarihçesi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümünde düz dokuma tanımı ve tarihçesi ile teknik özellikler hakkında bilgiler sunulmuştur. Üçüncü bölümde düz dokumalarda kullanılan araç-gereçlere yer verilmiş, kullanım alanlarına göre örnekler sınıflandırılmıştır. Dördüncü bölümde müzede bulunan cicim, zili ve sumaklar incelenerek katalog tahlilleri hazırlanmıştır. Sonuç ve kaynakça kısmı ile tez sona erdirilmiştir.

Tezimde ve okul hayatımda destek olup, yönlendiren, ilgisini ve emeğini esirgemeyen Danışman Hocam Doç. Dr. Ayşe Aslıhan EROĞLU başta olmak üzere, çalışma esnasında büyük kolaylık gösteren Kars Müzesi Müdürü Necmettin ALP’e ve bu süreçte benden desteklerini eksik etmeyen, eğitim hayatım boyunca yürüdüğüm bu yolda azim ve sabırla ilerlememde büyük katkıları olan aileme, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR DİZİNİ

G.S.E	: Güzel Sanatlar Enstitüsü
M.E.B	: Milli Eğitim Bakanlığı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
Sem.	: Sempozyum
Karş.	: Karşılaştırma
Cm	: Santimetre
K.g.	: Kilogram
Mad.	: Madde
vb.	: Ve benzeri
Env.	: Envanter
Enst.	: Enstitü
No.	: Numara
yy.	: Yüzyıl
Gr.	: Gram
H	: Hicri
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
C.	: Cilt
Y.	: Yıl

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1. Şaban Köyü-Geyikli Tepe.....	3
Fotoğraf 2. Kars Camuşlu Köyü-Yazılıkaya Büyük Pano Resimleri.	4
Fotoğraf 3. Kars Müzesi Bahçesi. Anıt Mezar Taşı.....	5
Fotoğraf 4. Kuzey Moğolistan'daki Noin-Ula'da bulunan dokuma parçası.....	9
Fotoğraf 5. Cicim Dokuma Çağlayancerit Kezban Hatun Camii..	11
Fotoğraf 6. Cicim. Kars Müzesi.....	12
Fotoğraf 7. Zili dokuma örnekleri Kars Müzesi	13
Fotoğraf 8. Zili Dokuma.	14
Fotoğraf 9. Zili.Çağlayancerit Kezban Hatun Camii	14
Fotoğraf 10. Zili. Çağlayancerit Kezban Hatun Camii	15
Fotoğraf 11. Sumak dokuma.....	16
Fotoğraf 12. Yaygı Atkılı Yüzlü Cicim Ahlat Yoğurtyemez Köy Camisi.....	18
Fotoğraf 13. Seyrek Motifli Cicim Kars Müzesi	18
Fotoğraf 14. Cicim Elazığ Müzesi	19
Fotoğraf 15. Cicim Kars Müzesi.....	19
Fotoğraf 16. Sık motifli cicim Elazığ Müzesi.....	20
Fotoğraf 17. Atkılı Yüzlü Cicim Kars Müzesi	20
Fotoğraf 18. Atkılı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim Dokuma	21
Fotoğraf 19. Zili çanta, çuval dokuma	22
Fotoğraf 20. Düz zili	23
Fotoğraf 21. Çapraz zili	23
Fotoğraf 22. Seyrek zili.....	24
Fotoğraf 23. Damalı zili	24
Fotoğraf 24. Konturlu zili	25
Fotoğraf 25. Düz sumak dokunması	26
Fotoğraf 26. Atkısız düz sumak	27
Fotoğraf 27. Balıksırtı sumak dokuma	27
Fotoğraf 28. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuma.	28
Fotoğraf 29. Ters sumak dokuma	28
Fotoğraf 30. Çapraz alternatif sumak dokuma	29
Fotoğraf 31. Istar Tezgahta Dokuma.Kars Müzesi	31

Fotoğraf 32. Sarma Tezgah. (Atatürk Üniversitesi).....	31
Fotoğraf 33. Kirmen-Yün Eğirme Çıkırığı-Yün Tarağı- Teşi. Kars Müzesi.	33
Fotoğraf 34. Kirmen. Kars Müzesi.	34
Fotoğraf 35. Yün Tarağı ve Teşi. (Kars Müzesi).....	34
Fotoğraf 36. Kirkit örnekleri	35
Fotoğraf 37. Çıkırık Kars Müzesi (Kars)	36
Fotoğraf 38. Çıkırık Etnografya Müzesi (Ankara).....	36
Fotoğraf 39. Mekik	37
Fotoğraf 40. Gülcan (İsmek).....	37
Fotoğraf 41. Yün İplik Atölyesi (Atatürk Üniversitesi).....	38
Fotoğraf 42. Zili Dokuma Balıkesir İvrindi Göz Motifi ve Detay	40
Fotoğraf 43. Sandık motifi örneği	41
Fotoğraf 44. Bereket motifi Kars Müzesi	42
Fotoğraf 45. Su yolu motifi Kars Müzesi	44
Fotoğraf 46. Çengel motifi Kars Müzesi	44
Fotoğraf 47. Yıldız motifi Kars Müzesi.....	45
Fotoğraf 48. Pıtrak motifi Kars Müzesi	46
Fotoğraf 49. Kuş motifi	50
Fotoğraf 50. Koç boynuzu motifi Kars Müzesi	51
Fotoğraf 51. Deve boynu motifi	52
Fotoğraf 52. Akrep motifi Kars Müzesi.....	53
Fotoğraf 53. Ejder motifi Kars Müzesi	54
Fotoğraf 54. Kurtağzı motifi Kars Müzesi.....	56
Fotoğraf 55. Yengeç motifi Kars Müzesi.....	57
Fotoğraf 56. Yengeç motifi örnekleri	57
Fotoğraf 57. Heybe örnekleri Kars Müzesi.....	58
Fotoğraf 58. Mafraş Örneği. Kars Müzesi	59
Fotoğraf 59. At çulu örneği Kars Müzesi	60
Fotoğraf 60. At çulu örneği Bakü Müzesi	60
Karş. Fotoğrafı 1. Sumak /Mafraş / Kars Müzesi.	143
Karş. Fotoğrafı 2. Mafraş / Şahseven (Arasbaran İli), Kaleybar, As Yaylası.....	144
Karş. Fotoğrafı 3. Mafraş / Fermeş. Şahseven. Ankara Etnografya Müzesi.....	144

Karş. Fotoğrafi 4. Zili /Yastık Yüzü Kars Müzesi	145
Karş. Fotoğrafi 5. Zili Bakü İç Kale halı dükkanı	145
Karş. Fotoğrafi 6. Zili / Kars Müzesi	146
Karş. Fotoğrafi 7. Zili Dokuma Azerbaycan Halıları.19.yy Garabah Gurubu.....	146
Karş. Fotoğrafi 8. Zili Dokuma Bakü Müzesi.....	146
Karş. Fotoğrafi 9. At çulu 19. yy. Kars Müzesi	147
Karş. Fotoğrafi 10. At Çulu.Zili / 19.yy Garabah Gurubu.	147
Karş. Fotoğrafi 11. Cicim Durna Gatari Belenbaşı Köyü Camii	148
Karş. Fotoğrafi 12. Cicim ve Zili Namazlığı Seccade	148
Karş. Fotoğrafi 13. Cicim/Zili Durna Gatari Belenbaşı Köyü Camii Namazlığı Seccade	148
Karş. Fotoğrafi 14. Zili/Mersin/Seccade	148
Karş. Fotoğrafi 15. Yüklük Belenbaşı Köyü.....	149
Karş. Fotoğrafi 16. Bergama Arkeoloji Müzesi	149
Karş. Fotoğrafi 17. Cicim/Heybe Kars Müzesi.....	150
Karş. Fotoğrafi 18. Heybe.....	150
Karş. Fotoğrafi 19. Cicim/At Çulu Kars Müzesi	151
Karş. Fotoğrafi 20. Cicim Dokuma Kemer Süslemesi Hizan	151
Karş. Fotoğrafi 21. Çuval Kars Müzesi	152
Karş. Fotoğrafi 22. Çuval Bergama Arkeoloji Müzesi	152

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. Düz sumak dokuması	26
Çizim 2. Atıkısız düz suma	27
Çizim 3. Balıksırtı sumak dokuma	27
Çizim 4. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuma.	28
Çizim 5. Ters sumak dokuma	28
Çizim 6. Çapraz alternatif sumak dokuma	29
Çizim 7. Göz motifi	40
Çizim 8. Sandık motifi örnekleri	41
Çizim 9. Bereket motifi örnekleri	42
Çizim 10. Muska motifi örnekleri	43
Çizim 11. Su yolu motifi	44
Çizim 12. Çengel motifi	45
Çizim 13. Yıldız motifi örnekleri	46
Çizim 14. Pıtrak motifi örnekleri	47
Çizim 15. Elibelinde motif örnekleri	47
Çizim 16. Yaba motifi	48
Çizim 17. Kuş motifi örnekleri	50
Çizim 18. Koç boynuzu motif örnekleri	51
Çizim 19. Deve Boynu motifi.....	52
Çizim 20. Akrep motifi örnekleri	53
Çizim 21. Ejder motifi örnekleri	55
Çizim 22. Kurtağzı motif örnekleri	56

KATALOG FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1. Sumak Dokuma. Mafraş. Kars Müzesi.	61
Fotoğraf 2. Çözü Yüzlü Cicim. At Çulu. Kars Müzesi.	63
Fotoğraf 3. Heybe / Hurç. Kars Müzesi.	65
Fotoğraf 4. Heybe / Hurç. Kars Müzesi.	67
Fotoğraf 5. Çözü Yüzlü Cicim. Heybe / Çanta. Kars Müzesi.	69
Fotoğraf 6. Yastık Yüzü. Kars Müzesi.	71
Fotoğraf 7. Cicim. At Çulu. Kars Müzesi.	73
Fotoğraf 8. Cicim. Heybe. Kars Müzesi.	75
Fotoğraf 9. Heybe / Yastık Yüzü. Kars Müzesi.	77
Fotoğraf 10. Heybe. Kars Müzesi.	79
Fotoğraf 11. Heybe / Hurç. Kars Müzesi.	81
Fotoğraf 12. Heybe. Kars Müzesi.	83
Fotoğraf 13. Kulplu Çanta. Kars Müzesi.	85
Fotoğraf 14. Heybe. Kars Müzesi.	87
Fotoğraf 15. Heybe. Kars Müzesi.	89
Fotoğraf 16. At Çulu. Kars Müzesi.	91
Fotoğraf 17. Zili. Yastık Yüzü. Kars Müzesi.	93
Fotoğraf 18. Zili Yastık Yüzü. Kars Müzesi.	95
Fotoğraf 19. Cicim. Heybe. Kars Müzesi.	97
Fotoğraf 20. Yastık Yüzü. Kars Müzesi.	99
Fotoğraf 21. Zili / Zilo / Çuval/ Çul. Kars Müzesi.	101
Fotoğraf 22. Mafraş / Hurç / Farmaç. Kars Müzesi.	103
Fotoğraf 23. Çanta/torba. Kars Müzesi.	105
Fotoğraf 24. Düz Zili/Cicim. Heybe. Kars Müzesi.	107
Fotoğraf 25. Heybe. (Kars Müzesi).	109
Fotoğraf 26. Sumak. Heybe. Kars Müzesi.	111
Fotoğraf 27. Çözü Yüzlü Cicim. At Örtüsü /At Çulu. Kars Müzesi.	113
Fotoğraf 28. Heybe /Hurç. Kars Müzesi.	115
Fotoğraf 29. Zili/ Cecim. Örtü. Kars Müzesi.	117
Fotoğraf 30. Heybe / Hurç. Kars Müzesi.	119
Fotoğraf 31. Heybe/hurç/ Kars Müzesi.	121

Fotoğraf 32. Heybe / Yastık Yüzü. Kars Müzesi.....	123
Fotoğraf 33. Çözgü Yüzlü Cicim. Heybe/ Hurç. Kars Müzesi.	125
Fotoğraf 34. Yastık Yüzü. Kars Müzesi.	127
Fotoğraf 35. Sumak Dokuma. Heybe.....	129
Fotoğraf 36. Zili / Cicim.Yastık yüzü. Kars Müzesi.....	131
Fotoğraf 37. Mafraş / Hurç / Farmaç. Kars Müzesi.	133
Fotoğraf 38. Cicim. Örtü. Kars Müzesi	135
Fotoğraf 39. Cicim. Heybe. Kars Müzesi.	137
Fotoğraf 40. Sumak.Yastık Yüzü. Kars Müzesi.	139

KATALOG ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. Sumak Dokuma. Mafraş.	62
Çizim 2. Çözü Yüzlü Cicim. At Çulu.	64
Çizim 3. Heybe Dokuma.	66
Çizim 4. Heybe. Sumak Dokuma.	68
Çizim 5. Çözü Yüzlü Cicim. Heybe Dokuma. (Çanta).	70
Çizim 6. Yastık Yüzü. Sumak Dokuma.	72
Çizim 8. Cicim Dokuma. Heybe.	76
Çizim 10. Heybe. Sumak Dokuma.	80
Çizim 11. Heybe Dokuma.	82
Çizim 12. Heybe Dokuma.	84
Çizim 13. Sumak Dokuma. Mafraş.	86
Çizim 14. Heybe Dokuma.	88
Çizim 15. Heybe Dokuma.	90
Çizim 16. At Çulu.	92
Çizim 17. Yastık Yüzü. Zili Dokuma.	94
Çizim 18. Yastık Yüzü. Zili dokuma.	96
Çizim 19. Heybe. Cicim Dokuma.	98
Çizim 20. Yastık Yüzü.	100
Çizim 21. Zili. Heybe Dokuma.	102
Çizim 22. Mafraş Dokuma.	104
Çizim 23. Çanta /Torba/ Çuval. Cicim Dokuma.	106
Çizim 24. Düz Zili/Cicim. Heybe Dokuma.	108
Çizim 25. Heybe Dokuma.	110
Çizim 26. Heybe. Sumak Dokuma.	112
Çizim 27. At Çulu At Örtüsü. Cicim Dokuma.	114
Çizim 28. Heybe Dokuma.	116
Çizim 29. Zili ve Cicim Dokuma. Örtü.	118
Çizim 30. Cicim Dokuma. Heybe.	120
Çizim 31. Heybe dokuma.	122
Çizim 32. Sumak Dokuma. Heybe/Yastık Yüzü.	124
Çizim 33. Çözü Yüzlü Cicim Dokuma. Heybe.	126

Çizim 34. Yastık Yüzü Dokuma.....	128
Çizim 35. Sumak Dokuma. Heybe.	130
Çizim 36. Zili/Cicim.Yastık yüzü.....	132
Çizim 37. Mafraş/ Hurç/ Farmaç	134
Çizim 38. Cicim Dokuma Örtü.....	136
Çizim 39. Cicim Dokuma. Heybe.....	138
Çizim 40. Sumak Dokuma. Yastık Yüzü.	140

MOTİF ÇİZİMLER DİZİNİ

Motif Çizim 1. Ejder motifi	62
Motif Çizim 2. Çengel motifi.....	62
Motif Çizim 3. Yıldız motifi	62
Motif Çizim 4. Göz motifi.....	62
Motif Çizim 5. Deve boynu.....	62
Motif Çizim 6. Baklava motif	62
Motif Çizim 7. Çengel motifi.....	64
Motif Çizim 8. Akrep Motifi.....	66
Motif Çizim 9. Çengel motifi.....	66
Motif Çizim 10. Akrep motifi	66
Motif Çizim 11. Baklava motifi	66
Motif Çizim 12. Çengel motifi.....	66
Motif Çizim 13. Akrep motifi	68
Motif Çizim 14. Koçboynuzu motifi.....	68
Motif Çizim 15. Çengel motifi.....	68
Motif Çizim 16. Akrep motifi	68
Motif Çizim 17. Baklava motifi	68
Motif Çizim 18. Çengel motifi.....	68
Motif Çizim 19. Baklava dilimi	72
Motif Çizim 20. Bukağı motifi.....	72
Motif Çizim 21. Baklava Dilimi	72
Motif Çizim 22. Kurtağızı motifi	72
Motif Çizim 23. Bereket motifi.....	74
Motif Çizim 24. Yaba motifi.....	74
Motif Çizim 25. Sıçandışi motifi.....	74
Motif Çizim 26. Çengel motifi.....	76
Motif Çizim 27. Deveboynu motifi.....	76
Motif Çizim 28. Yengeç motifi	76
Motif Çizim 29. Akrep motifi	76
Motif Çizim 30. Baklava motifi	76
Motif Çizim 31. Bukağı motifi.....	76

Motif Çizim 32. Bereket motifi.....	78
Motif Çizim 33. Baklava motifi	78
Motif Çizim 34. Koçboynuzu motifi.....	78
Motif Çizim 35. Baklava motifi	78
Motif Çizim 36. Muska motifi	78
Motif Çizim 37. Yengeç motifi	80
Motif Çizim 38. Akrep motifi	80
Motif Çizim 39. Koçboynuzu motifi.....	80
Motif Çizim 40. Pıtrak motifi.....	80
Motif Çizim 41. Bukağı motifi.....	80
Motif Çizim 42. Deveboynu motifi.....	80
Motif Çizim 43. Akrep motifi	82
Motif Çizim 44. Bukağı motifi.....	82
Motif Çizim 45. Baklava motifi	82
Motif Çizim 46. Çengel motifi.....	82
Motif Çizim 47. Göz motifi	82
Motif Çizim 48. Çengel motif.....	82
Motif Çizim 49. Göz motifi	84
Motif Çizim 50. Pıtrak motifi.....	84
Motif Çizim 51. Suyolu motifi.....	84
Motif Çizim 52. Göz motifi	84
Motif Çizim 53. Göz motifi	84
Motif Çizim 54. Deveboynu motifi.....	84
Motif Çizim 55. Baklava motifi	86
Motif Çizim 56. Sıçandişi motifi.....	86
Motif Çizim 57. Baklava motifi	86
Motif Çizim 58. Baklava motifi	88
Motif Çizim 59. Akrep motifi	88
Motif Çizim 60. Çengel motifi.....	88
Motif Çizim 61. Çengel motifi.....	88
Motif Çizim 62. Koçboynuzu motifi.....	90
Motif Çizim 63. Pıtrak motifi.....	90

Motif Çizim 64. Çengel motifi.....	90
Motif Çizim 65. Yengeç motifi.....	90
Motif Çizim 66. Baklava boynu.....	90
Motif Çizim 67. Çengel motifi.....	90
Motif Çizim 68. Köpek motifi.....	92
Motif Çizim 69. Alem motifi	92
Motif Çizim 70. Koçboynuzu motifi.....	92
Motif Çizim 71. Pıtrak motifi.....	92
Motif Çizim 72. Akrep motifi	92
Motif Çizim 73. Pıtrak motif.....	92
Motif Çizim 74. Çengel motifi.....	94
Motif Çizim 75. Çengel motifi.....	96
Motif Çizim 76. Sandık motifi	96
Motif Çizim 77. Koçboynuzu motifi.....	98
Motif Çizim 78. Sıçandışi motifi.....	98
Motif Çizim 79. Baklava motifi	100
Motif Çizim 80. Pıtrak motifi.....	100
Motif Çizim 81. Akrep motifi	100
Motif Çizim 82. Baklava motifi	100
Motif Çizim 83. Ejder motifi	102
Motif Çizim 84. Çengel motifi.....	102
Motif Çizim 85. Yıldız motifi	102
Motif Çizim 86. Ejder motifi	104
Motif Çizim 87. Çengel motifi.....	104
Motif Çizim 88. Yıldız motifi	104
Motif Çizim 89. Bereket motifi.....	106
Motif Çizim 90. Suyolu motifi.....	106
Motif Çizim 91. Suyolu motifi.....	106
Motif Çizim 92. Deveboynu motifi.....	106
Motif Çizim 93. Pıtrak motifi.....	108
Motif Çizim 94. Çengel motifi.....	108
Motif Çizim 95. Suyolu motifi.....	108

Motif Çizim 96. Yaba motifi.....	108
Motif Çizim 97. Bereket motifi.....	108
Motif Çizim 98. Çengel motifi.....	108
Motif Çizim 99. Suyolu motifi.....	110
Motif Çizim 100. Bereket motifi.....	110
Motif Çizim 101. Baklava motifi	110
Motif Çizim 102. Baklava motifi	112
Motif Çizim 103. Koçboynuzu motifi.....	112
Motif Çizim 104. Yengeç motifi	112
Motif Çizim 105. Baklava motifi	112
Motif Çizim 106. Çengel motifi.....	114
Motif Çizim 107. Bereket motifi.....	114
Motif Çizim 108. Deveboynu motifi.....	114
Motif Çizim 109. Akrep motifi	116
Motif Çizim 110. Çengel motifi.....	116
Motif Çizim 111. Akrep motifi	116
Motif Çizim 112. Baklava motifi	116
Motif Çizim 113. Sandık motifi	118
Motif Çizim 114. Suyolu motifi.....	118
Motif Çizim 115. Baklava motifi	118
Motif Çizim 116. Suyolu motifi.....	118
Motif Çizim 117. Baklava motifi	118
Motif Çizim 118. Göz motifi	120
Motif Çizim 119. Deveboynu motifi.....	120
Motif Çizim 120. Suyolu motifi.....	120
Motif Çizim 121. Pıtrak motifi.....	120
Motif Çizim 122. Göz motifi	120
Motif Çizim 123. Koçboynuzu motifi.....	122
Motif Çizim 124. Bukağı motifi.....	122
Motif Çizim 125. Baklava motifi	122
Motif Çizim 126. Çengel motifi.....	122
Motif Çizim 127. Çengel motifi.....	122

Motif Çizim 128. Akrep motifi	122
Motif Çizim 129. Koçboynuzu motifi.....	124
Motif Çizim 130. Pıtrak motifi.....	124
Motif Çizim 131. Çengel motifi.....	124
Motif Çizim 132. Yengeç motifi	124
Motif Çizim 133. Muska motifi	124
Motif Çizim 134. Yengeç motifi	124
Motif Çizim 135. Koçboynuzu motifi.....	126
Motif Çizim 136. Sıçandişi motifi.....	126
Motif Çizim 137. Baklava motifi	128
Motif Çizim 138. Pıtrak motifi.....	128
Motif Çizim 139. Akrep motifi	128
Motif Çizim 140. Baklava motifi	128
Motif Çizim 141. Çengel motifi.....	130
Motif Çizim 142. Yengeç motifi	130
Motif Çizim 143. Pıtrak motifi.....	130
Motif Çizim 144. Baklava motifi	130
Motif Çizim 145. Çengel boynu.....	130
Motif Çizim 146. Pıtrak motifi.....	132
Motif Çizim 147. Çengel motifi.....	132
Motif Çizim 148. Suyolu motifi.....	132
Motif Çizim 149. Sandık motifi	132
Motif Çizim 150. Sıçandişi motifi.....	132
Motif Çizim 151. Baklava Motifi.....	134
Motif Çizim 152. Göz motifi	134
Motif Çizim 153. Baklava motifi	134
Motif Çizim 154. Muska motifi	134
Motif Çizim 155. Elibelinde motifi.....	134
Motif Çizim 156. Bereket Motifi	136
Motif Çizim 157. Sıçandişi motifi.....	136
Motif Çizim 158. Yaba motifi.....	136
Motif Çizim 159. Çengel motifi.....	138

Motif Çizim 160. Yaba motifi.....	138
Motif Çizim 161. Göz motifi	138
Motif Çizim 162. Sıçandışi motifi.....	138
Motif Çizim 163. Akrep motifi	140
Motif Çizim 164. Baklava motifi	140

GİRİŞ

Düz dokumaların tarihçesi dokumacılığın başlamasıyla günümüze kadar olan süreç içerisinde gelişmesiyle ilişkilendirilmiştir denilebilir. Bu bağlamda dokumanın tarihi geçmişinin kaynağının olduğu yer bilinmek isteniyorsa; yün elde edilen ve üretilen, hayvancılığın ehlileştirildiği ve aynı zamanda hayvancılığın yapıldığı Orta Asya'dan günümüze kadar geldiğini söylemek mümkündür (Parlak, 2002: 11).

Türkler 1071' de Anadolu'yu fethetmesiyle birlikte, gelişimini Anadolu topraklarında sürdürmüştür. Orta Asya'dan Anadolu'ya geldiklerinde ise dokuma geleneğinin de beraberlerinde getirmişlerdir. (Sümer, 1984: 44-51). Daha sonraları Anadolu'nun çeşitli yerleşim yerlerinde bulunan boylar ve oymaklar, gerek yaşam biçimlerinde gerekse dokumalarındaki çeşitlilik ile göze çarpar. Nitekim 10-20 km. uzaklıkta bulunan iki yerleşim yerinde bu değişiklikler açık bir şekilde göze çarpar. Öyle ki baş vekalet arşivinde sayıları 7000' den fazla olan boylar ve oymaklar tespit edilmiştir. Bu boyların her birini temsil eden kendilerine özgü özel işaretler bulunmaktaydı. Özellikle bunlar kuş türleri ve özel işaretler (damga-im-en) olarak kullanılırdı (Acar, 1982: 20). Kars şehri; birçok kültürü bir arada barındıran, uygarlığın geçmişine tanıklık eden, binlerce yıldan bu yana antik bir yerleşim merkezidir. Kars Müzesi içerisinde yer alan düz dokumalar tezin konusunu oluşturmakta olup, kültürün devamlılığı ve sürekliliğini gösteren örnekler teşkil etmektedir.

Tezin birinci bölümünde Kars ilinin coğrafyası ve tarihçesi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümünde düz dokuma tanımı ve tarihçesi ile teknik özellikler hakkında bilgiler sunulmuştur. Üçüncü bölümde düz dokumalarda kullanılan araç-gereçlere yer verilmiş, kullanım alanlarına göre örnekler sınıflandırılmıştır. Katalog kısmında, her bir örneğe numara verilerek “Dokunduğu Yer”, “Dokuma Türü”, “Envanter No”, “Bulunduğu Yer”, “Dokunduğu Tarih”, “Ebatları (En/Boy)”, “Dokumanın Yöresel Adı”, “Kullanılan Malzeme”, “Kullanılan Renkler”, ve “Dokuma Tekniği” başlıkları altında, düz dokuma örnekleri hakkında ön bilgi verilmiş, “Dokumanın Tanımı” kısmında da örnekler ayrıntılı olarak tahlil edilmiştir. Değerlendirme ve Karşılaştırma bölümünde, katalogta tanıtılan eserler, hem kendi aralarında hem de müze ve yayınlarda bulunan benzerleriyle kompozisyon ve teknik açıdan değerlendirilerek karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise çalışmada ortaya konulan bilgiler özetlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KARS İLİ

1.1. KARS İLİ COĞRAFYASI

Kars ili; bulunduğu topraklar nedeniyle jeopolitik bir öneme sahiptir. Ayrıca Kars, Kafkaslar ve Anadolu'yu birbirine bağlayan önemli bir geçittir (Bingöl,2011: 20-40). Kars ilinin en yüksek bölgesi ‘‘Kür’’ ve ‘‘Aras’’ ırmaklarıdır. Bahsedilen ırmakların Hazar Denizi'ne ve daha sonra oradan da Karadeniz'e uzanan bağlantılarının bulunduğunu söylemek mümkündür (Kırzioğlu, 1953: 1). Kars ili Kafkas coğrafyasının bir parçası sayılmaktadır (Bingöl,2011: 20-40).

İlin yüzölçümü 9.939 km² 'dir (Kocaman, 2014: 273). Greenwich'e göre 42-10 ve 44-49 doğu meridyenleri ile 39-22 ve 41-37 derece kuzey paralelleri arasında yer alır (Kırzioğlu, 1953: 1) Yüzölçümü büyüklüğü bakımından Türkiye' de ilk 30 il içerisinde (Kocaman, 2014: 273).

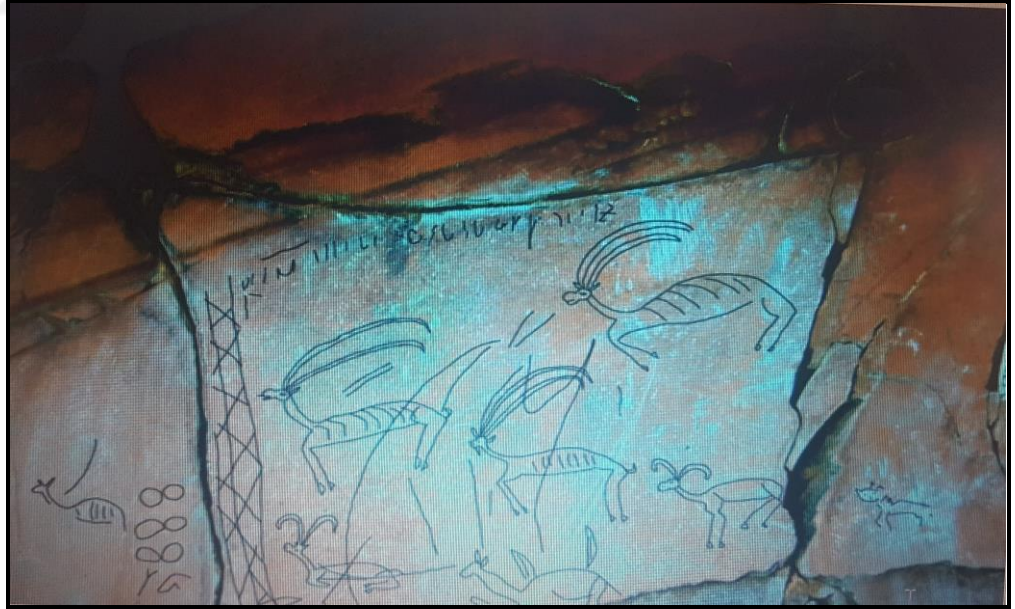
Kars; Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğu'sunda Erzurum-Kars platosunda bulunmaktadır (Demir & Alım, 2017: 539). Erzurum-Kars platosu etrafının yüksek dağlarla çevrili olmasından dolayı farklı bir iklime sahiptir (Bingöl,2011: 20-40). Ortalama yüksekliği 2000 m. olarak bilinmektedir (Kocaman, 2014: 273). Ayrıca denize olan uzaklığı ve bulunduğu bölgedeki yükseltisi sebebiyle de farklı bir bitki örtüsüne sahiptir (Bingöl,2011: 20-40).

Kars ili çevresi; Doğu'sunda Ermenistan Cumhuriyeti, Batı'sında Erzurum ili, Kuzey'inde Ardahan ve Güney'inde ise Iğdır ve Ağrı illeri bulunmaktadır. Başlıca gölleri; Çıldır gölü:120km yüzölçümüne sahip ve 22m derinliğindedir. Kenarbel gölü (karzak-Karsak): 27 km yüzölçümüne sahip olan gölün derinliği ise 10 m'dir. Aygır gölü: Kars gölede bulunan göl 3.44 m'dir. Küçük-Zarşat olarakta bilinir. Gölün 30 m derinliği olduğu bilinmektedir. Çengeli ve Turna gölleride bu bölgededir. Çengeli gölüne Çengeli-dengizi'de denilmektedir (Kırzioğlu, 1953: 9-10). Önemli dağları; Allahuekber tepesi, başta olmak üzere; Süphan, Ağadeveler, Hacıhalil, Kısır, Tarhan, Hacı Galo, Yağlıca, Zuzan ve Alacadağ'dır (Ergüder, 2009: 59). Bölgede bulunan tepeler; Kabak tepe (3050m.), Samavat (3047m.), Çalkavur-Boğatepe (2728m.)'dir (Kırzioğlu, 1953: 4).

1.2. KARS İLİ TARİHÇESİ

Kars İlinin; Yontma Taş Çağından günümüze kadar olan süreçte kültür ve turizm merkezlerinden birisi olduğu bilinmektedir (Gelibolu, Kanıbir, Saydan, Tutar, Yavuz, 2014: 8) Kars; Anadolu'nun, Avrupa ve Asya arasındaki kapı şehridir, (Ergüder,2009: 68). İl ‘İpek Yolu’ gibi stratejik öneme sahip bir ticari geçit üzerinde bulunmaktadır (Gelibolu, Kanıbir, Saydan, Tutar & Yavuz, 2014: 8) Tarih boyunca bölgeyi önemli kılan önemli etkenlerden birisi ise İran, Kars, Erzurum, Erzincan karayollarının birleşme noktası olması ve Kafkasları Anadolu'ya bağlamasıdır (Bingöl,2011: 20-40) Kars Platosunda birleşen ticari yollar kent'e büyük önem kazandırmaktadır (Gelibolu, Kanıbir, Saydan, Tutar & Yavuz, 2014: 8) Burada bilinen birçok medeniyet kurulmuş, fakat bu medeniyetlerden günümüze çok az eser ulaşmıştır. Kars ilinde yazılı tarih öncesi ve yazılı tarih sonrasına ait kalıntılar bulunmaktadır (Demir, 2017: 140)

Kars M.Ö. 127-130 yılları arasında adını Bulgar Türklerinin “Valantur” boyunun “karsak” oymağından almıştır (T.C Kars Valiliği, 2015: 4) Eski Türkçede “Karsak “ çölde yaşayan bir tilki anlamına gelmektedir. Buhara’lı Şeyh Süleyman Kars’a şal, kuşak, karsak ve tilki demiştir.

Fotoğraf 1. Doğu Anadolu'nun kaya üstü resimleri (Kars-Kağızman) (Muhsin Ertürk Budak, Sosyal Ekonomi Ve Araştırmalar Dergisi, 2014).

M.Ö. 9000-8000 tarihlerinde Camuşlu köyü yakınlarındaki kaya resimleri ve mağaralarda bulunan resimler üzerinde arkeolojik çalışmalar yapılmıştır (Fotoğraf: 2.2.). Yapılan çalışmalar sonucunda yörenin tarihi geçmişinin Cilalı Taş Devrine kadar indiği anlaşılmaktadır (T.C Kars Valiliği, 2015: 4).

Tarih öncesi yazılı ilk izlere Kağızman Aras Vadisinde rastlanmıştır (Demir, 2017: 140). Kars Kağızman da bulunan Büyük Pano (Yazılıkaya) olarak bilinen kaya üstü resimleri, tarih öncesi zamana aittir (Budak, 2014: 68-71) Bunlar yontma taş devrinden kalan mağara ve kaya resimleridir (Demir, 2017: 140).

Urartular sonrasında Pers, Tigran, Araks, Sasaniler yönetiminde olan Kars toprakları 656 yılında Hz. Ömer dönemi ile İslam Devleti yönetiminde kalmıştır. İl Sultan Alparslan Dönemi'nde 1064 yılında Ani Kentinin fethi ile birlikte Selçuklu hakimiyetine girmiştir. Selçuklu hakimiyetinde olan Kars ili daha sonraları ise Gürcü, Saltuklu, Moğol, Karakoyunlu ve Akkoyunlu beylikleri arasında el değiştirmiştir. Dönem içerisinde birçok yerleşim alanı tahribat görmüş, 1543 yılında Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı yönetimi altına girmiştir. Moğollar tarafından tahrip edilmiş olan, Osmanlı yönetimine giren Kars ve çevresinde il yeniden inşa edilmiştir (Demir, 2017: 140).

Fotoğraf 2. Kars Camuşlu Köyü-Yazılıkaya Büyük Pano Resimleri (Muhsin Ertürk Budak, Sosyal Ekonomi Ve Araştırmalar Dergisi, 2014).

Kars ve yöresi Osmanlılara bırakıldıktan sonra uzun süre devam eden barış süresi sona ermiş, Ruslar güçlenmiş ve 1807'de Kars'a saldırmıştır. Gazi Ahmet Muhtar Paşa önderliğindeki ordu Rus ordusunu bozguna uğratmış fakat aralıksız devam eden Rus saldırısı sebebiyle Erzurum'a doğru çekilmiştir (Ergüder, 2009: 73-74). Bölgedeki

işgalcilerin ve de işgalden kaçanların arkalarında bıraktıkları izler bugünün mirasını oluşturmuştur (Gelibolu, Kanibir, Saydan, Tutar & Yavuz, 2014: 8). İlin milli mücadelesi; I. Dünya Savaşı öncesinden Cumhuriyete kadar devam etmiş, 19. ve 20. Yüzyıllar arasında birçok kez işkâl edilmiştir. Moskova Antlaşmasından sonra Kars'ın Sovyet Rusya ile sınırları (16 Mart 1921) belirlenmiştir (Ergüder, 2009: 74).

1.3. KARS MÜZESİ'NİN TARİHÇESİ

Kars şehri; birçok kültürü bir arada barındıran, uygarlığın geçmişine tanıklık eden, binlerce yıldan bu yana antik bir yerleşim merkezidir (Türkiye Kültür Portalı). “İpek yolu” üzerinde bulunan antik Anı Ören Yerinin ve bölgede bulunan yoğun Arkeolojik yerleşmenin oluşturduğu taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunması amacıyla müze memurluğu kurulmuştur. Bahsi geçen müze memurluğu ilk olarak, 1959 yılında Vilayet konağında kurulmuş, daha sonra bölgeden toplanan örneklerin çoğalması sebebi ile 1964 yılından 1978 yılına kadar geçen süre içerisinde Kümbet camii olarakta bilinen “Havariler Kilisesi” müzeye dönüştürülmüştür. 1978 yılında İstasyon mahallesinde yapılmış olan modern müze binası 1981 tarihinde hizmete açılmıştır. Kars Müzesi, günümüzde Arkeolojik, Etnografik ve taş eserlerin sergilendiği önemli müzeler arasında bulunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı). Bu eserler arasında Kars müzesi bahçesinde bulunan taş eserlerden oluşan koç heykelleri görülmektedir (Alsan, 2005: 24). XIV. - XV. yüzyıllarda Azerbaycan, İran, Irak ve Doğu Anadolu'da bulunan Karakoyunlu ve Akkoyunlular zamanında artış gösterdiği ve onlara isim olarakta kullanıldığı bilinmektedir (Çetin, 2015: 481; Sevgen, 1950: 333-336; Çay, 1983; Danık, 1990: 29-49; Kırzioğlu, 1993: 133-160; Gündoğdu, 2006: 49-57).

Fotoğraf 3. Kars ili Kars Müzesi Bahçesi. Anıt Mezar Taşı. (A. Ergüder,2009)

Kars Müzesi vitrinlerinde; yazılı basılı eserler, yöreye ait kaftan, kilim, cicim, zili, sumak gibi düz dokumalar, desenlendirilmiş çadır, üç etek, bel kuşağı, başörtüsü, göğüslük (tor) göğüs ipi, saç bağı, şal kuşak, günlük giysiler, eğer takımı, yastık, divan halısı, bel kemeri ve buna benzer birçok eser bulunmaktadır.

Alet olarak; teşri (teşi), kirman, çıkırık ile yarım dokunmuş bir yöresel halı tezgâhta takılı vaziyette ve halı dokumada kullanılan aletleri ile beraberinde Etnografya salonunu süslemektedir.

Arkeoloji salonu; Paleolitik (yontma taş çağı) dönem eserleri Taş El Baltaları ve Dinazor Kemiği- eski tunç çağı eserler- eski tunç çağı madeni eserleri- Sikkeler- Urartu dönemi eserleri- Hristiyanlık dönemi eser Roma ve Bizans dönemi eserleri- Pithoslar- (zahire küpleri)- Taş eserler- Selçuklu dönemi eserleri vs. yer almaktadır (Demir, 2017: 140).

Etnografya salonu; Yöresel yün dokuma aletleri – Osmanlı kaftanları – Mühürler –El yazma eserler- gümüş Kafkas kemerleri- bakır mutfak kapları- semaver ve şamdanlar bulunur. Etnografik eser sayısı : 1254 Arkeolojik eser sayısı : 2014 Sikke sayısı : 4152 (Demir, 2017: 140).

Kazım Karabekir Paşa’ya ait vagon; (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi). Kars’ın kurtarıcısı 15. Kolordu Komutanı olan Kazım Karabekir Paşa’ya 13 ekim 1921’de Kars Antlaşması için şehre gelen Ruslar tarafından hediye edilen beyaz vagondur (<https://www.kulturportali.gov.tr>). Kars müzesi bahçesinde bulunan on üç metre uzunluğundaki beyaz vagonun, iç mekanı salon, yemek odası, dinlenme odasından oluşmaktadır (Demir, 2017: 140). (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi) İlk çağlardan itibaren ilde birçok medeniyet kurulmuş, fakat bu medeniyetlerden günümüze çok az eser ulaşmıştır (Demir, 2017: 140).

Günümüzde Modern müze olarak Kars il sınırları içerisinde, “Kars Müzesi” olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir (T.C.Kars Valiliği, 2015: 12).

İKİNCİ BÖLÜM

2. DOKUMANIN TANIMI

Dokumacılığın ilk başta ‘‘iplikçilikle’’ başladığı, iplikçiliğin ise liflerin ipliğe dönüştürülmesi ile geliştiği bilinmektedir (Acar,1982: 7). Dokumacılığın (hayvansal, bitkisel) liflerin çekilip bükülmesiyle ‘‘iplik’’ yapılarak ve insanların bir takım ihtiyaçlarını gidermesi amaçlanarak başladığı, çok eski yıllardan günümüze kadar ulaştığı bilinen bir gerçektir (Dokumacılık, 2000: 1423). Bu gerçeklik ilk dokumacılığın insanların yaşama, barınma, sığınma ve giyinme (örtünme) gibi durumlardan kaynaklanarak başladığını kanıtlar niteliktedir. Bu ihtiyaçlardan kaynaklı olarak yünlerin ipliğe dönüştürülmesi işlemi gerçekleştirilir ve dokunmaya hazır olacak şekilde iplikler üretilerek dokumalar yapılır (Acar,1982: 7). Dokumanın gerçekleşmesi için iplik gurupları birbiri arasından geçer. Bu geçişlerin devamlılığı neticesinde meydana getirilen ürüne, ‘‘dokuma’’ denir. Dokuma; Orta Asya’da yaşamış olan Türklerle başlayarak tüm dünyaya yayılmıştır (Oskay, 2017: 371). Aynı zamanda bazı olumsuz etkilerden (sıcak-soğuk-zararlı hayvanlar) korunma amaçlı olarak da sıklıkla tercih edilmiştir (Deniz, 2000: 19). Dokumalar günümüze kadar ilerleme kaydederken gelenek ve görenekleri unutmamış, bu gelenek ve göreneklere bağlı kalmışlardır. Bu ilerlemelerle birlikte atalarından gördükleri özelliklerini kaybetmeyerek yansıtmışlardır.

Dokumak kelimesi, eski değişiyle ‘‘tokımak’’ veya ‘‘ tokmak ’’ sözlerinden gelen bir fiildir. Bu iki kelimelerinin manası ise bir şeyi tokmaklamak, vurmak, dövmek anlamına gelir (Genç,1997: 8-16) İnsanoğlunun yaşamında önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkan dokuma; (Öngen,2016: 61) insanın doğduğu süreçle başlayarak ölüm sürecine kadar devam eder, kullanılır, dokunur. Dokuma; ipliklerin çeşitli şekillerde birbirlerinin altından ve üstünden geçirilerek meydana getirilen bir üründür. (Öngen,2016: 61).

Dokumalardaki dikey doğrultuda uzanan iplik guruplarına ‘‘çözgü, arış’’ veya ‘‘direzi’’ denilmektedir. Enine uzanan iplik guruplarına ise ‘‘atki’’ veya ‘‘argaç’’ denir (Aytaç, 1982: 2). Dokumanın en basit üretilmiş olan haline ‘‘bez dokuma’’, ‘‘düz bez dokuması’’ veya ‘‘bez ayağı dokuması’’ denilmektedir (Deniz,1998: 3).

Dokumacılık, yapım teknikleri ve kullanılan araçlara göre üç grup altında incelenir. Bunlar; mekikli dokumalar, mekiksiz dokumalar ve kirkitli dokumalardır. Farklı coğrafik bölgelerde geleneksel anlatımlarla, değişik işlevselliği olan bu resimli dokumalar, geleneksel bir el sanatı olarak, Anadolu ve Orta Doğu'da kirkitli, Avrupa da goblen, tapestry, Hindistan'da kaşmir şal, Çin'de ise k'ossu (kesi/kassu) figürlü ipek tekstilleri olarak bilinen dokumalardır (Öngen,2016: 61).

Dokuma çeşitleri arasında bulunan, düğümlü halı dışında kalan kilim, cicim, zili, sumak gibi düz dokumalar yanlışlıkla "kilim" olarak adlandırılmışlardır. Kilimin dışında kalan cicim, zili, sumaklarda en tanınmış ve yaygın olarak görülebilen dokuma çeşitleri olarak bilinmektedirler (Acar,1982: 7).

2.1. TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGILARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Türklerin halı dışında düz dokuma yaygıları olan zili, cicim, sumaklarla evlerini ve çadırlarını süsledikleri ele geçen bulgularla öğrenmekteyiz (Deniz, 2005: 79). Dokumanın Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Müslüman Oğuz Boyları "Türkmenler" tarafından batıya doğru getirildiği düşünülmektedir (Acar, 1982: 13). Çin kaynaklarından elde edilen bilgilere göre Oğuz ellerinde halı dokunduğunu "Oğuzlar/Türkmenler "in İslamiyet'ten önce 51-428'de (Arşaklılar çağı) dokuma yaptıklarını ve kullandıklarını Dede Korkut Oğuz Namelerin'den bilmekteyiz. Okuyucu Dede Korkut (Korkut Ata) kitabında halı ve diğer dokumalarla ilgili söz edildiğine rastlayabilir (Deniz, 2005: 79).

Türk Dokuma Sanatı hakkında ilk önemli olan buluntu Rus arkeolog C. İ. Rudenco tarafından ele geçirilen "Pazırık halısı"dır (Aslanapa & Durul, 1973: 55). Bu halı Pazırık Kurganı'n dan (oda mezar) çıkartılmıştır. Günümüzde dahi önemini koruyan halı olarak bilinir (Yetkin, 1991: 2). M.Ö. III-II. yy. da, Asya Hunları tarafından dokunduğu kabul edilmektedir (Yetkin ,1991: 7).

M.Ö. 5 ve 1.yy'a ait olan Altay Dağlarındaki Pazırık kazılarında (1947) iki nolu (1929-1949) kurgandan çıkarılan dokumalar önemli bir değere sahiptirler (Ölçer, 1988: 10)

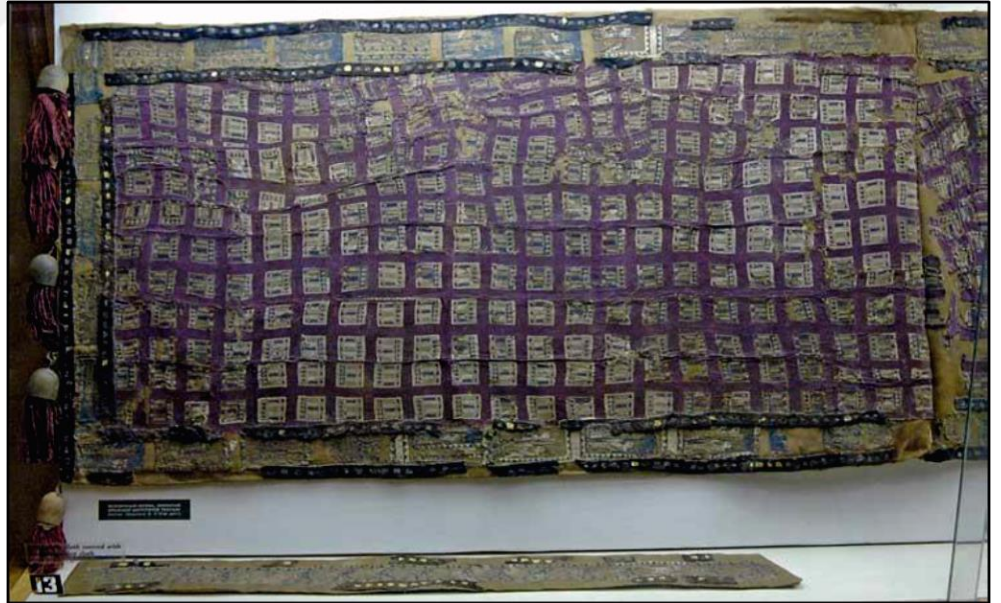
Başadar kurganında bulunan Noin-Ula'da ki dokuma parçaları ve ayrıca diğer eserler üzerinde görülen süslemelerin günümüzde de görülmesi bu durumun Türk dünyasında ve Anadolu'da yaşatıldığını kanıtlar niteliktedir (Karahana, 2007: 35).

Bir diğerk dokuma örneği; “Kraliçenin Örtüsü” isimli dokumadır. M.Ö. 2300 yılına tarihlendirilmiş olan bu eserin nerede olduğu bilinmemektedir (Deniz, 2000: 49.)

Düz dokuma olarak bilinen başka bir parça örnek; Mısır firavunları dönemine ait IV. Tuthmosis’in mezarında bulunmuştur ve M.Ö. 1408-1425 yıllarına tarihlendirilmiştir (Bozkurt, 2002: 26) .

Düz dokumalarda günümüzde en eski sayılabilecek yaygı parçaları XVI. yy’dan ötesine gitmemektedir. XVI.yy’a ait olan bir yaygı parçasının sumak tekniğinde dokunduğu ve Osmanlı halıları deseninde olduğu ayrıca kufi bordürünün mevcut bulunduğu gözlemlenmiştir. Osmanlı döneminde dokuma örneklerine her daim rastlamak mümkündür. XVI ve XVII. yy’lar dokumacılığın çok yoğun olduğu dönemlerdi ve birçok ustaya dokuma yaptırılmaktaydı (Ersoy, 1990: 2-7).

Düz dokuma yaygılarının geçmişini araştırmak kolay değildir. Bu durumun ana nedeni dokumaların bir barınakta veya toprak altında uzun süre kalamamalarıdır. Dokumaların büyük düşmanı olan nem ve rutubet diğerk sebeplerdendir. Nemin, rutubetin olduğu ortamlarda dokumaların ömürleri kısalmaktadır (Aytaç, 1982: 36).

Fotoğraf 4. Kuzey Moğolistan’daki Noin-Ula’da bulunan dokuma parçası (<http://www.hermitagemuseum.org/html>).

XV-XIV. yüzyıl kilim, cicim, sumak ve zili dokumalar günümüze kadar Türkiye'nin her yerinde dokunmuştur. Türkiye'nin doğal koşullarının değişik ve tarih boyunca çeşitli etnik guruplara ve kültürlerle sahip olmasından dolayı dokumalar, teknikleri ve desenleri açısından çok çeşitlidir. Bununla birlikte dokumalar yöresel özellikler göstermekte ve geleneksel olarak yapıldıkları için desen bakımından çok az değişmekte, dolayısıyla kolayca tarih verilememektedir. Sadece renklerinden sentetik boyaların ülkemize giriş tarihi olan 1880 ve 1890 sonra veya öncesi olarak tarihlendirilse de bu durum her zaman geçerli olmayabilir (Parlak & Ergüder, 2010: 42).

Anadolu'daki Türk boylarının adını alan düz dokumalar, içerisinde bulunduğumuz zamanda azda olsalar varlıkları bilinmektedir. Bu dokuma isimleri; "Afşar, Saçıkara, Yüncü, Aydın, Homanlı, Herki, Karakeçeli"dir (Acar, 1982: 24).

Günümüzde camilerde bulunan halı kilim ve düz dokuma yaygılar, Selçuklu ve Osmanlı dönemiyle Türkiye Cumhuriyeti yıllarında, bağış yoluyla cami, mescid ve diğer yapılarda kullanılan düz dokumalardır. Dokuma örnekleri Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanlarınca, İstanbul Vakıflar Halı Müzesine götürülerek burada koruma altına alınmışlardır (Akmaydalı, 1994: 284).

2.2. CİCİM-ZİLİ-SUMAK DOKUMALARIN TANIMI

"Türk kültür hayatında, dokuma tekniğinin ilk olarak ne zaman ve nerede başladığı tam olarak bilinmese de hiç kuşku yok ki dokuma sanatı, genel bağlamda Orta Asya'da başlamıştır." (İlgün, 2012: 132, Fırat, 2009: 5). İnsanlar göçebe hayat yaşamışlar, daha sonraları ise yerleşik hayata geçerek önce köylerde yaşamış daha sonraları ise şehir hayatını benimseyerek şehir yaşantısına geçmişlerdir. (Aksoy, 2012: 302).

2.2.1. Cicim Dokumaların Tanımı

Cicim dokumalar; atkı ve çözgü ipliklerinin birbirlerini saklamadan eşit mesafelerle aynı noktada birleştiği bez veya atkı yüzü dokumalardır (Aytaç, 1982: 55). Bu dokuma, atkı iplikleri arasına, renkli desen ipliklerinin sıkıştırılmasıyla oluşur. Dokumanın yüzeyinde kabartma şeklinde desenlerin olduğu görülür (Aytaç, 1982: 55). Cicim Dokumalar; İran'da "Jajim" veya "jejim" olarak telafuz edilen bir kelimedir (Acar, 1982:55). Kaynaklara bakıldığında Farsça'da "cacim" kelimesinden türediği görülür. Farsça ve Avrupa dillerinde bahsi geçen kelimenin herhangi bir bağlantısı yoktur (Deniz, 2016: 59-73). Köken olarak da Farsça'dan geldiği söylenmesine rağmen Türkçe bir kelime olduğu kabul edilmiştir (Acar, 1982: 65). "Kelimenin cici, sevimli şey

kelimesinden aidiyet eki alarak türediği düşünülmektedir” (Ergüder, 2009: 22; Acar, 1982:55).

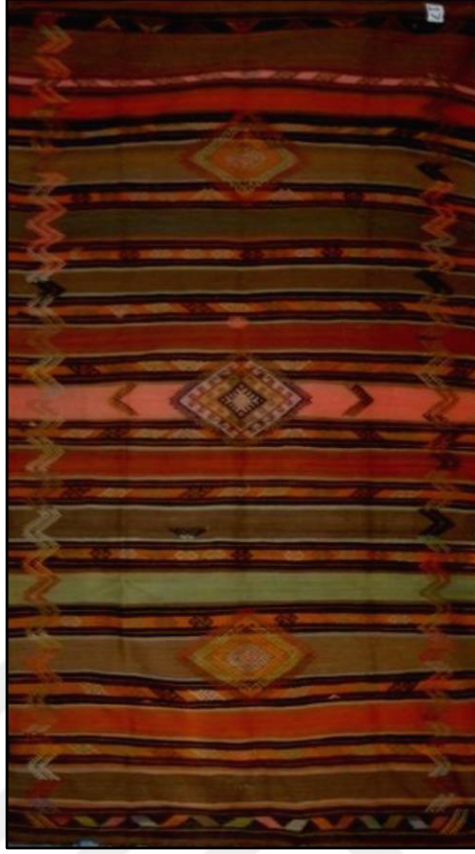
Cicim, bez ayağı ve kilim dokumalarda renkli desen iplikleri ile birlikte çözgü ipliklerinin kullanıldığı düz dokumalar sınıfına dahil olan bir dokuma türüdür (Acar, 1982: 55) Atkı yüzü dokuma veya düz bezayağı dokumalar üzerinde sarma işlemini anımsatan bir görünüme sahiptir. Bu dokumalar daha sonra üzeri iğneyle işlenmiş gibi görünürler (Yıldırım,2010: 521).

Cicim dokumalar ile yapılan ürünler arasında heybe, sofra altı, minder, gelin çuvalı, hurç, tandır ve divan örtüsü gibi dokumalar görülür (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2012: 4). Cicimler, kullanılacakları alanlara ve amaçlara göre üretilmişlerdir (Yıldırım, 2011: 520). Çuval, yer sergisi, yüklük, heybe, yolluk ve seccade gibi örnekler ile karşımıza çıkmaktadırlar (Deniz, 2000: 79).

Uşak, Kula, Selendi, Manisa, Balıkesir civarında cicim teknikli dokumalara “meldin” ismiyle rastlanmaktadır. Yine benzer süslemeler, Ayvacık, Ezine yörelerinde de “pul” ismiyle görülmektedir.

Fotoğraf 5. Cicim Dokuma Çağlayancerit Kezban Hatun Camii. (S.Bayraktaroğlu).

Fotoğraf 6. Cicim. Kars Müzesi (A. Ergüder)

Cicim dokumalarda, desenler dokumanın yüzeyinde meydana getirilirken, inceliğine ve kalınlığına, serpm motifler halinde oluşuna göre de değişik görünümlere sahiptirler (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2012: 4) Anadolu’ da en çok tanınmış cicim türü ise seyrek desenli olanlarıdır (Bayraktaroğlu, 2014: 102).

2.2.2. Zili Dokumaların Tanımı

Dokuma; iki veya daha fazla iplik gurubunun çeşitli şekillerde birbiri arasından geçirilmesiyle oluşur (Yıldırım, 2011: 298).

Zili dokumalar, cicim dokumalarla benzerlik gösterse de teknik ve görünüş olarak farklıdır (Aytaç, 1982: 50). Zililerde iki sıra atkı ipliği atılır ve zililer; ilk bakıldığında sarma motifli cicimlere benzemektedirler. Fakat bu dokuma türü cicimlerden tamamen farklıdır (Yıldırım, 2011: 299). Bu dokumalarda motif özelliğine göre yüz ipi denilen atkı

iki veya dört çözümlü atlayarak ve aynı zamanda sıra takip etmek kuralıyla dokunmaktadır. Böylelikle zili dokumalarda motifler geniş yüzeyli olurlar (Yıldırım, 2011: 300).

Fotoğraf 7. Zili dokuma örnekleri Kars Müzesi

Zililer iki kişi tarafından dokunmaktadır. Cicim ve zili dokumalarda dokumanın yüzü tezgahın ters tarafında bulunmaktadır (Yıldırım, 2011: 299). Üç iplik kullanılarak üretilirler (Taş, 2013: 155). Zili dokumaların yüzeyinde “fitilli” olarak adlandırılan bir görüntü meydana gelir (Yıldırım, 2011: 299).

Bu dokumatekniği Türkmen yerleşkesi köylerde ve Yörüklerde dokunmaktadır.

Antalya ve çevresinde, Niğde Adana, Gaziantep, Kayseri, Konya ve Toroslar’da görülmektedir (Yıldırım, 2011: 299). Yörük ve Türkmenlerin bulundukları yerleşkelerde dokunan zili tekniği ‘‘zilo’’ olarak adlandırılmaktadır (Ergüder, 2009: 477).

Zili dokumalar değişik dokuma türleriyle dokunmaması sebebiyle, bugüne kadar çok az değişim göstermişlerdir. Bu dokumalarda kullanılan bezemeler genel olarak geometrik desenlidirler (Yıldırım, 2011: 300).

Zililer, bazen dik bazen de verev dokuma olarak yapıldıkları için cicim tekniği ile karışık olarak yapıldıkları da görülür (Yıldırım, 2011: 300). Zililer, dokuyucunun mesajlarını anlatır. Bu dokumalar figüratif dokumaların yanı sıra soyut dokumalarda da görülmektedir (Yıldırım & Baylan :417-418).

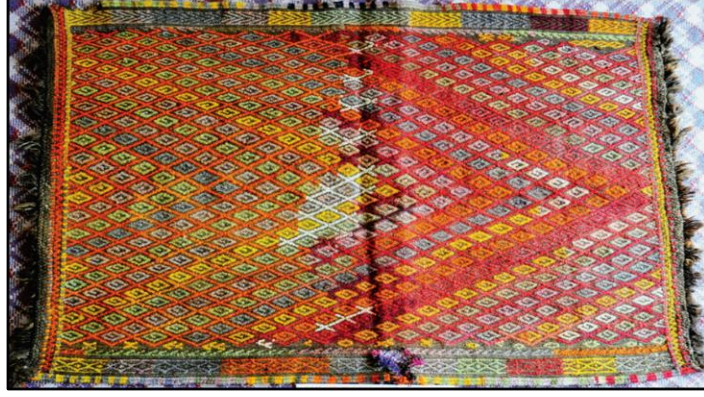
Fotoğraf 8. Zili Dokuma (A. Ergüder).

Zili dokuma tekniğinde çeşitli hayvan, çiçek, ağaç gibi figüratif motiflerin yanı sıra soyut olan motiflerin bulunduğu da görülmektedir (Yıldırım, 2011, s.300). Ayrıca zili dokumalarda motiflerin içi ve dışı değişik renklerle tamamen doldurulur (Aytaç, 1982, s.50). Anadolu’da zili dokumalarda ‘V’ şeklinde devam eden desenlere sıklıkla rastlanır (Ergüder, 2009: 477).

Fotoğraf 9. Zili, Çağlayancerit Kezban Hatun Camii (S. Bayraktaroğlu)

Zili tekniği ile yapılan dokumalardan, minder, yastık, çuval, yer sergisi, namazlık, heybe gibi dokumalar üretilir ve geniş dokuma alanına sahip yaygılardır. (Yıldırım, 2011, s.300).

Fotoğraf 10. Zili. Çağlayancerit Kezban Hatun Camii (S.Bayraktaroğlu'dan).

Zili dokuma tekniğinde; çok çeşitli desenler dokunamamaktadır. Orta Asya'dan günümüze kadar çok az değişikliğe uğramış olan ve Türkistan-Türkmen halılarında görülen sekizgen "Türkmen Gülü" desenleri 14. yy ile 15. yy'a ait zikzak desenleri görülmektedir (Acar, 1982: 61).

2.2.3. Sumak Dokumaların Tanımı

Anadolu ve Azerbaycan'da yün eğirmek anlamına gelen sumak kelimesinin kökenine bakıldığında "sü" ve "mek" kelimelerinden türeyerek "sümek" olduğu anlaşılmaktadır. Bu heceler zaman içerisinde değişime uğrayarak bütün bir kelime olup "sumak" kelimesinin oluştuğu düşünülmektedir (Katayoun, 2008, s.20). Anadolu'da M.Ö.VII. yy'da Türk'lerden önce dokunduğu tahmin edilen sumağın Firigyalılara ait keçi kılı, yün, ketenden yapılmış olan dokumaların arasında bulunduğu mevcut bir bilgidir (Bayraktaroğlu, 1991, 40-43).

Anadolu'da sumak tekniğiyle yapılmış M.Ö. VII.yy'a ait çok eski parçalar bulunmuştur (Acar, 1982: 52). Geçmişte M.Ö.VII. yy'a ait eşyalar içerisinde sumak dokumaları da görülmüştür (Bayraktaroğlu, 1991: 40-43).

Sumak dokuma çözgü ve atkı iplikleri dışında üçüncü bir iplik olan desen ipliği ile yapılmaktadırlar. Dokuma sırasında desen ipliği her çözgüye dolanarak sağdan sola, soldan sağa sarılarak yapılır. (Bayraktaroğlu, 2014: 104).

Dokumalarda desen tamamlandıktan sonra desen ipliği, dokumanın arka kısmından alınarak bir üst sıraya veya başka bir desene geçirilir (Bayraktaroğlu, 2014: 104).

Sumak dokumalar diğer dokumalar içerisinde (kilim,cicim,zili,) en zor dokunan teknik olarak bilinmektedirler (Bayraktaroğlu, 2014, s.104). Sumak dokumasının zor oluşunun nedeni desen ipliklerinin her çözgüye tek tek sarılmasıdır. Bu nedenle de kilim, cicim ve zili dokumalar kadar sık görülmezler (Ergüder, 2009, 46). Bu dokuma tekniği ile üretilen dokumalar; yastık, minder, bebek beşiği ve çuval gibi küçük sayılabilecek parçalardır (Bayraktaroğlu, 2014, 104).

Bazı bölgelerde atkı atılmadan dokunan düz sumak çorap dokuması olarak bilinir. Bu bölgeler Malatya, Gaziantep, Elazığ ve Diyarbakırdır (Acar, 1982: 71). Balıksırtı olarak bilinen sumak dokumasının görüldüğü bölgelerse Batı Anadolu, Orta Anadolu, Toroslar, Gaziantep ve Malatya'dır. Sumak dokumalara sık rastlanan şehirler arasında Eskişehir ilinde görmek mümkündür (Bayraktaroğlu, 2014: 104). Güney Kafkasyadaki bir kasabanın adı olarak bilinen ekseriyetle Kafkasya'dan geldiği tahmin edilen bu dokuma tekniğine Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da rastlanır (M.Ö. VI.yy.) Anadolu'da ekseriyetle atkısız sumak dokumanın farklı türleri bulunmaktadır (Acar, 1982: 52).

Fotoğraf 11. Sumak dokuma (N.Görgünay).

2.3. TÜRK DÜZ DOKUMALARIN (CİCİM-ZİLİ-SUMAK) TEKNİK ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Cicim Dokuma Tekniği

Cicim düz dokumalar halı ve diğer yaygılarda olduğu gibi Türkler'in en eski tarihlerden itibaren bildikleri bir dokuma türüdür (Görgünay, 1990, 253). Cicim dokumalar atkı ve çözgü ipliklerinin birbirlerini gizlemeksizin eşit aralıklarla aynı noktada birleştiği bez veya atkı yüzülü dokumalardır (Yıldırım, 2011, s.521).

Atkı iplikleri arasına renkli desen ipliklerinin sıkıştırılmasıyla yüzeyinde kabarık şekilde desenlerin olduğu dokuma tekniğine “cicim dokuma tekniği” adı verilir (Aytaç, 1982, s.55).

Desenler oluşturulurken atkı iplikleri ile desen iplikleri belirli bir biçimde sıra takip ederler. Bu dokumalar ipliğin incelik ve kalınlıkları, motiflerin sıklık ve seyreklikleri gibi durumlarıyla doğal olarak farklı görünüm kazanırlar. Çözgü ve atkı iplikleri arasına desen ipliklerinin sıkıştırılmasıyla meydana getirilen dokumalarda atkı, çözgü, desen ve motifi oluşturan ipliklerin çift bükümlü olmaları da sağlamlığı artırmaktadır (Yıldırım, 2011, s.521).

Cicim Dokumalarda; desen iplikleri dokumanın enini tamamlayacak şekilde desenin durumuna göre çözgülerin alt ve üstünden atlatılarak, arka yüzden çapraz olacak şekilde yukarıya geçerler. Aynı yerden devam ederek bir sağa bir sola kayarak tekrar ön tarafa geçip belirli bir çözgü gurubunu atlarlar. Daha sonra arkaya geçip beklerler. Bu arada çözgü gurubu dolanmış olur. Yaygının yüzünde yaptığı ufak desenlerde bir atlamadan sonra, arkadan bir miktar boşluk atlayarak desenin diğer ucundan yine ön tarafa geçiş yaparlar. Bazen cicim dokuyucularından birisi tezgahın arka tarafına geçerek, yani cicimin ön yüzünün olduğu tarafa, diğer bir dokuyucu ise desen ipliklerini ve çözgü ipliklerini sayıp diğer tarafa geçirerek tezgahın önünde yani cicim dokumanın arkasındaki dokuyucuya verir. Cicimin arka tarafındaki dokuyucu desen ipliklerini çözgü ipliklerinin üzerinden atlatıp tekrar diğerine uzatır ve bu şekilde bir sıra tamamlanmış olur. Tamamlanan sıra sonunda dokuyucu atkı ipliğini çevirerek sıkıştırır. Bu şekilde dokuma gerçekleştirilmiş olur (Aytaç, 1982, s.55).

Cicim dokumalarda yapılan motifler kabarık bir biçimde yüzeyde görülür. Zaman zaman bir sırada birkaç renk ipliğe gereksinim duyulur (Durul, 1977, s.29).

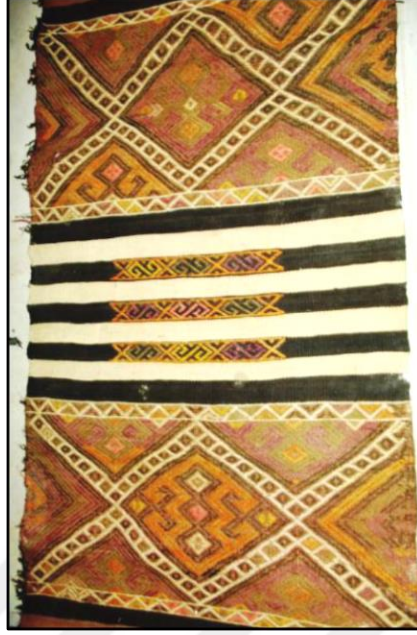
Cicim dokuma tekniklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

Seyrek Motifli Cicim Dokuma Tekniği

Sık Motifli Cicim Dokuma Tekniği

Atkı Yüzülü Seyrek Motifli Cicim Dokuma Tekniği

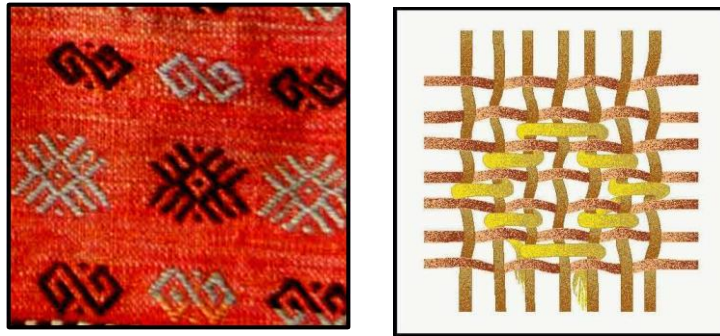
Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim Dokuma

Fotoğraf 12. Yaygı Atkı Yüzlü Cicim Ahlat Yoğurtyemez Köy Camisi (Sökmen ve Ölmez).

2.3.1.1. Seyrek Motifli Cicim Dokuma Tekniği

Seyrek motifli cicimlerde iplikler genellikle aynı renkte olurlar (Uğur, 2006, s.96). Teknik özelliklerine göre cicimler çeşitli şekillerde dokunurlar ve çözgü iplikleri aynı kalınlıktadır (Yıldırım, 2011, 459). Ancak deseni oluşturan iplikler diğerlerine göre biraz daha kalındır ve deseni kabarık gösterirler (Ergüder, 2009, s.471). Genellikle ince bez dokuması üzerine yapılan seyrek motifli cicimler serpm motiflerden meydana gelir. Desenleri dokuma tekniği ince çizgiler halindedir. Sumak ve zili teknikleri ile içleri dokunmuş olanlarına da rastlamak mümkündür (Yıldırım, 2011, 459).

Fotoğraf 13. Seyrek Motifli Cicim Kars Müzesi (A. Ergüder)

2.3.1.2. Sık Motifli Cicim Dokuma Tekniği

Bu teknik ile kalın yer sergileri, heybeler, hurlar, çuvallar gibi dayanıklı eşyalar dokunur (Yıldırım, 2011: 460). Dayanıklı olmasını gerektiren kullanımlar için üç çözgü ipliği sarılır ve bezayağı zemin üzerine dokunur (Ergüder, 2009, s.472). Ayrıca dokumanın sağlam olması içinde sık dokunurlar. Bu sık dokunuş durumu sık motifli cicim tekniğinin zili dokumalar ile karışmasına sebep olur (Yıldırım, 2011: 460).

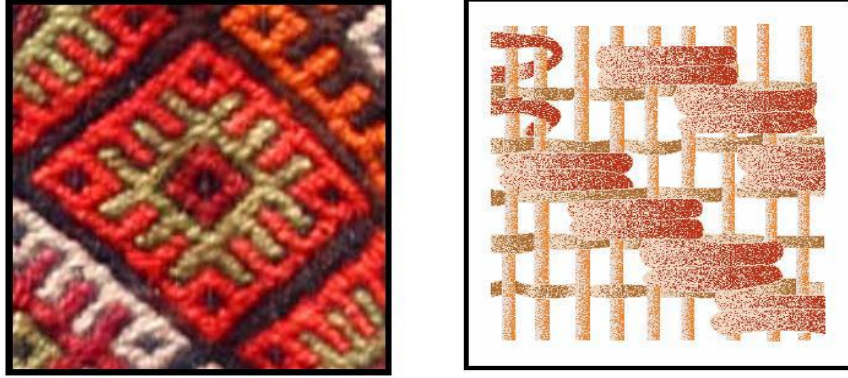

Fotoğraf 14. Cicim Elazığ Müzesi

Fotoğraf 15. Cicim Kars Müzesi (A. Ergüder)

Anadolu'da dokunan örneklerde Elazığ ve Kars'ta özellikle, yatay düzenlenmiş, geniş bantlar üzerinde yer alan motiflerde sık motifli cicim tekniği uygulanmıştır. (Yıldırım, 2011: 460).

Fotoğraf 16. Sık motifli cicim Elazığ Müzesi (A. Ergüder)

2.3.1.3. Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim Dokuma Tekniği

Atkı yüzlü sık motifli cicim dokuma tekniği, düz bez dokumalar arasına uygulanabildiği gibi bantlar halinde de üretilebilen bir tekniktir. Bu teknikteki dokumalarla minder yüzü, yastık yüzü, çuval vb. eşyalar dokunur. Ayrıca dokuma sıklığı olarak baktığımızda en sık karşılaşılan ürünlerdir diyebiliriz (Aytaç, 1982, s.56).

Cicimler atkı ve çözgü iplikleri haricinde desen ipliklerinin de kullanıldığı dokumalardır (Sökmen & Ölmez, 2016, s.21). Üç atkı sarılarak oluşturulan atkı yüzlü dokuma zemine sık motifler sarılarak dokunur (Acar, 1982:59). Dokuma açısından oldukça zor dokunan bir tür olup at çulu, mafraş ve heybe gibi dokumalarda bu teknik görülür (Ergüder, 2009, s.473)

Fotoğraf 17. Atkı Yüzlü Cicim Kars Müzesi (A. Ergüder)

2.3.1.4. Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim Dokuma Tekniği

Seyrek motifli cicim tekniğinde, atkı ipliklerinin çözgü ipliklerini gizleyecek şekilde bol bırakılıp bastırılarak “atkı yüzlü” bir zemin arasında motiflerin oluşturulmasıyla meydana getirilen cicim tekniklerinden biridir. Kalın yaygılar elde etmede bu teknik uygulanır. Heybe, çuval, torba vs. gibi dokumalarda özellikle atkı yüzlü seyrek motifli cicim dokuma tekniği kullanılmaktadır (Acar, 1982:57).

Fotoğraf 18. Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim Dokuma (A. Ergüder)

2.3.2. Zili Dokuma Tekniği

Zililer sistem olarak üç ana iplik sistemine dayanmaktadırlar (Yıldırım, 2011, s.299). 2-1, 3-1, 5-1 olarak atlamalarla dokunan bir tekniktir (Selçuk, 2015, 188). Farsçada zili kelimesi “zilü” teriminden türemiştir ve “yer kaplaması”, aynı zamanda “oda keçesi” anlamında da kullanılır (Etikan & Ölmez, 2014, s.120). Bazı eski kaynaklarda “zili” kelimesine “sili” de denilmektedir. Türkçe veya Farsça kökenden gelmektedirler (Akbiç, 1977, s.21).

Desenlerin iç kısımları atlamalar ile doldurulur. Başta kalan çözgü ile atlamalar yaygıda dikey görünümde çizgiler oluşturmaktadır. Böylelikle zili dokumanın yüzeyinde fitilli denilen bir görüntü meydana gelir (Yıldırım, 2011, s.299).

Zili dokumalar her ne kadar cicim dokumalarla benzerlik gösterse de birbirinden farklı teknikleri vardır (Uğur, 2006, s.98). Bu dokumalar cicim dokumalara nazaran daha kalın ve kaba ipliklerle dokunur (Durul, 1977, s. 29). Her ne kadar zili dokuma şekli cicimlerde olduğu gibi; renkli desen ipliklerinin çözgülerin arkasından öne atlasalar da

teknik açıdan ve görünüş açısından tamamen farklı bir dokuma tekniğidir (Acar, 1975,s.33).

Zili tekniğini bilen dokuyucular cicim tekniğini bilmezken, cicim tekniğini bilen dokumacılar zili tekniğini bilmemektedir. Böyle olunca, zili dokuyanlar cicim, cicim dokuyanlar zili dokuyamamaktadır (Görgünay, 1987, s.140).

Dokuma tekniği değişik dokumaların yapılmasına el vermediğinden bugüne değin çok az değişime uğramıştır (Yıldırım & Baylan 2010: 417). Bu değişim sonucu, Orta Asya özelliklerini kaybetmesine neden olmamıştır (Acar, 1975: 39).

Fotoğraf 19. Zili çanta, çuval dokuma (Türkiyat Araştırmaları Dergisi)

Batı Anadolu’da hemen her yörede zili teknikli dokumalara rastlanmak mümkündür. Bu teknikle dokunan çeyizlik, namazlık, heybe, yer sergisi gibi dokumalar geniş bir kullanım alanına sahiptir (Yıldırım & Baylan 2010: 418). Dokumalarda tercih edilen bazı yaygılar; çadır eşyası, minder, yastık ve ekin çuvallarıdır (Uğur, 2006: 98).

Teknik bakımından zili dokumalar beş ana başlıkta incelenir (Deniz, 1998: 18). Bunlar;

Düz Zili Tekniği

Çapraz Zili Tekniği

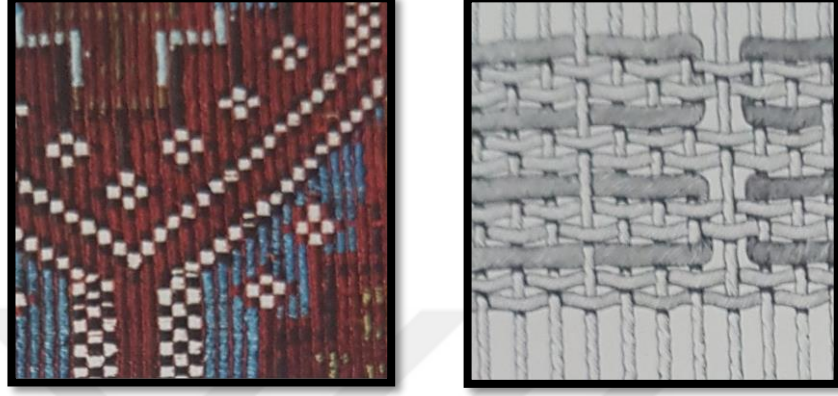
Seyrek Zili Tekniği

Damalı Zili Tekniği

Konturlu Zili (Zili Verneh) Tekniği’ dir.

2.3.2.1. Düz Zili Dokuma Tekniği

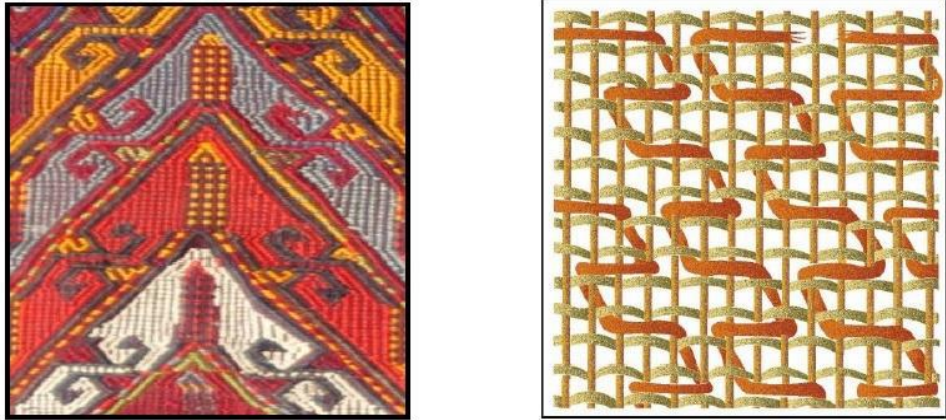
Desenlerin içi 2-1, 3-1, 5-1, atlamalar ile doldurulur (Uğur, 2006: 98). Başta kalan tek çözgüler ve atlamalar, bu zili tekniğinde, yaygının yüzeyinde dikine olacak şekilde fitilli bir görünüm oluşturur (Ergüder, 2009: 44).

Fotoğraf 20. Düz zili (B. Acar)

2.3.2.2. Çapraz Zili Dokuma Tekniği

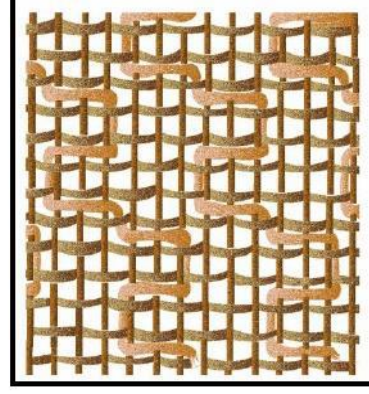
Zili teknikli dokumalarda her sırada birer çözgü ipliği boşa bırakılır (Görgünay, 1995: 15; Uğur, 2006: 98). Öne geçirilen desen iplikleri üst sırada birer çözgü yan tarafa kayarak atlatılır. Bu şekilde başta kalan çözgüler ve üste çıkan desen iplikleri zili yüzeyinde çapraz görünümlü çizgiler **örnek:** (**Fotoğraf. 21**) oluştururlar (Uğur, 2006: 98).

Fotoğraf 21. Çapraz zili (A. Ergüder)

2.3.2.3. Seyrek Zili Dokuma Tekniği

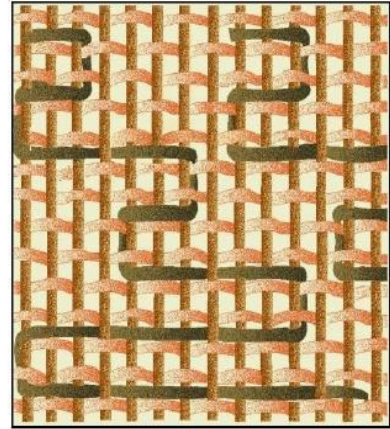
Düz bez dokuması zemine uygulanır 3-1 ve 5-1, atlamalı olarak birbirinden bağlantısız bir biçimde uygulanır (Görgünay, 1994: 33). Bu şekilde oluşan dokuma tekniğine seyrek zili tekniği adı verilir. (Uğur, 2006: 98).

Fotoğraf 22. Seyrek zili (A. Ergüder)

2.3.2.4. Damalı Zili Dokuma Tekniği

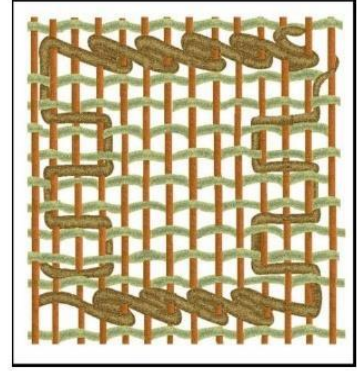
Bu teknikte bütün motif içleri 2-1 ve 3-1 atlamalar ile doldurulur (Uğur, 2006: 98). Dama taşı gibi olan damalı zili tekniğinde; çapraz çizgilerden meydana gelen damalar, motif zeminlerini doldurur. Daha çok diğerk teknikler ile bir arada kullanılan bir tekniktir. Konturlu zili, zili verne tekniğindeki motiflerin içleri bu teknik kullanılarak dokunur ve damalı zeminler oluşturulur. (Fotoğraf:3.30.) (Ergüder, 2009: 45).

Fotoğraf 23. Damalı zili (B. Acar; A. Ergüder)

2.3.2.5. Konturlu Zili (Zili-Verne) Dokuma Tekniği

Kontürlü zili tekniği 2’li ve 3’lü atlamalar ile kontur halinde desenlerin oluşturulduğu tekniktir (Uğur, 2006: 98). Kontürlü zili tekniğiyle ancak dikey ve çapraz çizgiler dokunabilir. Enine çizgiler ise yalnızca sumak tekniği ile sarılabilir (Ergüder, 2009: 46). Anadolu’da atkı yüzlü geniş zeminler üzerine ‘‘zili-verne’’ dokumaları yapılmaktadır (Görgünay, 1987: 140). Konturlarla sarılan desenlerin içlerini doldurmak için; sumak, damalı zili ve uzun atlamalar kullanılmaktadır (Ergüder, 2009: 46).

Fotoğraf 24. Konturlu zili (A. Ergüder)

2.3.3. Sumak Dokuma Tekniği

Türk dokuma sanatında üç iplik sistemi içerisinde bulunan Sumak; ‘‘kayık’’ veya ‘‘verni’’ olarak da adlandırılmaktadır (Soysaldı & Katayoun : 1256 ; Soysaldı, 1999 : 610). Cicim ve zililerde olduğu gibi özü ile atkı iplikleri haricinde renkli ipliklerle yapılan dokuma tekniğidir (Acar, 1982: 69). Desen iplikleri özü çiftlerine sarılarak desen oluşturulmaktadır. Desen verildikten sonra atkı ipi atılır ve sıkıştırılır (Bayraktaroğlu,2014: 304). Desen sıraları arasına atkı ipi atılması isteğe bağlıdır. İstenirse atılır istenmezse atılmaz. Ancak atkılı atkısız sumak isimleriyle iki şekilde adlandırılırlar (Hidayetoğlu, 2007: 70). Sumak dokuma zor bir dokuma tekniğidir. Bunun sebebi ise desen ipliklerinin her özğüye tek olarak sarılmasıdır (Ergüder, 2009: 474).

Bazen cicim ve zili dokumalarda motiflerin içlerinin ‘‘sumak tekniği’’ ile doldurulduğu görölmektedir.

Kars yöresinde heybe, çuval, mafraş, yastık yüzü gibi örneklerde de sumak tekniği uygulanmaktadır (Ergüder, 2009: 475). Yer yaygısı gibi büyük parça şeklinde pek dokunmazlar (Acar, 1982: 69).

Sumak dokuma tekniklerini altı ana başlıkta inceleyebiliriz. Bunlar;

Düz Sumak Dokuma Tekniği

Atkısız Düz Sumak Dokuma Tekniği

Balıksırtı Sumak Dokuma Tekniği

Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuma Tekniği

Ters Sumak Dokuma Tekniği

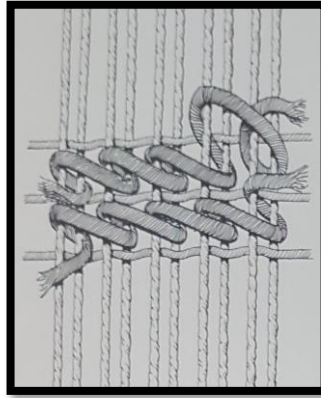
Çapraz Alternatif Sumak Dokuma Tekniği'dir.

2.3.3.1. Düz Sumak Dokuma Tekniği

Düz sumak dokuması; desen ipliklerinin aynı yöne doğru sarılması ile meydana gelen bir dokuma tekniğidir (Acar, 1982: 70). Desen ipliklerinin yönünü değiştirmeden üstten alta doğru çözümlere sarılmasıyla oluşur (**Çizim: 1**), (Hidayetoğlu, 2007: 70).

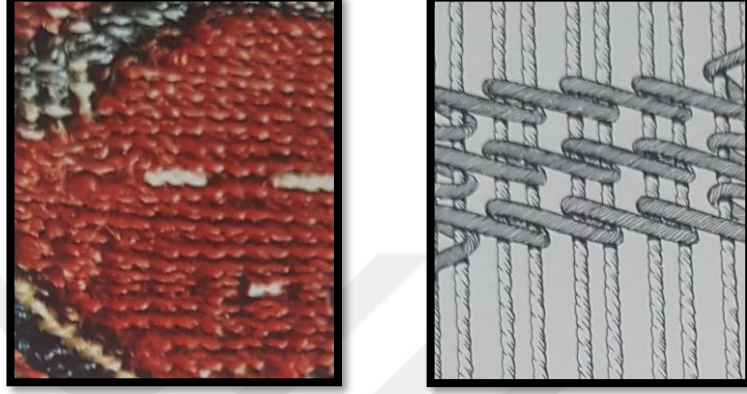
Fotoğraf 25. Düz sumak dokunması (B. Acar)

Çizim 1. Düz sumak dokuması (B. Acar)

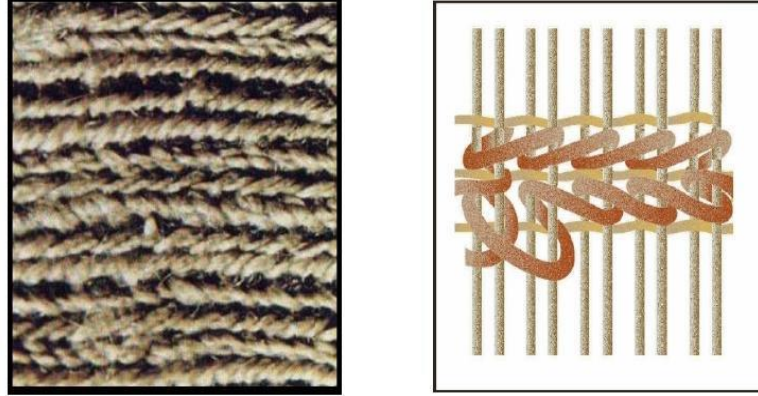
2.3.3.2. Atkısız Düz Sumak Dokuma Tekniği

Bu dokuma tekniği araya atkılı ipliği atılmadan dokunmaktadır (Uğur, 2006:101). Bazı bölgelerde çorap dokuması olarak da adlandırıldığı bilinmektedir (Ergüder, 2009: 49). Yalnızca desen ipliklerinin çözgümlere çiftler çiftler sarılmasıyla oluşan dokumadır (Uğur, 2006: 101). Daha çok çuvalların yüzü bu şekilde dokunur.

Fotoğraf 26. Atkısız düz sumak (B. Acar) Çizim 2. Atkısız düz sumak (B. Acar)

2.3.3.3. Balıksırtı Sumak Dokuma Tekniği

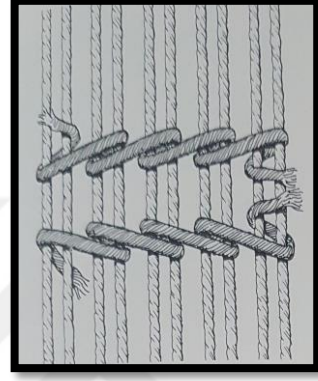
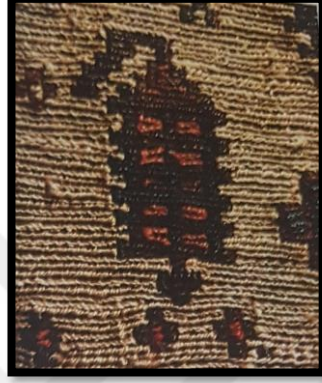

Fotoğraf 27. Balıksırtı sumak dokuma (B. Acar) Çizim 3. Balıksırtı sumak dokuma (A. Ergüder)

Balıksırtı sumak dokumada; birinci sıra alttan üste doğru desen ipliğinin çözgümlere dolanmasıyla oluşuyorsa ve ikinci sırada yapılan dokuma bunun tam tersi ise balık kılıcığını anımsatan bir görünüş elde edilir ve bu dokuma tekniğine “balık sırtı sumak tekniği” denir (Uğur, 2006: 101). Diğer bir değişle; iplik bir sırada sağa diğer bir sırada sola sarılarak dokuma yapılıyorsa bu dokuma tekniğine de “balıksırtı dokuma tekniği” diyebiliriz (Hidayetoğlu, 2007: 70; Uğur, 2006: 101).

2.3.3.4. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuma Tekniği

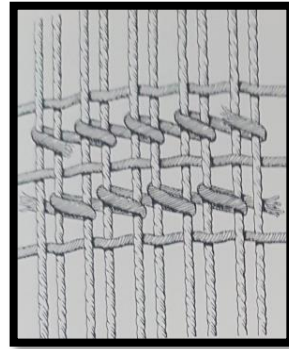
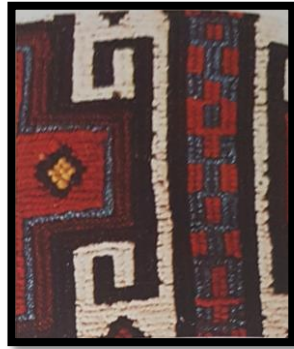
Atkı ipliğinin araya atılmadan ilk sırada üstten alta doğru desen ipliğinin çözümlere dolanarak dokunması ve ikinci sırada bu durumun tersi desen ipliklerinin çözümlere sarılmasıyla balıksırtı bir görünüm elde edilir. Dokuma sırasında araya atkı atılmaz. Bu durum dokumaya çorap dokuması hissi vermektedir. Bu nedenle de Güney Doğu Anadolu’da çorap dokuması olarak adlandırılır (Acar, 1982: 73)

Fotoğraf 28. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuma. (B. Acar) Çizim 4. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuma. (B. Acar)

2.3.3.5. Ters Sumak Dokuma Tekniği

Dokumada düz sumak dokumanın tersine, içten dışa doğru sarılarak, dokumanın yüzünde kısa kabarıklıkların oluşturulduğu dokuma tekniğidir. Fazlaca kullanışlı olmaması nedeniyle pek tercih edilen bir dokuma tekniği değildir. Diğer dokuma teknikleriyle karışık olarak dokunur. Görünüş olarak fitilli bir şekil aldığı için düz zililerle benzerlik gösterirler (Acar, 1982: 74).

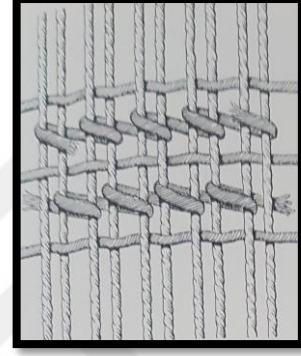

Fotoğraf 29. Ters sumak dokuma

Çizim 5. Ters sumak dokuma (B. Acar)

2.3.3.6. Çapraz Alternatif Sumak Dokuma Tekniği

Ters sumak dokumanın her sırada birer çözgü çifti kayarak dokunan tekniktir. Birinci sırada çözgü çiftinin arkadan gelerek öne doğru ters bir biçimde sarıldıktan sonra ikinci sırada birer çözgü kayarak aynı biçimde çözgü ipliklerine sarılır. Bazen iki, üç çift çözgü bir arada sarılır. Bu sumak tekniğinin de atkılı iplikleriyle veya atkılı ipliksiz dokunan şekilleri vardır. Heybeler, yaygılar ve çuvalların dokunmasında” apraz Alternatif Sumak Dokuma Tekniği” sıklıkla kullanılmaktadır (Acar, 1982: 75).

Fotoğraf 30. Çapraz alternatif sumak dokuma (B. Acar) izim 6. Çapraz alternatif sumak dokuma (B. Acar)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DÜZ DOKUMALARDA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER

3.1. DOKUMADA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER

Dokumalarda kullanılan tüm materyaller araç-gereç başlığı adı altında maddeler halinde açıklanmıştır. Bu materyalleri sırasıyla şu şekilde açıklayabiliriz

3.1.1. Dokuma Tezgahı

Tezgah; üzerinde dokuma yapılan, ahşap veya metal çeşidi olan araçtır (Demirtaş, 2012: 203). Düz dokumaların üretiminde üç çeşit tezgah tipi görülür. Bunlar sarma, germe ve yer tezgahlarıdır (Öztürk, 2007: 43).

Yatay tezgahlar (konar göçer), Dikey tezgahlar (ıstar, ip ağacı ve mazman), gelişmiş dikey tezgah ise kilim ve halı tezgahı olarak bilinen tezgahlardır (Kafalılar, 1982: 23). Tezgahlar dokumaların boylarının istenilen uzunlukta olmasını sağlarlar. (Ergüder, 2009: 459). Tezgah üzerinde görülen dik istikametli ipliklere çözgü-eriş, yan istikametli ipliklere ise atkı-argaç gibi isimler verilir. Desen iplikleri; yüz ipi, desen ipi, nakış ipi gibi isimlerle adlandırılırlar (Zaimoğlu & Ergüder, 2005: 104-105).

Dokumalar genellikle dızgah, tezgah, üçayak, konu, culfalık gibi isimlerle anılan pedallı tezgahlarda mekik ile dokunmaktadır. Düz dokuma yaygılar ise; ip ağacı, halı ağacı, hana veya ıstar (ağaçtan yapılmış tezgah) isimleriyle bilinen tezgahlarda kirkir ile dokunurlar (Deniz, 2007: 1).

Istar tezgahlarda dokumalar, çok eski zamanlardan bu yana geçmişin kültürünü yansıtır (Büken, 2005: 63). Ayrıca; Anadolu kadınının dokumaya vermiş olduğu emeğin, zahmetin, sabrın zerafetin ve içtenliğin yansımasıdır denilebilir. Bir diğer tezgah türü olan sarma tezgahlar; adını üzerinde sarılarak dokunan ürünlerden almıştır (Parlak, 2002, 36). Zaman içerisinde, ahşap olarak kullanılan tezgahların yerini demir tezgahlar almıştır (Yıldırım & Baylan, 2010: 420)

Fotoğraf 31. Istar Tezgâhta Dokuma, Kars Müzesi

Fotoğraf 32. Sarma Tezgâh. (Atatürk Üniversitesi).

Tezgahların bir çok parçası bulunmaktadır (Parlak, 2002, 36).

Tezgahlarda bulunan bu parçaları şu şekilde sıralayabiliriz;

Yan tahtası

Levent (Merdane)

Varangelen

Gücü Ağacı

Tezgah Yatağı

Payanda

Çapraz

Takoz

Çubuk Demiri

Yan tahtası; Tezgahın bir parçası olan yan tahtası iki adettir ve önemli diyebileceğimiz tezgah parçaları arasında bulunmaktadır (Aytaç, 1982: 126).

Levent; Diğer bir adıyla merdane denilen kısım, çözgünün alt ve üstünü tutmaya yarayan alettir. Leventlerde yan tahtaları gibi iki tanedir ve çözgünün gergide kalmasını sağlar (Parlak, 2002: 36).

Varangelen; İpliklerdeki çaprazın açılıp kapanmasını gerçekleştiren alettir (Aytaç, 1982: 126).

Gücü ağacı; İşlevi, çapraz geçim iplerinin bağlanmasıyla çözgü ayarını düzenlemektir (Parlak, 2002: 36).

Tezgah yatağı; Üzerinde tezgahın kurulduğu alana tezgah yatağı denir (Aytaç, 1982: 37).

Payanda; Tezgahın kenarındaki yan ağaçların dik duruşunu sağlayan payandadır (Parlak, 2002: 36).

Çapraz; Hareketlenmeyi durdurarak ve aynı zamanda tezgahı sabitleştirerek işlevini gerçekleştiren alete denir.

Takoz; Kol ve parça görevine destek olan levent demirini durdurmayı sağlayan alettir.

Çubuk demiri; çözgü iplerinin alt ve üstüne takılarak tutma görevi üstlenir (Parlak, 2002: 36).

Gerdirme makinası, eğri demir, doğru demir, kol demiri ve köstek gibi aletler bu parçalar arasında yer alırlar ve gerdirme işleminde kullanılırlar (Aytaç, 1982: 127).

3.1.2. Kirmen, Teşi, İğ, Tengerek, Öreke

İpliklerin elde edilmesinde kullanılan ve yünlerin eğrilip ip haline getirilmesi işlemini sağlayan el yapımı olan alete kirmen denilmektedir (Demiral & Oyman, 2016: 462 ; Ergüder, 2013: 75).

İp eğirmekte kullanılan “kirmen” adıyla anılan bu alet “ iğ, teşi, ağırşak, tengerek, öreke” gibi isimlerle de adlandırılmaktadır (Sökmen & Ölmez, 2013: 176; Karakelle, 2012: 93).

Kars Müzesinde tespit edilen kirmen, yün eğirme çıkırığı, yün tarağı, teşi diğer bir deyişle yün eğirme çubuğu düz dokumalarda yünün işlenerek iplik haline getirilmesinde kullanılmışlardır (Kafalılar, 1982: 23).

Fotoğraf 33. Kirmen-Yün Eğirme Çıkırığı-Yün Tarağı- Teşi. Kars Müzesi.

Geçmişte yünden iplik yapımı, teşi, iğ, ve çıkırık denilen aletlerle üretilmekteydi. Teşi aletinin uç kısmında kemik veya ağaçtan yapılmış yuvarlak kısım bulunmaktadır ve buna ‘‘ağırsak’’ ismi verilmektedir. İğ ve teşilerin dönmesini ağırsak denilen parça sağlamaktadır (Ergüder, 2009: 77).

Fotoğraf 34. Kirmen. Kars Müzesi.

Fotoğraf 35. Yün Tarağı ve Teşi. (Kars Müzesi).

Yün tarağı; Bir tahta üzerinde ortasına veya uç kısmına gelecek biçimde, iki sıra çakılmış olan ucu çelik ve sivri yapılmış çubuklardan oluşmuştur (Sökmen & Ölmez, 2013: 176; Yandımata, 1984: 423).

3.1.3. Kirkit

Kirkit; sapı ve aynı zamanda birçok dişlisi olan, düz dokumalar esnasında kullanılan bir materyaldir (Ergüder, 2009: 459). Kirkit başka bir tabirle, tarağa benzeyen ve dokumalarda kullanılan bir alettir denilebilir (Yıldırım M. & Zuhall B, 2010: 422). Kirkitli dokumalarda kullanılan bu aracın demirden veya ağaçtan yapılmış olanları mevcuttur. Kirkitin diş aralıkları yaklaşık olarak birer çözgü girebilecek biçimde ayarlanmıştır (Ergüder, 2009: 459).

Fotoğraf 36. Kirkit örnekleri (A. Ergüder)

3.1.4.Çıkırık

Türkler tarafından çıkırık kelimesi “çığrı” olarak adlandırılmaktaydı. Yünler, el yardımıyla özel hazırlanmış olan taraklarla taranır. Kullanılan tarakların değişik biçimlerde olanları mevcuttur. Dokumaya tabi tutulacak olan yünler ilk önce iyice taranır

ve yünlerin üzerinde olan pislikler iyice tarama yapılarak temizlenir. Bütün bu işlemler bitince iplik yapımına geçilir (Ergüder, 2009: 78).

Fotoğraf 37. Çakırık Kars Müzesi (Kars)

Fotoğraf 38. Çakırık Etnografya Müzesi (Ankara)

3.1.5. Mekik

Mekik, dokumalarda kullanılacak ipliklerin belli miktarda sarılmasıyla çözgü ipliklerinin arasından geçirilerek kullanılan bir alettir. Bazı yörelerde “verep” olarak da bilinir (Ergüder, 2009: 459).

Fotoğraf 39. Mekik

Mekik içine masura takılarak kullanılır ve aynı zamanda atkıyı ağızlıktan geçirmekte kullanılır (Sökmen & Ölmez, 2013: 176; Soysaldı, 2009: 21).

3.1.6. Gülcan

İpliği makara veya masuraya sarmak için mevcut ipliğin takıldığı silindir şeklinde olan araçtır. Bu araca çıkırıktı denilmektedir. (*Krş. Çağra, Çare, Gevle, Gülcan*). (Tokat, 2014: 171-196).

Fotoğraf 40. Gülcan (İsmek)

4.1.7. Bıçak

Dokuma esnasında oluşan, fazla olan iplik parçalarını kesmekte bıçak kullanılır.

4.1.9. İplik

Atkı, çözgü, ilme gibi dokuma esnasında kullanılır (Yandımata, 1984: 422). Yün iplikte olması gereken bazı özellikler düzgünlük, sağlamlık ve esnekliktir (Akyol, 2011: 22). Bu iplikler özellikle koyunlardan temin edilerek üretilir (Yandımata, 1984: 422).

Fotoğraf 41. Doğal Boya Atölyesi (Atatürk Üniversitesi)

3.1.7. Makas

Dokumalarda görünüm ve estetiği bozabilecek, tüm fazla ipliklerin temizliğinde kullanılmaktadır.

3.2. KARS MÜZESİNDE TESPİT EDİLEN CİCİM ZİLİ SUMAK DOKUMA ÖRNEKLERİNDE KULLANILAN MOTİFLER

Motif; her türlü bezemelerde, süslemelerde kullanılan ve bütünü meydana getiren, tek tek olan parçaların her birine verilen addır (Sözen & Tanyeli, 2005: 166). Motif; el sanatlarında kompozisyonu oluşturan öğelerdir. (Ergüder, 2007: 69). Ayrıca motifler estetik görünüşlerinden daha fazla psikolojik anlam yüklüdürler ve bu psikolojik yüklü anlamlar farklı mesajlar verirler (Erbek, 1986: 4).

Semboller aracılığıyla gelenek, anlayış ve inanç değerlerinin, süsleme unsuru biçiminde kullanılmasıyla motifler oluşur (Akpınarlı & Üner, 2017: 631, Sevim ve Canay, 2015: 63). Kars Müzesi'nde yapılan araştırmada tespit edilen örneklerde genellikle geometrik, sembolik ve hayvan figürlü motifler kullanılmıştır. Cicim zili ve sumaklarda saydığımız bu motifler arasında insan figürlü motiflere, pek rastlanmaz (Ergüder, 2009: 497; Deniz, 2000: 183).

3.2.1. Geometrik Motifler

Geometrik motifler; Türk Sanatı'nın her alanında, kitap sanatlarından mimarlığa dokumalardan, taş, çini, ahşap ve maden işçiliğine kadar birçok alanda bu motifleri görmek mümkündür. Anadolu Selçukluları, geometrik düzenlemeler ile çok çeşitli desenler elde etmişlerdir. Yıldızlar, dörtlü düğümler, beşli ve altılı geçmelere geometrik desenler örnek gösterilebilir (Ergüder, 2009: 109).

Geometrik motiflerden kare, dört yönü, dört ana mevsim, dört kozmik element olan güneş, ay, gezenler, yıldızlar, dört temel element ateş, su, hava, toprak, insan yaşamının dört evresini doğum, çocukluk, yaşlılık, ölüm gibi durumları sembolize etmektedir (Daşdağ, 2017: 313).

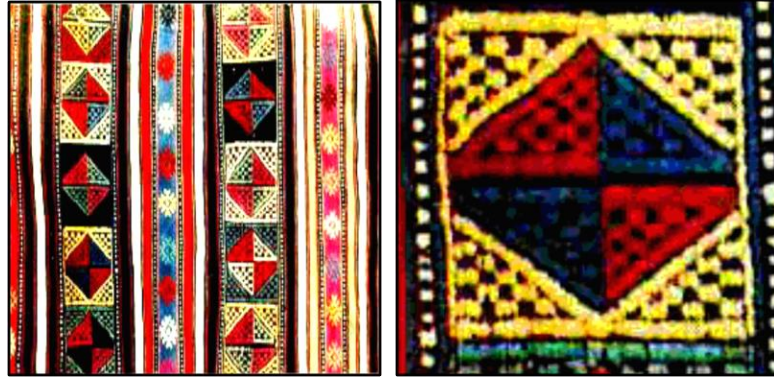
Geometrik şekillerin en yalın hali iki kırık çizginin birbiri ile kesişmesi sonucu oluşan desendir. Bazen de çizginin birleşmesi sonucu oluşurlar. Bu şekilde yapılan desenlerde daha grift geçmeler elde edilmektedir. (Acar, 1975: 12).

Geometrik motifler Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra zenginleştirilmiş ve daha sonraları sıklıkla kullanılmıştır (Akca, 2016: 241). Anadolu Selçuklu mimarisinde çokça kullanıldığı görülür. Kare üçgen ve zigzaglardan çok değişik desenler elde edilmiştir

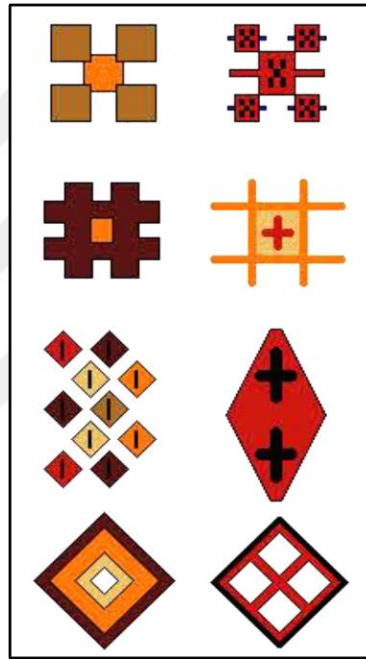
Geometrik süslemeler; Osmanlı sanatında kırık olarak veya düz çizgiler ile yıldız, çokken gibi formların birleşmesiyle sonsuzluk temalı birçok kompozisyon oluşturulmuştur (Vardar, 2014: 108).

3.2.1.1. Göz Motifi

Göz motifi olağan dışı inançların ifadesi amaçlanarak ‘‘göz değmek’’ anlamında veya ‘‘ nazara gelmek’’ şeklinde isimlendirilerek düz dokumalarda sıklıkla kullanılmıştır. Halk arasındaki inanca göre, nazara en iyi karşı gelecek olan şey gözün kendisidir. Bu nedenle nazara iyi geleceği amaçlanarak düz dokumalarda; kilim, cicim, zili, sumaklarda göz motifi sıklıkla kullanılmıştır. Bu şekilde dokumaya ve dokuyucuya göz değmeyeceği görüşü düşüncelerde etkin olmuştur (Etikan & Kılıçarslan, 2012 : 107).

Fotoğraf 42. Zili Dokuma Balıkesir İvrindi Göz Motifi ve Detay (S. Etikan ve Kılıçarslan)

Çizim 7. Göz motifi (A. Ergüder)

Göz motifinin asıl çıkış noktası, Orta Asya çadır kültürü' dür. Çadırın iç kısımlarında yer alan kerege gözlerinin taklit edilerek motif şeklinde işlenmesiyle ortaya çıkmıştır (Ergüder, 2009: 164). Sıklıkla rastlanan göz motifi dörde bölünmüş biçimde ve eşkenar dörtgen şeklindedir. Bu motifte yörelere göre farklılıklar görülebilir (Ergüder, 2009: 164). Göz motifinin kullanıldığı yöreler arasında; Kars, Hakkâri, Hatay, Konya, Malatya, Tekirdağ, Antalya, Aydın, Balıkesir, Çankırı, Çorum, Erzurum, Eskişehir, Gümüşhane, Bayburt, İçel sayılabilir.

3.2.1.2. Sandık motifi

Dokumalarda sandık motifi, evlilik ve çocuk isteğini simgeler. Bu motif mezar ve ölümü de simgeler. Genellikle “sandık motifi” genç kızların çeyiz sandığını sembolize eder (Ateşok, 2014: 30; Erbek, 1988: 9; Er & Sarıkaya.Hünerel, 2012:173).

Fotoğraf 43. Sandık motifi örneği (A. Ergüder)

Çizim 8. Sandık motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.2.1.3.Bereket Motifi

Genellikle kadın-erkek ilişkisini ve üremeyi simgelemektedir. Bereket motifi olarak buğday, arpa, başak, nar, haşhaş, incir vb. çok taneli, çok çekirdekli meyve ve tahıllarda karşımıza çıkar. Bereket motifinin Anadolu kökenli değişik örneklerini dokumalarda görmemiz mümkündür. Kökeni Arapça olan bereket kelimesi bolluğu ve mutluluk anlamını taşır. Eski Anadolu uygarlıklarında da bereket kavramına inanılmış bu durumdan dolayı adaklar adanmıştır (Gültekin, 2008: 11; Develioğlu, 1999: 87).

Fotoğraf 44. Bereket motifi Kars Müzesi

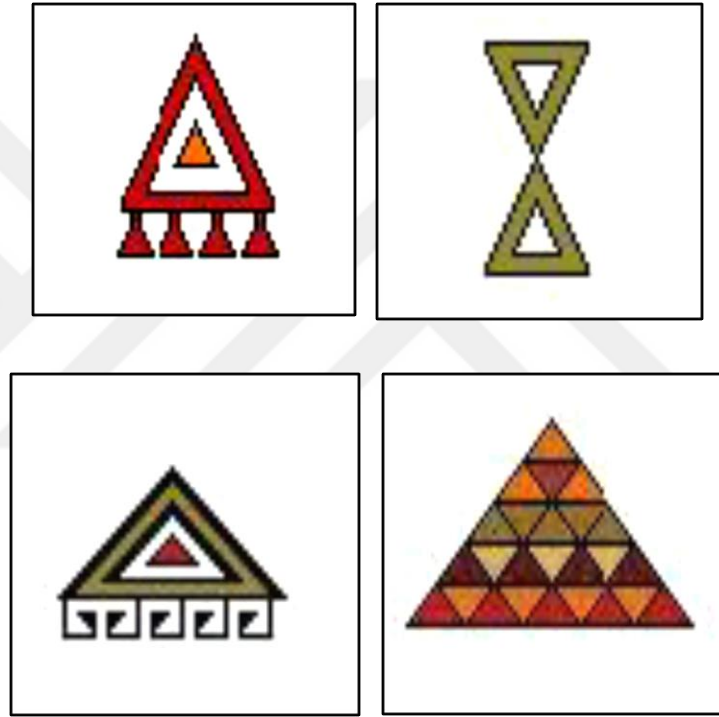

Çizim 9. Bereket motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.2.1.4. Muska Motifi

Muska; üzeri yazılı olan koruyucu bir tılsımdır (Oyman, 2016: 50). Takan kişiyi tehlikeli olan dış etkenlerden koruduğuna sihrine ve ayrıca dini bir güce sahip olduğuna inanılır (Erbek, 2002: 120).

Muska motifi, Anadolu'da yüzyıllardan günümüze kadar kullanılmış olan inanç sistemi düşüncesini sembolize etmiş figürler içerisinde (Koşay, 1956: 86). Anadolu dokumalarında muska motiflerine, şematik şekle dönüşmüş, bir merkez etrafında çift üçgen şeklinde rastlanmaktadır (Ergüder, 2009: 163; Gökbuget, 1984 : 202).

Çizim 10. Muska motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.2.1.5. Su Yolu Motifi

Su, insanlar için en önemli bir ihtiyaçtır. Bu motifi insanlar, her zaman kullanmışlardır. Kurak bölgelerdeki türbelerin birçoğunun kubbesinde, su yolu motifi görülür. Bu motifler yapıldıkları veya üretildikleri malzemenin türüne göre değişiklik gösterirler (Ergüder, 2009: 159; Erbek, 1986: 10).

Fotoğraf 45. Su yolu motifi Kars Müzesi

Çizim 11. Su yolu motifi (A. Ergüder)

3.2.1.6. Çengel motifi

Nazarla ilgili bir motif olup bazı yörelerde çakmak, eğri ala, balık gibi isimlerle anılır. Kars yöresi düz dokumalarında bu motife bolca rastlanmaktadır (Ergüder, 2009: 166). Bu motif farklı illerde değişik isimlerle adlandırılmaktadır (Dulkadir, 1992: 91). Örneğin; Gaziantep ve çevresinde “zincir” denilirken Emirdağ yöresinde ise “cincen” gibi isimlerle anılmaktadır.

Fotoğraf 46. Çengel motifi Kars Müzesi

Çizim 12. Çengel motifi (A. Ergüder)

3.2.1.7. Yıldız Motifi

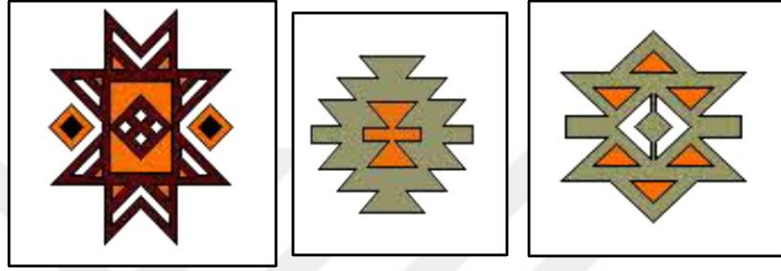
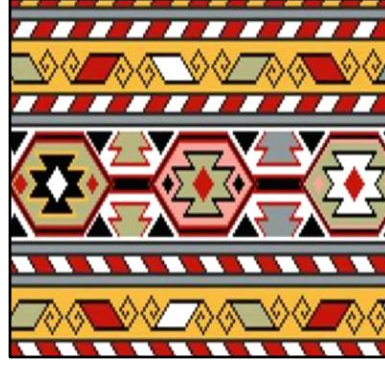
Antik çağda ilah olarak kabul edilen yıldızlar birçok kültürde canlı olarak düşünülmektedir. İsmen; ‘*Semboller Dili*’ olarak bilinen astrologlar, yıldızların insanların üzerinde rolü olduğunu savunurlar. Savunulan bu inanışın geçmişten günümüze kadar geldiği söylenilebilir (Pilici, 2008: 21). Anadolu’da aydınlık ışık anlamlarını taşımaktadır. İyiliği, kahramanlığı sembolize ederek dokumalarda kullanılır (Karahan, 1992: 406).

Geleneksel dokumalarda motifler stilize edilerek işlenir ve üçgen, dörtgen, altıgen, sekizgenler ile kare, dikdörtgen ve yıldızlar nazara karşı tılsım olarak kullanılırlar (Bayraktaroğlu, 1990: 300-301).

Türk İslam dünyasında altı kollu olarak bilinen “Mühr-ü Süleyman” olarak bilinen motif Yahudi ve Hristiyan dünyasında “Davut yıldızı” olarak bilinmektedir. Bu motifin sıkça kullanılmasının sebebi, çiziminin çok basit olması ve dengeli görünüşe sahip olmasından ileri gelmektedir (Ergüder, 2009: 158 ; İbrahimgil, 2002: 141).

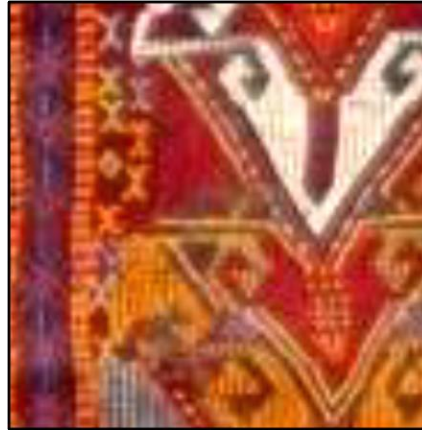
Fotoğraf 47. Yıldız motifi Kars Müzesi

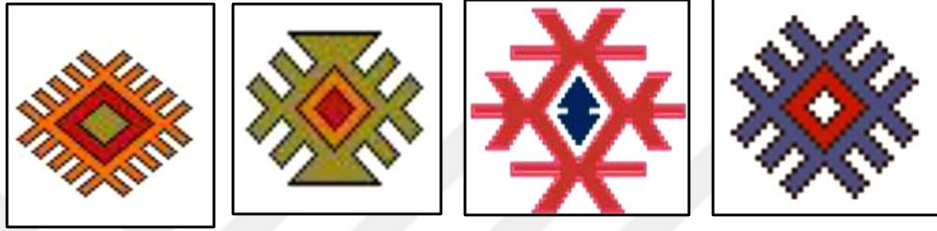
Çizim 13. Yıldız motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.2.1.8. Pıtrak Motifi

Tarlalarda bulunan, dikenleri ile insanlara ve hayvanlara yapışan bir bitkidir. Üzerindeki dikenlerin kötü gözü uzaklaştırdığına inanan Anadolu insanı, onu nazarlık motifi olarak tasvir etmiştir. Pıtrak gibi deyimi, ağaçlardaki bolluğu anlatır. Bu motif bereket simgesi olarak genellikle un çuvallarında kullanılır (Ergüder,2009: 160). Ayrıca iktidarlı olma ve bolluğu bereketi sağlamak içinde kullanılan bir semboldür. Bazı yörelerde pıtrak kelimesi “pıtırıcık” veya “pıtır” olarak da kullanıldığı kaynaklarda mevcuttur (Ateşok, 2014: 28).

Fotoğraf 48. Pıtrak motifi Kars Müzesi

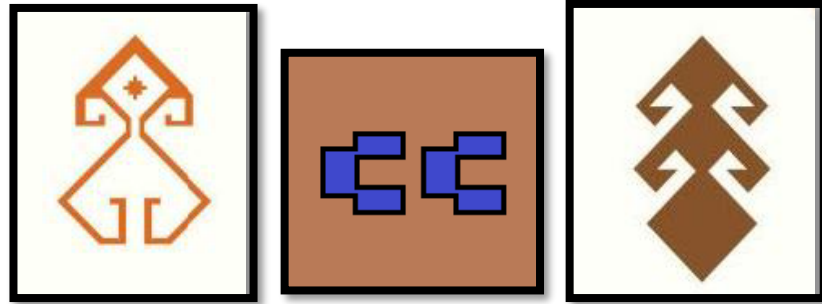

Çizim 14. Pıtrak motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.2.1.9. Elibelinde Motifi

Elibelinde motifi, kadını sembolize eder ve Anadolu halı ve düz dokuma yaygılarda bol miktarda değişik formlarda görülmektedir. Bu motif Emirdağ (Musluca) aşiretinde “’aman kız” olarak adlandırılır. Eskişehir’de Yörük dokumalarında “kahküllü kızlar” olarak isimlendirilir.

Bu motifin işlendiği bölgeler arasında Konya, Kars, Karaman, Emirdağ (Afyon), Hatay, Aydın, Antalya, Eşme (Uşak), Çorum, Van, Erzurum v.s. merkezlerini saymak mümkündür (Ergüder,2009:490).

Çizim 15. Elibelinde motif örnekleri (A. Ergüder)

3.2.1.10. Bukağı Motifi

Atın koşmasını önlemek için ön ayaklarını birbirine bağlayan bir tür çiftli kelepçe olan bukağının, Anadolu’da başka bir adı da “köstek” tir. Bereketi, aileyi, ailenin devamlılığını ve sevgililerin birleşme arzularını simgeler. (Ergüder, 2009: 491).

3.2.1.11. Yaba Motifi

Anadolu dokumalarında bu motife sıkça rastlamak mümkündür ve Kars yöresi dokumalarında da kullanılmıştır.

Çizim 16. Yaba motifi

3.2.1.12. Kandil Motifi

Mihrap kısmının tepeliğinden aşağıya doğru sarkar şekilde görülen motif, temizlik ferahlık aydınlık ve ilahi ışığı sembolize etmektedir. Kars Yöresi kilim seccadelerinin mihrap kısmında aşağı sarkıtılmış şekilde görmek mümkündür (Ergüder, 2009: 498).

3.2.1.13. İbrik motifi

Çoğunlukla seccade tarzı dokumalarda karşılaşılan motif, abdesti ve ibadeti simgeler. Kars Yöresi kilim seccadelerinde de mihrap boşluklarında ve mihrap içerisinde yer almaktadır.

3.2.1.14. Alem Motifi

Alem camilerin kubbesinde yer alan en son kısımdır. Kars Yöresi kilimlerinde uygulanmış motiflerdendir.

3.2.1.15. El Motifi

Bir elin parmakları olan beş, dokumalarda kötü gözü önlemede kullanılır. Naturalist olarak çizilen el motifi, giderek stilize olmuş, zamanla beş noktaya dönüşmüştür. El motifi, büyü ve nazara karşı kullanılmıştır (Erbek,1999: 22). Semboller ise işaret ve imgeleri bir araya getirerek bunları iletişimle ortaya çıkarırlar (Ateş, 1996: 15; Gönül, 1956: 81).

3.2.3.Hayvan Figürlü Motifler

Dokumalarda, keçelerde, at koşumlarında, kılıçların saplarında, maşrapaların kulplarında hemen hemen her kullanım alanında hayvan figürlü motiflere rastlamak mümkündür (Mandaloğlu, 2013: 389 ; Diyarbakirli, 1972: 123).

Hayvan figürlü motifler; Orta Asya’da Avrasya kültüründe var olan hayvan üslubu, Selçukluların eserlerine de yansımıştır (Akpınarlı & Arslan, 2018: 62-63 ;Sayın Alsan, 2017: 14).

Her kültürün mitolojisinde çeşitli hayvanların farklı boyutlarda da olsa mutlaka yer aldığı görülür. Türklerin inanç sistemlerinin temeli insanların, hayvanların ve bitkilerin arasında bir ilişki olduğuna inanılmasıdır. Mitolojik açıdan bakıldığında insanlık tarihinde uzun denilebilecek bir dönem, Tanrı olarak kabul edilmiş hayvanlar, motifler yönünden zengin bir kaynaktır (Mandaloğlu, 2013: 383 ; Armutak, 2002: 412).

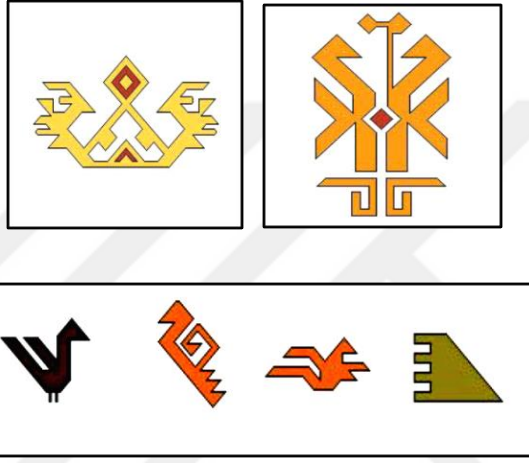
Türk sanatının erken evrelerden başlayarak Osmanlı dönemi sonlarına kadar kuş figürleriyle, hayat ve cennet sembolü olmak üzere; egemenlik, hayır, bereket, güzellik ve itibar gibi semboller sıklıkla kullanılmıştır (Çetin, 2015: 481).

3.2.3.1. Kuş Motifi

Türkler tarafından maddi ve manevi olarak önemli görülmüştür. Anadolu’da bu motif birçok anlama gelmekte ve ölüm, güzellik, uğur, uğursuzluk, kuvvet, kudret, mutluluk, sevinç, özlem, sevgi örneğidir. Kuş, ölen kişinin ruhudur. Kuş kutsaldır, gök tanrılarının yönetimindedir. Anadolu’da kurulmuş devletlerin pek çoğunun sembolüdür. Göktürk inancına göre “kuş”, ruhun simgesi, “uçmak” ise cennet demektir. Türk dilinde göçmek ve uçmak tabirlerinin ölmek manasına geldiği bilinmektedir (Sürür, 1992: 205)

Fotoğraf 49. Kuş motifi (A. Ergüder)

Çizim 17. Kuş motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.2.3.2. Koçboynuzu Motifi

Koçboynuzu motifi; erkeklerin kahramanlığını, üretkenliğini, verimli oluşunu singleleyen bir motiftir ve Anadolu’da ata erkil aile yapısının olduğunu ifade eder. (Ateşok, 2014: 28). Koç, İslamiyet’te ölümü temsil eder. İslamiyet’ten sonra hâkimiyetin, gücün, kuvvetin ve yiğitliğin sembolü olmuştur (Ergüder, 2009: 490).

Eski Türk geleneğinden gelen köklü bir geçmişi olan ‘‘koçboynuzu motifi’’ Anadolu’nun hemen hemen bütün bölgelerinde kullanılmıştır (Ergüder, 2009: 490). Heykel ve mimari alanlarında da kullanılan koçboynuzu sembolü gücü de temsil eder (Ateşok, 2014: 28).

Hayvan figürlü motiflerde özellikle koçboynuzu motifinin daha çok zililerde görülür (Bayraktaroğlu, 1990: 301).

Fotoğraf 50. Koç boynuzu motifi Kars Müzesi

Çizim 18. Koç boynuzu motif örnekleri (A. Ergüder)

3.2.3.3. Deve Boynu (Deve Tabanı) Motifi

Beylik ve hükümdarlığı sembolize eden bu motif, Anadolu’da yaygın olarak kullanılmaktadır (Ergüder, 2009: 130; Çoruhlu, 1993: 255; Deniz: 194).

Dokumalarda kullanılan motif mimaride; zencirek olarak adlandırılırken dokumalarda “deveboynu, aşşık ve kırma-akıtma” olarak isimlendirildiği bilinmektedir (Kırzioğlu, 1993: 164).

Deveboynu motifleri birbirini takip eden veya bağımsız halde görülebilen motiflerdir (Ergüder, 2009: 130; Çoruhlu, 1993: 255; Deniz: 194).

Develerin boyun kısmı ayakları ve hörgüçleri geniştir. Bu sebeple Anadolu’da çeşitli motifler devenin bazı organlarına benzetilmektedir (Ergüder, 2009: 130; Esin, 1972: 59; Deniz 1998: 36).

Fotoğraf 51. Deve boynu motifi (A. Ergüder)

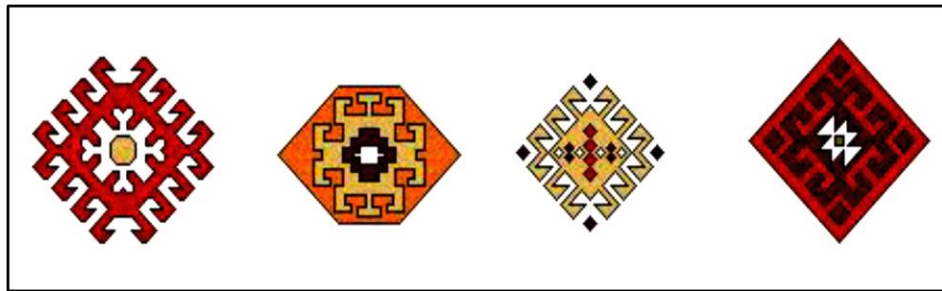
Çizim 19. Deve Boynu motifi

3.2.3.4. Akrep Motifi

Akrep, Orta Asya ve Anadolu Türk kültüründe yer ve toprak ile ele alınarak kötülüğün sembolü, koruma, acı ve kederi temsil etmektedir. El dokumalar üzerinde yürüyemediğinden ev ve çadır zemini dokumalarla örtülmektedir (Aksoy, 2013:44). Fakat bu negatif olarak görülen akrep motifi kahramanlık, yiğitlik sembolü olarak dokumalara yansır (Ergüder, 2009: 133; Bayram, 1998: 65). Yine negatif olarak acı ve kederi temsil ettiği de elde edilen bilgiler arasındadır (Akpınarlı & Arslan, 2018: 64; Aksoy, 2013:44).

Fotoğraf 52. Akrep motifi Kars Müzesi

Çizim 20. Akrep motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.2.3.5. Ejder Motifi

“Hayvan Üslubu” olarak bilenen üslup, Türk Sanatı içerisinde mimari ve el sanatlarında figüratif süslemeler arasında; minyatürde, porselende, madende, ahşapta ve dokuma sanatında da kullanıldığı görülür (Sevimli 2012: 194 ; Çoruhlu, 1991: 357). Gizli

olan eşyaların koruyucusu, bekçisi olarak bilinmektedir (Akpınarlı & Arslan, 2018: 63 ; Köklü, 2016: 34-35). Orta Asya’da ejderin koruyucu bir sembol olduğu inancı mevcuttur (Çoruhlu, 2014: 30-50).

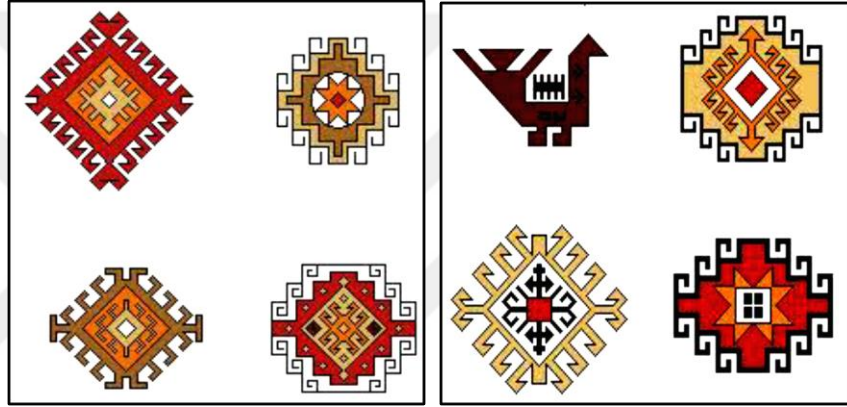
Sembolikleşmiş ejder motifi mana olarak yeniden doğuşu, bolluğu, bereketi ve suyu temsil eder (Çoruhlu, 1995: 43). Mitolojik bir hayvan olan ejder havanın ve suyun hakimi konumundadır (Akpınarlı & Arslan, 2018: 63; Köklü, 2016: 34-35). Ayrıca ejder motifi İlhanlı bayrağının sembolü olarak da kullanılmıştır (Kaynar & Tonus, 2014: 64 ; Esin, 1978: 49-53).

Ejderha tüm dünyada her ne kadar Çin mitolojisine ait kabul edilse de Türk mitolojisinde ve sanatında, geniş bir uygulama alanına sahiptir. Araplar’ın “tanin” , Çinlilerin “lung”, Moğulların “moghur”, İranlıların “ejderha”, olarak isimlendirdikleri motif Türklerde “evren” olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım, 6)

Zümrüd-ü Anka kuşu (Simurg) ile kavgaları, ilkbahar yağmurunu temsil eder. Bu sebeple de genellikle stilize bulut biçiminde kullanılmıştır (Akpınarlı & Arslan, 2018: 63 ; Köklü, 2016: 34-35). Ejder motifi bir çok kültür tarafından benimsenmiş ve aslan pençeli, kuyruğu yılanımsı görünümde kanatlı bir hayvana benzetilmektedir (Erbek , 2002 : 146). Bu motifi Büyük Selçuklu sanatından Çin sanatına kadar değişik şekillerde görebilmek mümkündür (Sevimli 2012: 194 ; Çoruhlu, 1991: 357).

Fotoğraf 53. Ejder motifi Kars Müzesi

Çizim 21. Ejder motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.2.3.6. Kurtağzı Motifi

Kurtağzı motifi; kurt izi motifi ismi olarak da bilinir. Bu motif, hayvancılıkla ilgilenen yörelerde yırtıcı olarak bilinen kurtlardan korunmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca hayvancılığın yoğun olduğu yerlerde motife sıklıkla rastlanılmaktadır (Ateşok 2014: 29; Erbek, 1988: 8).

Fotoğraf 54. Kurtağzı motifi Kars Müzesi

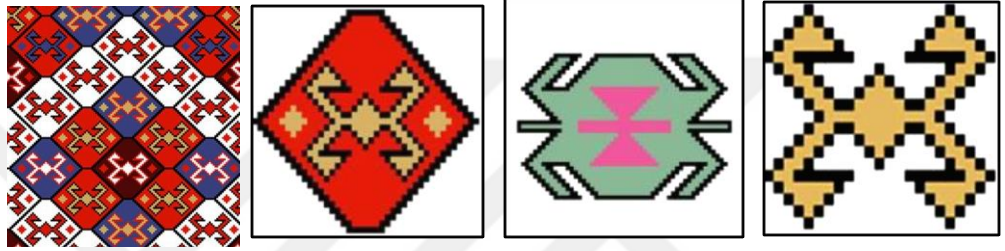
Çizim 22. Kurtağzı motif örnekleri (A. Ergüder)

3.2.3.7. Yengeç Motifi

Anadolu'da Yozgat kilimlerinde gerçek bir karaktere sahip olan yengeç motifi, Boğazlayan-Yamaçlıda “yanıç” ismiyle adlandırılmıştır (Deniz, 1987: 67).

Fotoğraf 55. Yengeç motifi Kars Müzesi

Fotoğraf 56. Yengeç motifi örnekleri (A. Ergüder)

3.3. KULLANIM ALANLARINA GÖRE KARS MÜZESİ'NDE TESPİT EDİLEN DOKUMA ÖRNEKLERİ

3.3.1. Heybeler ve Hurçlar

İnsanların malzeme depolamak ve taşımak gibi ihtiyaçlarından kaynaklanan dokumalara ihtiyaç duyulmuş ve üretilmişlerdir. Bu dokumalar arasında heybe ve hurç dokumalarda mevcuttur (Ölmez & Etikan, 2014: 65). Dokumalar, içerisinde taşınacak olan ürünler doldurulduktan sonra omuza atılarak kullanılırlar. Heybeler halk arasında en fazla kullanılan dokumalardır (Akan, 2016: 49; Deniz, 2000: 85). İngilizce “Saddelbag” olarak bilinen heybe dokumalarda iki parça halinde cep bulunur. Bu iki torba olan cepler bir dokuma parçası ile birbirine eklenmiş vaziyettedirler. Heybe torbalarını birbirine bağlayan kısma “heybe bağı” adı verilir. Heybe dokumalarda bulunan torba gözlerine ise “heybe gözü” denilmektedir (Akan, 2016: 49; Atlıhan, 1999: 37).

Malzeme taşıma amaçlı üretilmiş olan heybeler; her iki yanı cepli, ağız kısımları açık şekildedir (Ölmez & Etikan, 2014: 65, Ergüder, 2009: 462). Ayrıca heybeler içleri dolu bir biçimde atın terkisinde veya insan sırtında da taşınabilmektedir. Heybelerin orta kısımları her iki yana sarkması için uzun olarak dokunur. İnsanlar bu ürünü taşırken tek

omuz üzerinden ön ve arka tarafa sarkacak biçimde kullanırlar (Ölmez & Etikan, 2014: 65).

Heybe dokumalar kullanım amaçlarına göre; boyun heybesi ve at heybesi gibi isimlerle adlandırılırlar. Heybe dokumalara bakıldığında genellikle ön kısımlarında motif ve süslemelere rastlanılmaktadır. (Ölmez & Etikan, 2014: 65; Balpınar, 1983:114; Deniz, 2000: 85; Deniz, 2007: 1,2; Soysaldı, 2009: 192). Heybelerin daha ufak ölçülerle yapılan türlerine de “torba” adı verilir. Torbalarda küçük sayılabilecek ürünler saklanır. Örneğin tuz, ekmek, tarhana gibi yiyecek malzemeleri konulmaktadır (Ölmez & Etikan, 2014: 65; Balpınar, 1983:116; Deniz, 2000: 86; Soysaldı, 2009: 195).

Heybe dokumaların arka yüzleri düz ve motifsiz dokunurken, ön yüzlerinde motiflerle dokunmuş olanlarına rastlanılacağı gibi her iki tarafına düz dokuma yapılmış olanlarına da rastlamakta olası bir durumdur (Akan, 2016: 49; Eliçin, vd, 2000: 37). Bu dokumaların kullanım amacı yalnızca eşya ve malzeme taşımak değildir. Aynı zamanda bu dokumalar birer ödeme aracıdır. Köylerde yaşayan insanların birbirlerine olan borçlarını ödemek amaçlı kullandığı değiş-tokuş unsuru veya hediyeleşme geleneğinde önem teşkil eden bir eşya niteliği taşımaktadırlar. (Akan, 2016: 50; Atlıhan, 1999: 38). Hurçların kullanım alanları ve dokunuş amaçları heybe dokumalar ile büyük ölçüde aynıdır.

Fotoğraf 57. Heybe örnekleri Kars Müzesi

3.3.2. Mafraşlar

Mafraş dokumalar “mafreş, mefreş” gibi isimlerle de tanınmaktadır ve iki parça halinde dokunmaktadır. İçerisinde çamaşır (esvab) muhafaza etmek amaçlı da dokunduğu bilinen mafraşlar Arapça “mafreş” olarak telaffuz edilir. Sandık şeklinde olan bir dokumadır (Deniz, 2010: 3). Mafraşlar eskiden genç kızların çeyizlerinde ilk sırada bulunan ve ayrıca ev eşyalarını taşımakta kullanılan bir dokuma türüdür (Ergüder, 2009: 463).

Kilim ve sumak tekniği ile dokunan mafraşların içerisine çamaşırın haricinde yorgan ve döşekte konulurdu. Terekemeler dağdan ovaya veya aksi yönde ovadan dağa göç ederlerken mafraşların içlerini doldururlar ağız kısımlarını bağlayıp ata yükleyerek gidecekleri yere taşırldı. Azarbaycan’da, Terekemelerde, Ahıskalılarda, Karakalpklılarda “Mafraş, Mafraç, Mefreş” adıyla hala dokunmaktadır (Deniz, 2010: 3).

Fotoğraf 58. Mafraş Örneği. Kars Müzesi

3.3.3. Örtüler

Anadolu’da, kilim-cicim-zili-sumak gibi düz dokuma yaygılar yer sergisi olarak kullanıldığı gibi ihtiyaçlardan doğan namazlık, ölümlük, duvar örtüsü, yük örtüsü olarak da kullanılmıştır (Hidayetoğlu, 2013: 40).

3.3.4. Çantalar

İçerisine para, yiyecek, kişisel eşyaların konulduğu elde veya omuzda asılarak taşındığı ürünlerdir.

3.3.5. Çuvallar

Cicim, zili, sumak teknikleriyle dokunmuş çuval örnekleri torbaya göre daha büyük boyutlu olan taşıma eşyalarıdır. Çuval dokumaların bazılarında kulplar bulunmaktadır. Ayrıca heybe ve hurçlarda olduğu gibi çift gözlü olanları da mevcuttur. Çuvallar oldukça renkli dokumalardır (Yıldırım & Baylan, 2010: 426-427).

3.3.6. At Çulları

At çulu diğer bir tabirle çul; atın üzerini örtmek amacıyla üretilmiştir. Kars Müzesi'nde tespit ettiğimiz at çulları cicim, çözgü yüzlü cicim tekniklerinde dokunmuşlardır.

Fotoğraf 59. At çulu örneği Kars Müzesi Fotoğraf 60. At çulu örneği Bakü Müzesi

3.3.7. Yastık Yüzleri

Kars müzesinde tespit ettiğimiz cicim-zili-sumak tekniğinde yastık yüzü dokumalara rastlanılmıştır. Bu ürünlerde düz zili, çapraz zili, damalı zili, sumak, çözgü yüzlü cicim tekniklerinin kullanıldığı görülür (Katalog no: 09, 32, 34, 36).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. KARS MÜZESİNDE TESPİT EDİLEN CİCİM ZİLİ SUMAKLARIN KATALOĞU VE TAHLİLLERİ

Katalog No	: 01
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1.3.64/40
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 50 x 118 cm
Kullanılan Malzeme	:
Çözgü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) :	Yün
Dokumada Kullanılan Teknik	: Sumak
Dokumanın Üretim Şekli	: Mafraş
Dokumada Kullanılan Motifler	: Ejder, Çengel, Yıldız, Suyolu, Göz

Fotoğraf 1. Sumak Dokuma.
Mafraş. Kars Müzesi.

Kullanılan Renkler: Mavi, pembe, beyaz, yeşil, siyah, bordo ve sarı

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen dokuma beş parça halinde dokunmuş ve daha sonra birleştirilerek büyük bir parça elde edilmiştir. Dokumada kullanılmış olan motifler; çengel, göz, yıldız, ejder ve suyolu gibi motiflerdir. Dokumada mavi, pembe, beyaz, yeşil, siyah, bordo ve sarı renkler kullanılmıştır. Kars müzesinde tespit ettiğimiz dokumanın ölçüleri 50 x 118 cm'dir. Mafraş dokumada boya olarak hem suni hem de doğal boya kullanılmıştır. Dokumadaki şeritler içerisinde "çengel", "yıldız" ve "ejder" motifleri olarak sıralanmaktadır.

Çizim 1. Sumak Dokuma. Mafrâş.

Motif Çizim 1. Ejder motifi

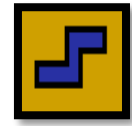
Motif Çizim 2. Çengel motifi

Motif Çizim 3. Yıldız motifi

Motif Çizim 4. Göz motifi

Motif Çizim 5. Deve boynu

Motif Çizim 6. Baklava motif

Katalog No : 02
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 4.13/67
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 100 x 108 cm

Kullanılan Malzeme : Fotoğraf 2. Çözü Yüzlü Cicim. At Çulu. Kars Müzesi.
Çözü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

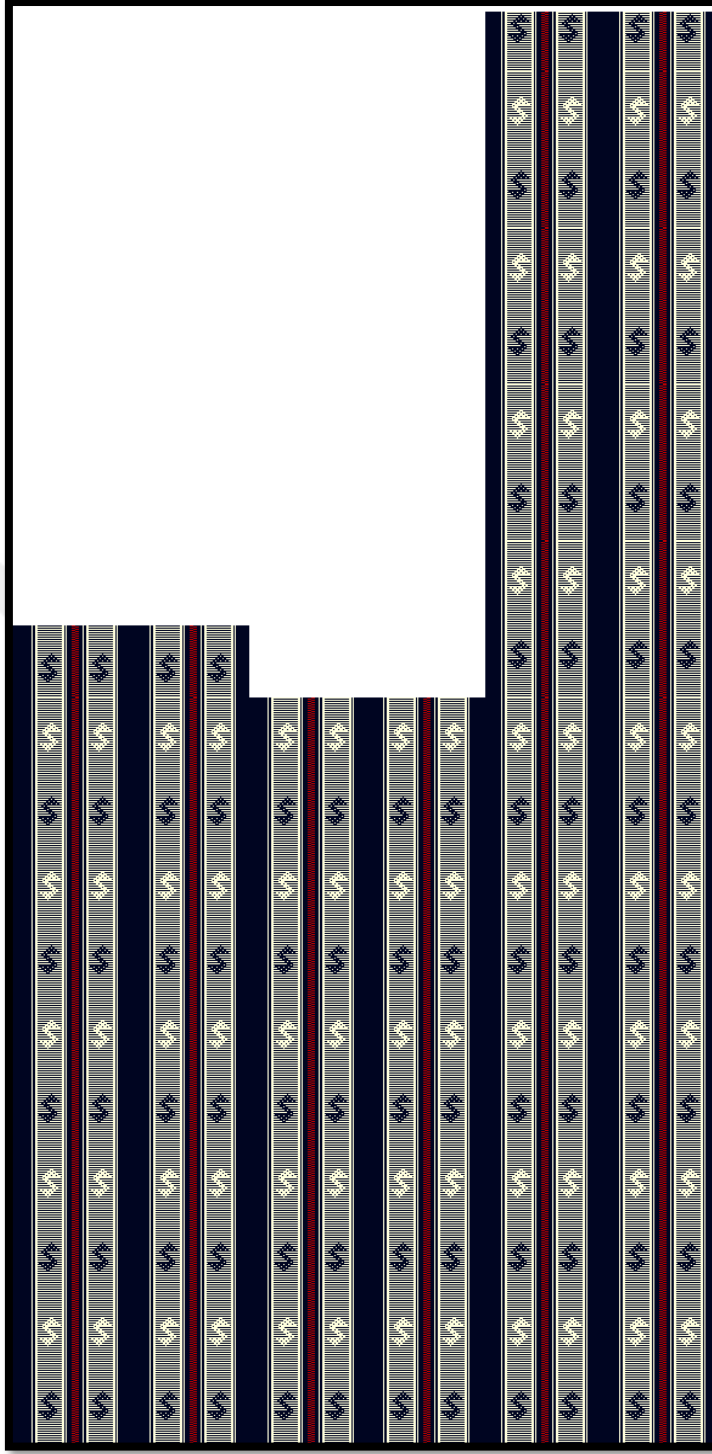
Dokumada Kullanılan Teknik : Çözü Yüzlü Cicim

Dokumanın Üretim Şekli : At Çulu

Dokumada Kullanılan Motifler : Çengel

Kullanılan Renkler: Siyah, kırmızı, beyaz

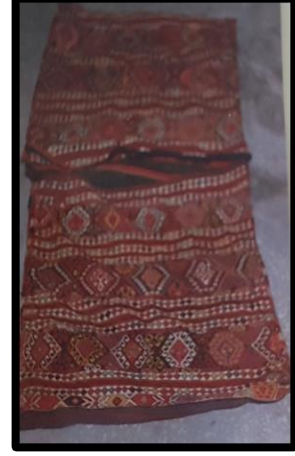
Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen yöresel ismi "mülki" olan dokuma çözü yüzlü cicim tekniği ile yapılmıştır. Kompozisyon olarak ince şeritler halinde devam etmiş birkaç parça yani şak halinde dokunduktan sonra birleştirilmiştir. Renk seçimi olarak siyah, kırmızı ve beyaz renklerin hakim olduğu dokumada desen olarak "çengel motifi" kullanılmıştır ve uç kısımlarında ise "tülü" dokuma tekniği vardır.

Motif Çizim 7. Çengel
motifi

Çizim 2. Çölgü Yüzlü Cicim. At Çulu.

Katalog No : 03
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : 14/11/1969
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 2.2.69/247
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 70 x 100 cm

Kullanılan Malzeme : Fotoğraf 3. Heybe / Hurç. Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Dokumada Kullanılan Teknik : Kilim&Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Hurç/Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Ejder, Baklava, Yengeç, Çengel

Kullanılan Renkler: Beyaz, kırmızı, sarı, siyah , kahverengi

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen dokumada enine dokunmuş şeritler görülmektedir. Bu şeritlerin içerisinde "baklava motifi" bulunmaktadır. Dokuma "heybe" olarak kullanılmaktadır. Dokumanın ölçüleri 70x100 cm'dir. Renk olarak; beyaz, kahverengi, kırmızı, sarı ve siyah renkler kullanılmış ve dokumaya canlılık kazandırmıştır. Tespit edilen heybe dokumasında kullanılan motifler; "ejder", "baklava" ve "yengeç" dir. Kars Müzesi'nde tespit ettiğimiz dokuma kompozisyonunda; enine ince ve daha sonra kalın bordür olarak ilerlemiş, kalın bordürlerin içleri ejder motifleriyle, ince bordürlerin içleriyse baklava motifleriyle doldurulmuştur. Dokumada az miktarda yıpranmalar tespit edilmiştir.

Motif Çizim 8.
Akrep Motifi

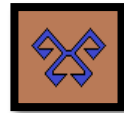
Motif Çizim 9.
Çengel motifi

Motif Çizim 10.
Akrep motifi

Motif Çizim 11.
Baklava motifi

Motif Çizim 12.
Çengel motifi

Çizim 3. Heybe Dokuma.

Katalog No : 04
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : 16/09/1970
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 3.6.70/259
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 118 x 75 cm

Kullanılan Malzeme : Fotoğraf 4. Heybe / Hurç. Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Dokumada Kullanılan Teknik : Sumak, İlikli Kilim

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Akrep, Baklava, Çengel, Bukağı, Koçboynuzu

Kullanılan Renkler: Turuncu, beyaz, lacivert, sarı, kahverengi, bordo

Dokumanın Tanımı: 20.yy'la ait olan ve, Kars Müzesi'nde tespit edilen dokumada kırmızı, kahverengi, bordo lacivert ve beyaz renkler hakimdir. Dikdörtgen olan dokuma 118 x 75 cm ölçülerindedir. Dokumada kullanılan diğer motifler başta ‘‘baklava motifi’’ olmak üzere; ‘‘akrep motifi’’ ve ‘‘çengel motifi’’ dir. Akrep motifinin iç kısmında ‘‘koçboynuzu motifi’’ bulunmaktadır. Heybe dokumanın arka tarafı enine şeritler halinde tamamlanmıştır. Desende, atkıda ve çözgüde ‘‘yün’’ iplik kullanılmıştır. Dokumanın, ince bordür kısmında baklava motifleri, kalın bordürde geometrik şekilli altıgenler içerisinde akrep motiflerinin olduğu göze çarpar.

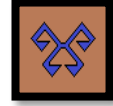
Motif Çizim 13.

Akrep motifi

Motif Çizim 14.

Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 15.

Çengel motifi

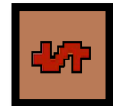
Motif Çizim 16.

Akrep motifi

Motif Çizim 17.

Baklava motifi

Motif Çizim 18.

Çengel motifi

Çizim 4. Heybe. Sumak Dokuma.

Katalog No : 05
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : 27/10/1972
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 5.13.72/297
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 29 x 31 cm
Kullanılan Malzeme :

Çözü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 5. Çözü Yüzlü
 Cicim. Heybe / Çanta.Kars
 Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Çözü Yüzlü Cicim

Dokumanın Üretim Şekli : Çanta

Dokumada Kullanılan Motifler : Sıçan dişi

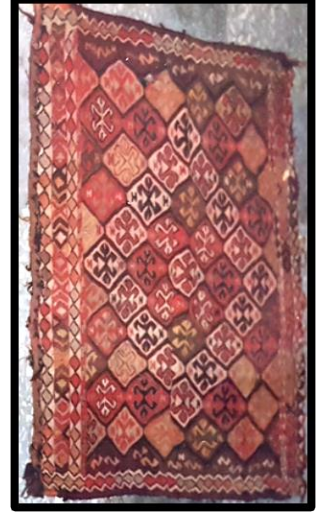
Kullanılan Renkler: Kırmızı, lacivert, beyaz

Dokumanın Tanımı: 20.yy'la ait olan ve Kars müzesi'de bulunan çözü yüzlü cicim teknikli çantada kırmızı, lacivert ve beyaz renkler hakimdir ve dokuma boyuna şeritler halinde üretilmiştir. Dokumanın iplik türü "yün" dür. 29x31 cm ölçülerine sahiptir. Dokumanın kulpu sonradan yapılmış ve eklenmiştir. Kulplu çantanın tahmini ölçüleri göz önünde bulundurulursa, kare forma sahip olduğu söylenilebilir. Boyuna şeritler halinde dokunmuş olan çanta örneğinde "sıçan dişi motif" kullanıldığı yapılan tespitler arasındadır.

Çizim 5. Çözümlü Yüzlü Cicim. Heybe Dokuma. (Çanta).

Katalog No	: 06
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 01/11/1972
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 7.14.727/304
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 75x63 cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 6. Yastık Yüzü. Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün	
Dokumada Kullanılan Teknik	: Sumak
Dokumanın Üretim Şekli	: Yastık Yüzü
Dokumada Kullanılan Motifler	: Bereket, Baklava, Suyolu, Kurtağzı, Bukağı , Çengel
Kullanılan Renkler:	Kırmızı, beyaz, yeşil, sarı, kırmızı, kahverengi, turuncu

Dokumanın Tanımı: Kars müzesi'nde tespit ettiğimiz sumak teknikli ‘‘yastık yüzü’’ dokumada kullanılan motifler; bereket motifi, baklava motifi, suyolu motifi, kurtağzı motifi, bukağı motifi ve çengel motifleridir. Hafif yıpranmışlık olmasına rağmen renkler canlı ve parlaktır. Ölçüleri 75x63 cm’dir. Renklerde kırmızı ağırlıklı olmak üzere; beyaz, haki, hardal sarısı, yeşil, kırmızı ve kahverengi kullanılmıştır. Desenler baklava dilimi motifler içerisine yerleştirilmiştir. Dikdörtgene yakın bir dokuma örneğidir. Kısa kenarlarına baktığımızda tek bordür, uzun kenarlarında ise üç bordür bulunmaktadır. Dokumanın en alt ve en üst kısımlarına bakıldığında ‘‘çengel motifi’’ kullanılmıştır. Müzede bulunan sumak teknikli yastık yüzü dokuma kısmen yıpranmıştır.

Motif Çizim 19.
Baklava dilimi

Motif Çizim 20.
Bukağı motifi

Motif Çizim 21.
Baklava Dilimi

Motif Çizim 22.
Kurtağı motifi

Çizim 6. Yastık Yüzü. Sumak Dokuma.

Katalog No	: 07
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 09/05/1973
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1.2.73/355
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 160 x 147 cm
Kullanılan Malzeme	:

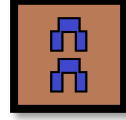
Fotoğraf 7. Çözü Yüzlü Cicim, At Çulu. Kars Müzesi.

Çözü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün	
Dokumada Kullanılan Teknik	: Çözü Yüzlü Cicim
Dokumanın Üretim Şekli	: At Çulu
Dokumada Kullanılan Motifler	: Koçboynuzu, Yaba, Sıçandışi
Kullanılan Renkler:	Yeşil, turuncu, haki, beyaz

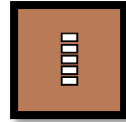
Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen dokuma; boyuna şeritli olarak tasarlanmış, şeritler içerisindeyse "koç boynuzu motif" uygulanmıştır. 20.yy'la ait olan dokuma dikdörtgen forma sahiptir. Dokuma dört şak halinde dokunmuştur. Daha sonra bu parçalar birbirine eklenerek büyük bir dokuma elde edilmiştir. Kars Müzesi'nde tespit edilen dokumada "cicim tekniği" kullanılmıştır. Ayrıca dokumada kullanılan renkler; haki, yeşil, turuncu ve beyaz' renklerdir diyebiliriz. Dokuma dikine şeritler halinde dokunmuştur. Ve bu şeritlerin bir diğerindeyse "yaba motif" nin uygulandığı görülür. Cicim tekniğiyle dokunmuş olan "at çulu" dokumanın boyutları 160x147 cm'dir.

Motif Çizim 23. Bereket motifi.

Motif Çizim 24. Yaba motifi.

Motif Çizim 25. Sıçandişi motifi.

Çizim 7. Sumak Dokuma. Mafraş.

Katalog No	: 08
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 15/05/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1.4.73/380
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 56 x 110cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 8. Sumak, Heybe.
Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Dokumada Kullanılan Teknik : Sumak&İlikli kilim

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Koçboynuzu, Suyolu, Pıtrak, Akrep

Kullanılan Renkler: Lacivert, kırmızı, sarı, beyaz

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen dokuma geometrik motiflerle oluşturulmuş dikdörtgen şeklinde olan bir heybe örneğidir. Heybe "sumak tekniği ve kilim tekniği" ile dokunmuş lacivert, kırmızı, sarı ve beyaz renkler kullanılmıştır. Dokumada kullanılan motifler; koçboynuzu motifi, suyolu motifi, pıtrak motifi ve akrep motifidir. Dokumanın ince bordürlünde "baklava motifi" bulunmaktadır. Kalın şeritler içinde ise "pıtrak motifi", "çengel motifi", "bereket motifi", "suyolu motifi" ve "akrep motifi" yer alır. Ölçü olarak 56x110 cm. ebatlarında olan heybenin ince şeritli olan bordür kısmında "ilikli kilim tekniği" uygulanmıştır. Beyaz zeminli ince bordürler içerisinde "deveboynu motifi" vardır. Atkıda, desen ipinde ve çözgü ipinde "yün" kullanılmıştır.

Çizim 8. Cicim Dokuma. Heybe.

Motif Çizim 26.
Çengel motifi

Motif Çizim 27.
Deveboynu motifi

Motif Çizim 28.
Yengeç motifi

Motif Çizim 29.
Akrep motifi

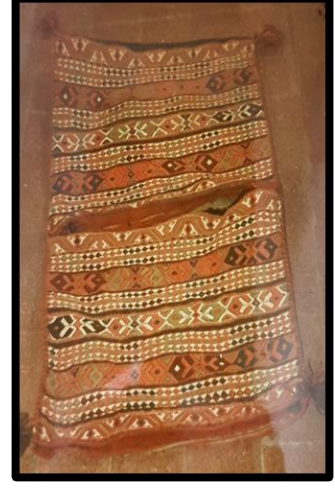

Motif Çizim 30.
Baklava motifi

Motif Çizim 31.
Bukağı motifi

Katalog No : 09
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : 15/05/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 3.4.73/382
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 120 x 56 cm
Kullanılan Malzeme :

Fotoğraf 9. Heybe / Yastık
 Yüzü. Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Dokumada Kullanılan Teknik : Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Suyolu, Koçboynuzu, Baklava

Kullanılan Renkler: Beyaz, yeşil, turuncu, kırmızı, siyah

Dokumanın Tanımı: ‘‘Heybe dokuma’’,enine uzanan ince bordür ve kalın bordürlerden oluşmaktadır. Heybe olarak kullanılmış dokumada kullanılan motifler; suyolu, koçboynuzu ve baklava motifleridir. Parçalar halinde üretilmiş olan dokuma daha sonra birleştirip dikilmiştir. Dokuma dikdörtgen formda olup, renkler; beyaz, yeşil, turuncu, kırmızı ve siyah’tır. Kars Müzesinde tespit edilen dokumada kullanılmış olan ölçüler 120 x 56 cm’ dir. İnce bordürlerde ‘‘baklava motifi’’ bulunmaktadır. Dokumanın en uç kısımlarında ise ‘‘koçboynuzu motifi’’ görülmektedir. Kars Müzesinde tespit edilen dokuma, 20.yy’la tarihlendirilmiştir. Dokumanın iplik türü ‘‘yün’’ dür.

Motif Çizim 32.
Bereket motifi

Motif Çizim 33.
Baklava motifi

Motif Çizim 34.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 35.
Baklava motifi

Motif Çizim 36.
Muska motifi

Çizim 9. Sumak Dokuma. Mafraş.

Katalog No : 10
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : 15/05/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 4.4.73/383
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 110 x 56 cm
Kullanılan Malzeme :

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 10. Heybe. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Pıtrak, Koçboynuzu, Çengel, Akrep

Kullanılan Renkler: Kırmızı, beyaz, siyah, sarı, mavi

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen, Kars yöresine ait olan bu dokumada kırmızı, beyaz, siyah, sarı, mavi renkler kullanılmıştır. Heybe olarak üretilen dokuma dikdörtgen formdadır ve 110 x 56 cm ölçülere sahiptir. 20. yy' a ait olan bu dokumada; "Pıtrak motifi", "koçboynuzu motifi", "çengel motifi", ve "akrep motifi" gibi motifler görülmektedir. Heybe dokumasının orta kısmına denk gelen enine bir açıklığı bulunmaktadır. 20. yy' la ait olan bu dokumada atkı, çözgü ve desen ipliklerinde "yün" iplik kullanılmıştır.

Motif Çizim 37.
Yengeç motifi

Motif Çizim 38.
Akrep motifi

Motif Çizim 39.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 40.
Pıtrak motifi

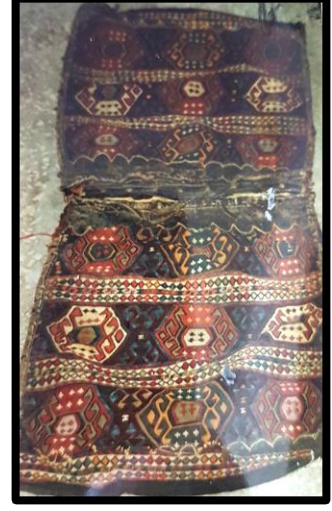
Motif Çizim 41.
Bukağı motifi

Motif Çizim 42.
Deveboynu motifi

Çizim 10. Heybe. Sumak Dokuma.

Katalog No	: 11
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 5.4.73/384
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 115 x 55
Kullanılan Malzeme	:

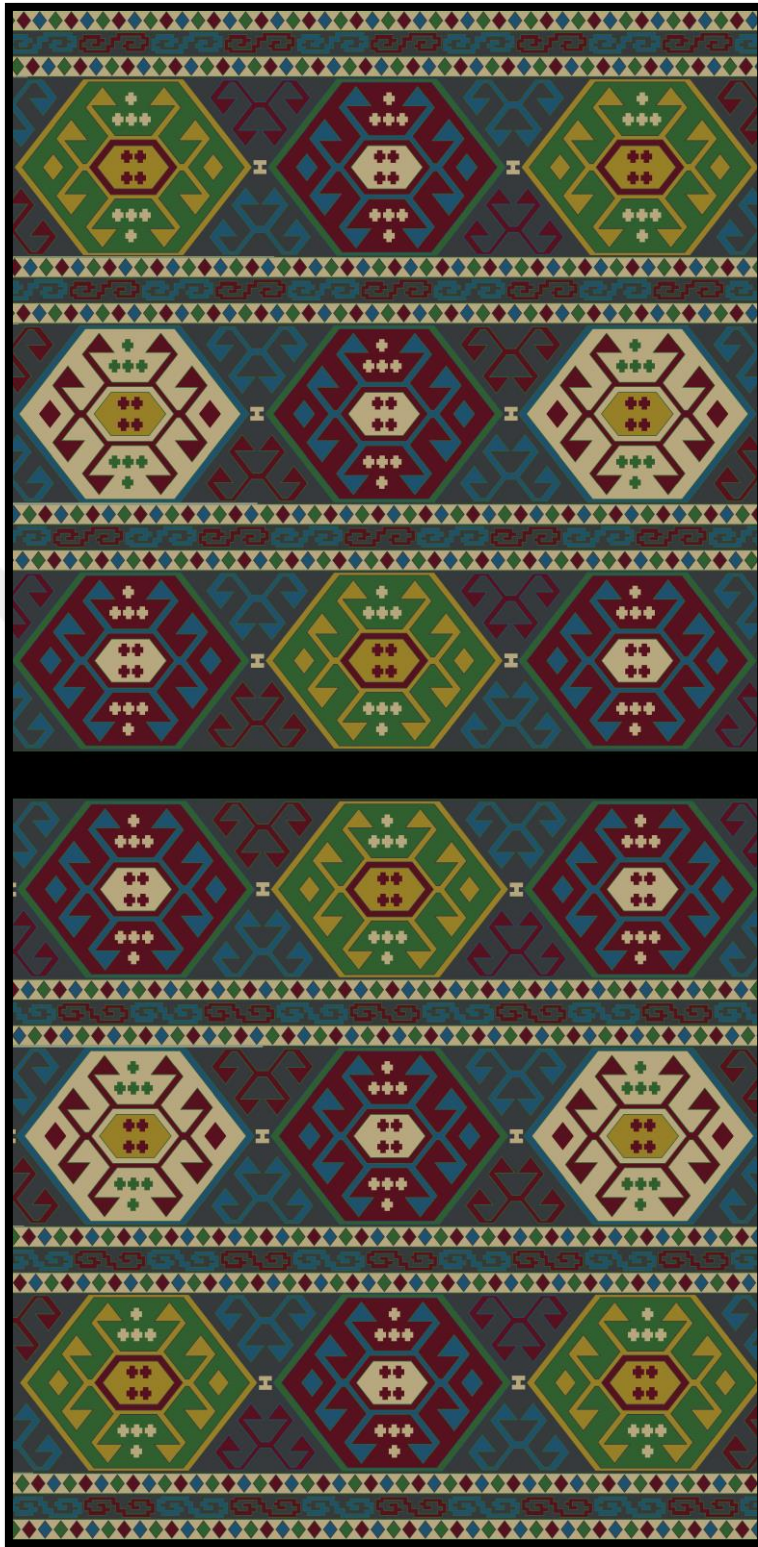

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 11. Heybe / Hurç.
Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik	: Kilim&Sumak
Dokumanın Üretim Şekli	: Heybe / Hurç
Dokumada Kullanılan Motifler	: Çengel, Baklava, Akrep,Göz
Kullanılan Renkler:	Mavi,kırmızı, beyaz, yeşil, sarı

Dokumanın Tanımı: Heybe olarak üretilen dokumanın orta kısmına denk gelen enine bir açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklığın iki kenarında siyah renkte olan deriyle, yarım ay biçiminde şekiller yapılarak dokumaya eklenmiştir. “Heybe dokuma” dikdörtgen formludur. Ve dokumanın ölçüleri ise 55 x 115 cm. dir. Kars Müzesi’nde tespit edilen bu dokumada; mavi, yeşil, sarı ve beyaz renkler kullanılmıştır. Dokumada kullanılmış olan motifler; “çengel motifi”, “baklava motifi”, “akrep motifi” ve “göz motifi” dir. Heybe dokumada görülen enine ince bordürlerde, “baklava motifleri” ve bu ince bordürlerin ortasında görülen bordürlerdeyse “çengel motifleri”nin olduğu tespit edilmiştir. Kars Müzesi’nde tespit edilen bu dokumanın atkı, çözgü ve desen ipinde “yün” kullanılmıştır.

Motif Çizim 43.
Akreş motifi

Motif Çizim 44.
Bukağı motifi

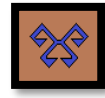
Motif Çizim 45.
Baklava motifi

Motif Çizim 46.
Çengel motifi

Motif Çizim 47. Göz
motifi

Motif Çizim 48.
Çengel motif

Çizim 11. Heybe Dokuma.

Katalog No	: 12
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 15/05/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 6.4.73/385
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 160 x 89 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 12. Heybe. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Sık & Seyrek Motifli Cicim

Dokumanın Üretim Şekli : Çuval / Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Çengel, Göz, Pıtrak, suyolu

Kullanılan Renkler: Kırmızı, siyah, beyaz

Dokumanın Tanımı: ‘‘Heybe’’ olarak dokunmuş olan üründe kullanılan renkler; kırmızı, beyaz ve siyah’tır. Ölçüleri 160 x 89 cm olan dokuma dikdörtgen formdadır. Diyagonal bir tarzda geliştirilmiş ‘‘baklava motifleri’’ ile nakışlanmıştır. Ağız kısmında bağ iplikleri bulunmaktadır. Dokumada iki büyük baklava dilimi ve bu dilimi oluşturan ‘‘pıtrak motif’’ leri görülmektedir. Dokumada ‘‘göz motifi’’ dokumanın zemininde yan yana sıralanmaktadır. 20. yy’la ait olan dokuma Kars müzesi’nde tespit edilen heybe dokumada atkı, çözgü ve desende kullanılmış olan iplikler ‘‘yün’’ ipliklerdir.

Çizim 12. Heybe Dokuma.

Motif Çizim 49. Göz motifi

Motif Çizim 50. Pıtrak motifi

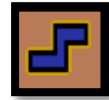
Motif Çizim 51. Suyolu motifi

Motif Çizim 52. Göz motifi

Motif Çizim 53. Göz motifi

Motif Çizim 54. Deveboynu motifi

Katalog No	: 13
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 29/06/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 4.7.73/398
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 25 x 28 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 13. Kulplu Çanta. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Sık&Seyrek Motifli Cicim

Dokumanın Üretim Şekli : Kulplu Çanta

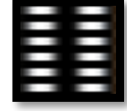
Dokumada Kullanılan Motifler : Baklava, Sıçan dişi

Kullanılan Renkler: Kırmızı, mavi, kahverengi, beyaz

Dokumanın Tanımı: 20.yy'la ait olan çanta enine şeritli ve bu şeritler içerisinde baklava dilimi motifleri ile tamamlanmıştır. Çanta dokumanın renkleri; turuncu, kırmızı, yeşil ve kahverengi ağırlıklı seçilmiştir. Çanta dokumanın iplik türü 'yün' dür. Ön yüz kısmında süsler bulunmaktadır. Dokuma 25 x 28 cm ölçülerinde kare formdadır diyebiliriz. Dokumada kullanılmış olan motifler; 'baklava motifi' ve 'sıçan dişi motifi' dir.

Motif Çizim 55.
Baklava motifi

Motif Çizim 56.
Sıçandışi motifi

Motif Çizim 57.
Baklava motifi

Çizim 13. Sumak Dokuma. Mafraş.

Katalog No : 14
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : 30/06/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 14.8.73/429
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 117 x 55 cm
Kullanılan Malzeme :

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 14. Heybe. Kars Müzesi.

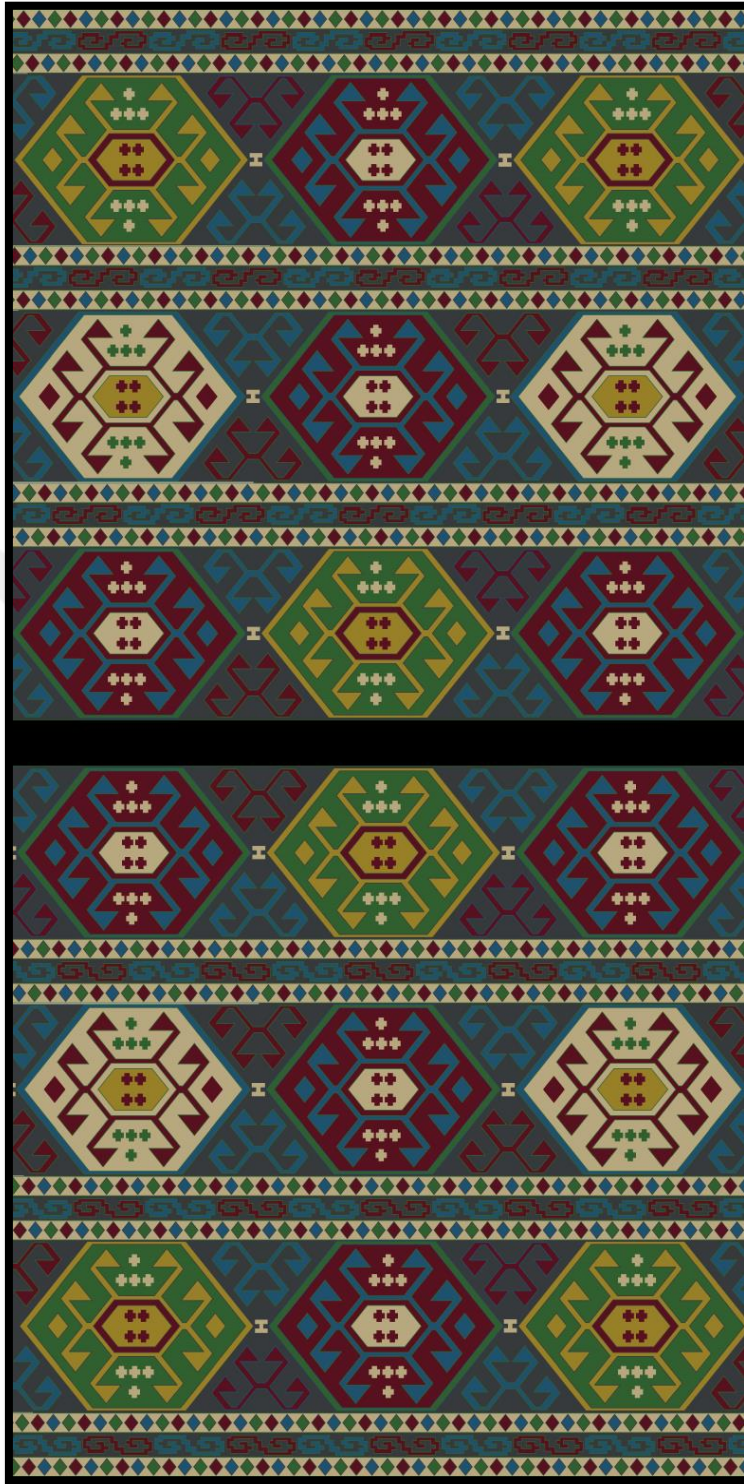
Dokumada Kullanılan Teknik : Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Yeşil, sarı, mavi, kahverengi, beyaz, turuncu

Kullanılan Renkler: Mavi, pembe, beyaz, yeşil, siyah, bordo ve sarı

Dokumanın Tanımı: Dokuma örneğinde kullanılmış olan renkler, yeşil, sarı, mavi, kahverengi, beyaz ve turuncudur. Kars müzesinde tespit edilmiş olan heybe dokumasının ölçüleri 117 x 55 cm'dir. İplik türü 'yün' dür. Heybe dokumanın diğer örneklerdeki gibi kullanım amacı bakımından orta kısmı çanta ağzı biçiminde açıktır. Dokumada kullanılan motifler; koçboynuzu motifi, akrep motifi, baklava motifi ve çengeldir. 'Akrep motifi' dokumada kalın bordürler arasındaki geometrik desenli olan altıgenler içerisine yerleştirilmiştir. 'Koçboynuzu motifi' ise heybe dokumanın göz şeklinde açık olan ağız kısmında ard arda sıralanmış vaziyette görülmektedir. Kalın bordürlerde geometrik altıgenlerin bulunduğu kısmın aralarında 'çengel motifi' görülür.

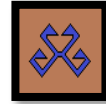
Motif Çizim 58.
Baklava motifi

Motif Çizim 59. Akrep
motifi

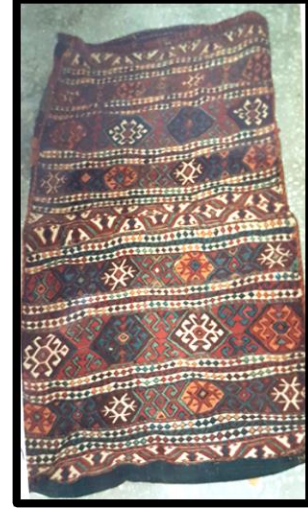
Motif Çizim 60.
Çengel motifi

Motif Çizim 61.
Çengel motifi

Çizim 14. Heybe Dokuma.

Katalog No : 15
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : 30/06/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 16.8.73/431
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 115 x 62 cm
Kullanılan Malzeme :

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 15. Heybe. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Koç boynuzu, Akrep, Pıtrak

Kullanılan Renkler: Beyaz, Kırmızı, Sarı, Mavi, Siyah, Kahverengi

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen dokuma geometrik motiflerle oluşturulmuş dikdörtgen şeklinde bir heybe örneğidir. Heybe "sumak tekniği" ile dokunmuş olup, beyaz, kırmızı, sarı, mavi, siyah, kahverengi kullanılmıştır. "Sumak" dokumada doğal boya kullanılmıştır. Dokumada kullanılan motifler; koçboynuzu motifi, su yolu motifi, pıtrak motifi ve akrep motifidir. Dokumanın ince bordüründe "baklava motifi" bulunmaktadır. Kalın şeritler içerisinde ise "pıtrak motifi", "çengel motifi" ve "akrep motifi" bulunmaktadır. Ölçü olarak 115 x 62 cm. ebatlarında olan heybe dokumanın malzemesi yündür.

Motif Çizim 62.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 63.
Pıtrak motifi

Motif Çizim 64.
Çengel motifi

Motif Çizim 65.
Yengeç motifi

Motif Çizim 66.
Baklava boynu

Motif Çizim 67.
Çengel motifi

Çizim 15. Heybe Dokuma.

Katalog No	: 16
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 22/10/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 7.13.73/455
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 168 x 101 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 16. At Çulu. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Sık-Seyrek Motifli Cicim, Kilim

Dokumanın Üretim Şekli : At Çulu

Dokumada Kullanılan Motifler : Koçboynuzu, Çengel, Kuş, Alem, Deveboynu

Kullanılan Renkler: Siyah, kırmızı, sarı, mavi, beyaz, turuncu, bordo, gri

Dokumanın Tanımı: Müzede tespit ettiğimiz ‘‘At çulu’’ olarak tasarlanmış olan bu dokumada atın boyun kısmı oyuk olacak şekilde dokunmuş ve birçok motif ile detaylandırılmıştır. Dokuma siyah zemin üzerine; kırmızı, sarı, mavi, beyaz, turuncu, bordo ve gri renklerle devam ettirilmiştir. Dokumada kullanılan en boy ölçüleri 168 x 101 cm’dir. Geometrik desenlerin yanı sıra hayvansal motifler yer alır. Ortada bulunan karenin içerisi şeritler halindedir. Orta zeminde kuş motifinin yanı sıra pıtrak, bereket ve deveboynu motifi bulunur. Orta Zeminin etrafını ‘‘koçboynuzu motifi’’ çevreler. Atın boyun kısmı oyuk olarak tasarlanmıştır. Bu oyuk kısmın sağ ve sol bölümlerinde dikdörtgen iki parça dokunmuştur. Dikdörtgen parçaların içerisinde Çengel, bereket ve pıtrak motifleri cicim tekniğinde dokunmuştur. En dış bordürde bakıldığında ise ‘‘alem motifi’’ nin sıralandığını söylemek mümkündür. 20. yy’la ait olan at çulu isimli dokuma örneği oldukça sağlam bir görünüme sahiptir.

Motif Çizim 68.
Köpek motifi

Motif Çizim 69. Alem
motifi

Motif Çizim 70.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 71.
Pıtrak motifi

Motif Çizim 72.
Akrep motifi

Motif Çizim 73.
Pıtrak motif

Çizim 16. At Çulu.

Katalog No	: 17
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 31/05/1974
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 3.3.74/476
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 47 x 74 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 17. Zili.Yastık Yüzü.
Kars Müzesi.

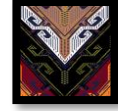
Dokumada Kullanılan Teknik : Zili

Dokumanın Üretim Şekli : Yastık Yüzü

Dokumada Kullanılan Motifler : Çengel

Kullanılan Renkler: Siyah, beyaz, kırmızı, sarı, kahverengi

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde bulunan dokuma zili teknikli “yastık yüzü”dür. Zemin yüzeyinde “çengel motif” yer alır. Dokumada kullanılan renkler; beyaz, açık sarı ve koyu sarı, kırmızı, siyah, kahverengidir. Yastık yüzü dokumasının ölçüleri 47 x 74 cm'dir. 20. Yy' la tarihlendirilmiş olan dokuma örneğinin benzer çeşitlerine birçok yörede rastlamak mümkündür. Kullanılan iplik ise “yün” dür.

Motif Çizim 74.
Çengel motifi

Çizim 17. Yastık Yüzü. Zili Dokuma

Katalog No	: 18
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 31/05/1974
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 4.3.74/477
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 50 x 83 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 18. Zili Yastık Yüzü.
Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik	: Çapraz Zili
Dokumanın Üretim Şekli	: Yastık Yüzü
Dokumada Kullanılan Motifler	: Sandık, Çengel

Kullanılan Renkler: Kırmızı, mavi, sarı, beyaz, siyah, kahve

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi Etnografik Eserler envanterinde bulunan ‘‘cicim tekniği’’ kullanılmış dokumanın kullanım alanı ‘‘yastık yüzü’’dür. Kullanılan renkler beyaz, sarı, kırmızı, siyah, kahverengi ve mavidir. Dokumanın iplik çeşitlerinde atkı, çözgü ve desen ipliklerinde ‘‘yün’’ iplik kullanılmıştır. Diyagonal düzenlenmiş ‘‘çengel motif’’lerinin bulunduğu kısım ‘‘zili tekniği’’ ile dokunmuştur. Kars müzesi’de tespit edilen dokuma, dikdörtgen formludur. Yastık Yüzü dokumanın bir çok benzer örneği bulunmaktadır.

Cicim teknikli dokumanın ölçüleri 50 x 83 cm ebatlarında olup uç kısmında bulunan bordüründe ‘‘sandık motifi’’ görülmektedir.

Motif Çizim 75.
Çengel motifi

Motif Çizim 76.
Sandık motifi

Çizim 18. Yastık Yüzü. Zili dokuma

Katalog No	: 19
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 14/12/1977
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 4.8/77
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 50 x 97 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 19. Çözü Yüzlü Cicim. Heybe. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Çözü Yüzlü Cicim

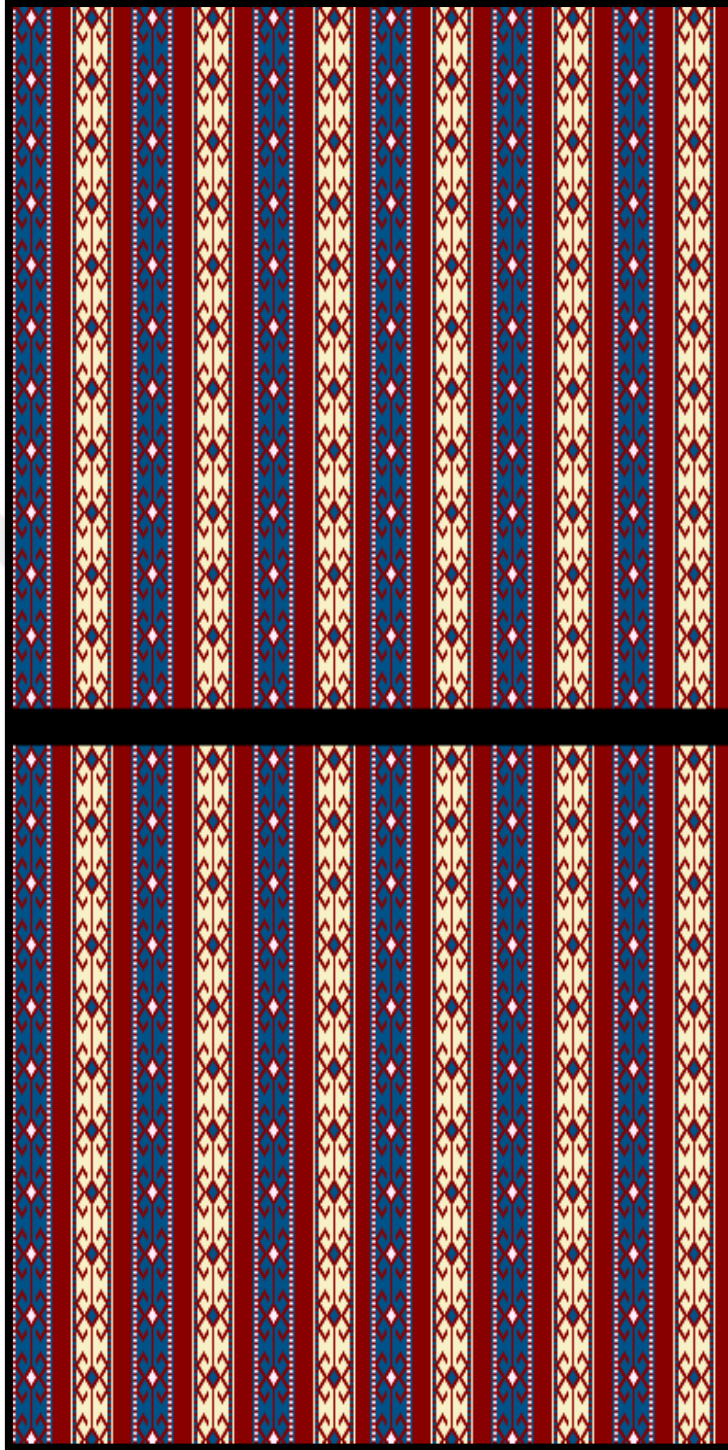
Dokumanın Üretim Şekli : Heybe / Hurç

Dokumada Kullanılan Motifler : Koç boynuzu, sıçan dişi

Kullanılan Renkler: Kırmızı, mavi, siyah, beyaz

Dokumanın Tanımı: Şak olarak dokunup sonradan birleştirilen boyuna şeritli bir görünüme sahip olan heybede “koç boynuzu” ve “sıçan dişi” motifleri dikkat çekmektedirler. Dikdörtgen bir forma sahip dokuma 50x97 cm. ebatlarında ve “çözü yüzlü cicim tekniği” ndedir. Dokuma çift taraflı bir görünüme sahip ve iplik malzemesi hem çözü, hem atkı hemde desen iplikleri “yün”dür.

Şeritler halinde dokunmuş olan cicimde, kırmızı, mavi, siyah ve beyaz renkler kullanılmış, iç kısımlarında “koçboynuzu motifi” hakimdir. Bu örnekte kullanılan iplikler suni ve doğal boya ile renklendirilmiştir.

Motif Çizim 77.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 78.
Sıçandışi motifi

Çizim 19. Heybe.Cicim Dokuma.

Katalog No	: 20
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 21/06/1982
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1.5.82/940
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 65 x 95 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 20. Yastık Yüzü. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Çapraz Zili

Dokumanın Üretim Şekli : Yastık Yüzü

Dokumada Kullanılan Motifler : Pıtrak

Kullanılan Renkler: Yeşil, turuncu, sarı, açık pembe, koyu pembe, siyah, bordo

Dokumanın Tanımı: Dokuma örneği, Kars Müzesi etnografik eserler envanterinde tespit edilmiştir. 20. yy'la tarihlendirilmiş olan dokuma az yıpranmıştır. Dokumada iç içe yerleştirilmiş ‘pıtrak motif’ kullanılmıştır. Bu motifin dokumada kullanıldığı alanlar, kısa kenarların uç kısımlarında ve ortada bulunan üç büyük motifin içlerinde görülmektedir. Dokumada kullanılmış olan renkler; yeşil, turuncu, açık pembe, koyu pembe, sarı, siyah ve bordodur. Dikdörtgen şekle sahip olan ürün 95x65 ölçülerindedir. Yastık yüzü dokumada atkı, çözgü ve desen ipliklerinde ‘yün’ iplik kullanılmıştır. Çapraz zili tekniği uygulanmıştır.

Çizim 20. Yastık Yüzü.

Motif Çizim 79. Baklava motifi

Motif Çizim 80. Pıtrak motifi

Motif Çizim 81. Akrep motifi

Motif Çizim 82. Baklava motifi

Katalog No	: 21
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 16/04/1984
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 5.8.84/1108
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 93 x 127 cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 21. Zili / Zilo / Çuval/
Çul. Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Dokumada Kullanılan Teknik : Düz, Çapraz, Damalı Zili, Kilim

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe / Sergi

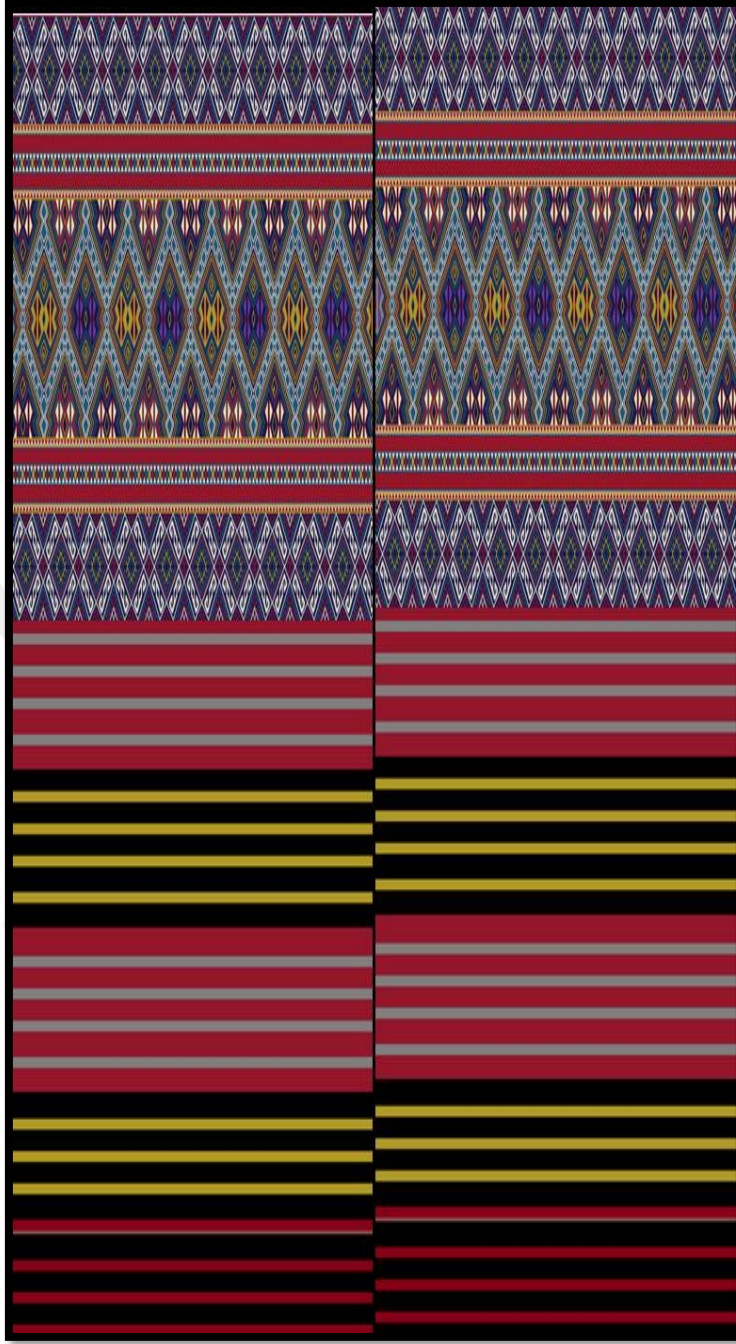
Dokumada Kullanılan Motifler : Baklava, Bereket, Göz, Çengel

Kullanılan Renkler: Beyaz, Kırmızı, Lacivert, Kahverengi, Sarı, Mavi, Beyaz

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen dokumada kullanılmış olan teknikler; "Çapraz Zili" ve "kilim" teknikleridir. Dikdörtgen formlu dokumada ince ve kalın şeritler halinde "zili tekniği" uygulanmıştır. Dokumanın bazı kısımlarının oldukça yıpranmış olduğu gözlemlenmiştir. 20.yy'la tarihlendirilmiş yöresel ismi "zilo" olan dokuma 93 x 127 cm ölçülerine sahip olup, Bereket, Göz, Çengel, Baklava motifleri kullanılmıştır. Renkler ise; beyaz, kırmızı, lacivert, kahverengi, sarı, mavi ve beyazdır.

Kompozisyona geometrik motifler hakimdir. İki şak halinde dokunmuş, enine ince ve kalın bordürler içerisinde bereket ve çengel motifleri yer alır. Dokumada kullanılmış olan iplik türü "yün" dür.

Kars müzesi'nde tespit edilen dokuma müze deposunda ve rafta muhafaza edilmektedir. Dokumanın korunduğu müze deposunda, nem ve rutubet gibi olumsuzluk içeren durumlar gözlemlenmemiştir.

Motif Çizim 83.
Ejder motifi

Motif Çizim 84.
Çengel motifi

Motif Çizim 85.
Yıldız motifi

Çizim 21. Zili. Heybe Dokuma.

Katalog No	: 22
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 07/12/1999
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1.1.1999/1235
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 65 x 86 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 22. Mafraş / Hurç / Farmaç. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik	: Sumak
Dokumanın Üretim Şekli	: Mafraş, Hurç, Farmaç
Dokumada Kullanılan Motifler	: Baklava, Bereket
Kullanılan Renkler:	Kahverengi, beyaz, sarı, yeşil, kırmızı, siyah

Dokumanın Tanımı: 20.yy'la ait olan heybe ölçüleri 65 x 86 cm'dir. Dokuma, geometrik desenlerle bezenmiştir. Dokumada kullanılmış olan renkler; kahverengi, beyaz, sarı, yeşil, kırmızı ve siyah'tır. Sağlam durumdaki dokumada "baklava motifi" ve "bereket motifi" bulunmaktadır. Baklava motifleri ince bordürler içerisinde sıralanmıştır. Kalın bordürlerde ise bereket motiflerinin olduğu görülmektedir.

Çizim 22. Mafraş Dokuma.

Motif Çizim 86.

Ejder motifi

Motif Çizim 87.

Çengel motifi

Motif Çizim 88.

Yıldız motifi

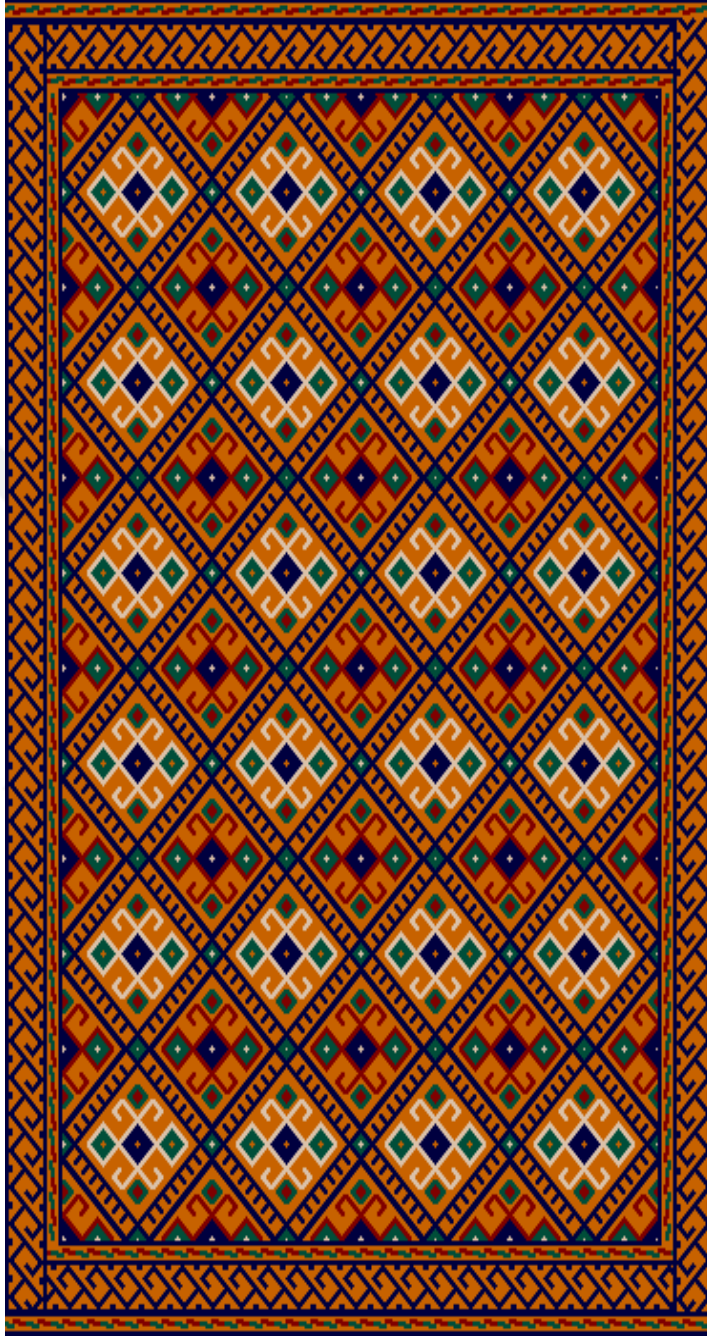
Katalog No	: 23
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 3.4.66/88
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 35 x 45 cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 23. Çanta/torba. Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün	
Dokumada Kullanılan Teknik	: Cicim
Dokumanın Üretim Şekli	: Çanta / Çuval (kulpsuz)
Dokumada Kullanılan Motifler	: Suyolu,Bereket,Tarak
Kullanılan Renkler:	Kırmızı, turuncu, yeşil, siyah

Dokumanın Tanımı: Kars yöresine ait dokuma, 35x45 cm. ölçülerindedir. Çuval olarak tasarlanmış dokumada, tek bordür bulunmaktadır. Siyah zemin üzerinde bulunan bordür, “suyolu” motifleriyle çevrelenmiştir. Orta zemin siyah renkte olup, üzerinde cicim tekniğiyle işlenmiş “bereket” motifleri diyagonal olarak düzenlenmiştir. İçerisine motif yerleştirilen baklavalara aralarında, “tarak” motiflerine yer verilmiştir. Kalın yer yaygıları, heybe, çuval, hurç gibi dayanıklı olması gereken kullanımlar için, üç tek çözgü sarılarak bezayağı zemin üzerine dokunan “sık motifli cicim tekniği” uygulanmıştır. Dayanıklı bir dokuma elde etmek için motifler birbirine çok yakın dokunmuştur. Motif ipi, atkı ve çözgü yündür. Yünlerde suni boya kullanılmıştır.

Çizim 23. Çanta /Torba/ Çuval. Cicim Dokuma.

Motif Çizim 89.
Bereket motifi

Motif Çizim 90.
Suyolu motifi

Motif Çizim 91.
Suyolu motifi

Motif Çizim 92.
Deveboynu motifi

Katalog No	: 24
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1.4.64/41
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 122 x 51
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 24. Düz Zili/Cicim.
Heybe. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Düz Zili & Cicim

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Yaba, Suyolu, Pıtrak, Çengel, Bereket

Kullanılan Renkler: Kırmızı,siyah, gri, turuncu, beyaz

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde bulunan örnek, 51x122 cm. ölçülerinde olup, geometrik düzenlenmesiyle göze çarpmaktadır. Dokumada etrafı bordürle çevrili içerisinde diyagonal olarak düzenlenmiş "bereket" motifleriyle dikkat çeker. Bordürde, kırmızı zemin üzerine yapılmış "suyolu" motifleri bulunur. Bordürün iki yanında "yaba" motiflerine yer verilmiştir. Orta zeminde altıgenler içerisinde "bereket" motifleri diyagonal olarak sıralanmıştır. Sonsuzluk prensibine göre düzenlenen motifler, farklı renklerde işlenerek zengin bir görünüm elde edilmiştir. Heybe olarak tasarlanan kompozisyonda; düz zili ve bez ayağı dokuma üzerine, seyrek motifli cicim tekniği uygulanmıştır. Bölgede bu dokumaya "zilo" denilmektedir. Ara boşluklarda seyrek motifli cicim tekniğinde işlenmiş "pıtrak" ve "çengel" motifleri bulunmaktadır. Yünlerde doğal ve suni boya ile boyanmış olup, motif ipi, atkı ve çözgüsü yündür.

Çizim 24. Düz Zili/Cicim. Heybe Dokuma.

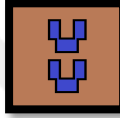
Motif Çizim 93. Pıtrak motifi

Motif Çizim 94. Çengel motifi

Motif Çizim 95. Suyolu motifi

Motif Çizim 96. Yaba motifi

Motif Çizim 97. Bereket motifi

Motif Çizim 98. Çengel motifi

Katalog No	: 25
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 1.2.67/181
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1/3/64/40
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 105 x 55
Kullanılan Malzeme	:

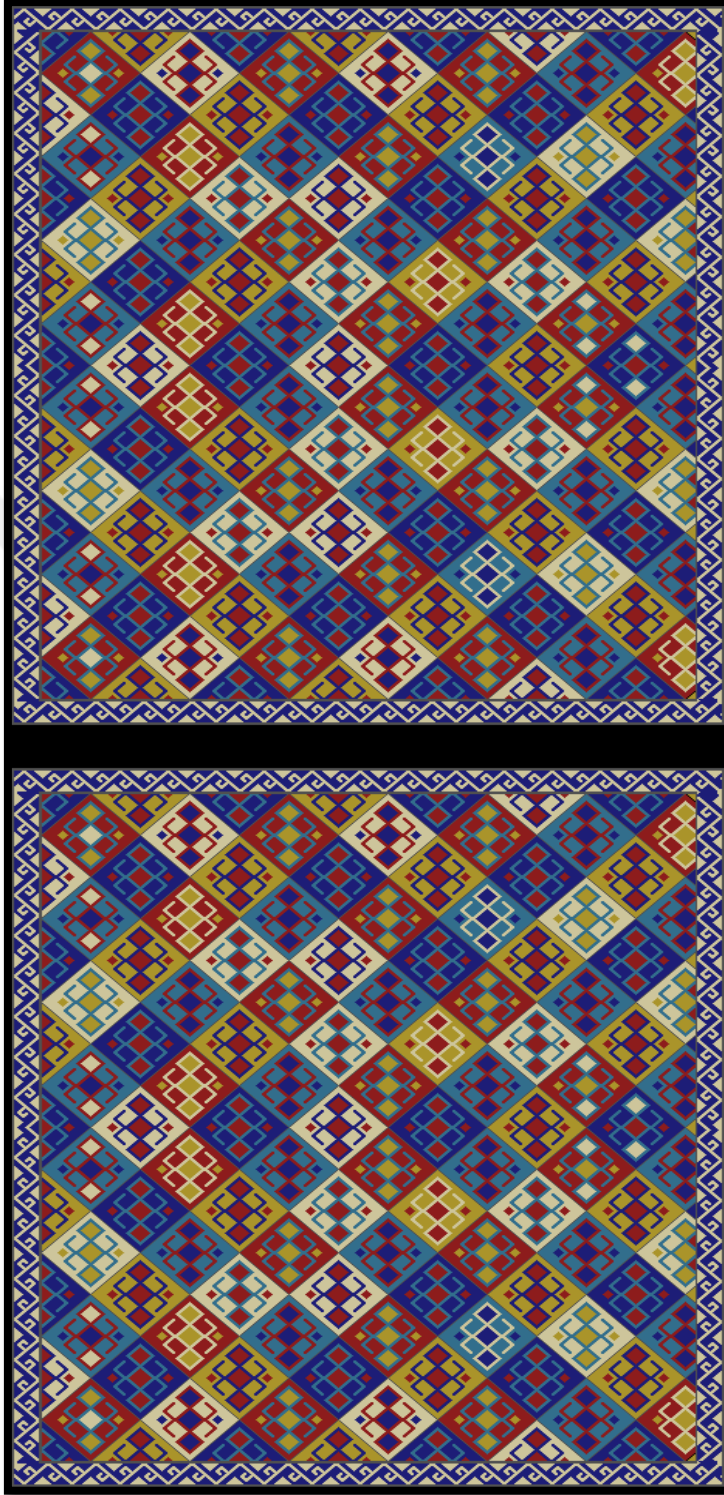

Fotoğraf 25. Heybe. (Kars Müzesi).

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün	
Dokumada Kullanılan Teknik	: Sumak
Dokumanın Üretim Şekli	: Heybe
Dokumada Kullanılan Motifler	: Suyolu, Bereket

Kullanılan Renkler: Bordo, lacivert, beyaz, mavi, turuncu, sarı, mavi, yeşil

Dokumanın Tanımı: Kars müzesinde tespit ettiğimiz heybe dokumasında kullanılan motifler; çengel ve Bereket motifleridir. “Heybe” olarak kullanılan dokumada; Bordo, lacivert, beyaz, mavi, turuncu, sarı, mavi ve yeşil renkler bulunmaktadır. Ölçüleri 105 x 55 cm’dir. Bordürlerinde “suyolu motifi” kullanılmıştır. Diyagonal sıralanmış olan geometrik desenler içerisinde “bereket motifi” görülmektedir. Bazı kısımlarının yıprandığı görülür.

Motif Çizim 99. Suyolu
motifi

Motif Çizim 100.
Bereket motifi

Motif Çizim 101.
Baklava motifi

Çizim 25. Heybe Dokuma.

Katalog No	: 26
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 2.4.67/184
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 50 x 97 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 26. Sumak. Heybe. Kars Müzesi.

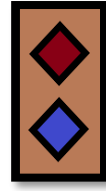
Dokumada Kullanılan Teknik : Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Bereket, su yolu, Koçboynuzu, Baklava

Kullanılan Renkler: Kırmızı, kahve, siyah, turuncu, beyaz

Dokumanın Tanımı: Kars yöresine ait bu dokuma, 50x97 cm. ölçülerindedir. Heybe olarak dokunmuş kompozisyonda, diyagonal olarak düzenlenmiş, baklavalara içerisinde “akrep” motifleri ile dikkat çeker. Alt ve üst tarafta beyaz zemin üzerinde “su yolu” motiflerine yer verilmiştir. Orta zeminde diyagonal düzende yerleştirilen motifler, renk farklılıkları ile göbek şeklinde bir görünüme sahip olmuştur. Dokuma tekniği olarak uygulanmış sumak, çözgü ipleri üzerine, renkli desen iplerinin çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen bir yaygı türüdür. Desenler sarılarak verildiği ve tekrar döndürülüp aynı desen üzerinde ikinci bir renkli ip geçirildiği için, kat kat işlenmiş gibidir. Desen iplikleri, kendi alanında çözgü lere dolandıktan sonra bazen arkadan yana veya yukarıya doğru geçerek aynı renkteki başka desen alanlarında dolanması ile devam eder. Atkı ve çözgüsü yün olup, sarma konturlu kilim ve sumak tekniği uygulanmıştır. Kök boya kullanılmıştır.

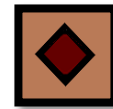
Motif Çizim 102.
Baklava motifi

Motif Çizim 103.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 104.
Yengeç motifi

Motif Çizim 105.
Baklava motifi

Çizim 26. Heybe. Sumak Dokuma.

Katalog No	: 27
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 6.1.68/229
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 142 x 196 cm
Kullanılan Malzeme	:

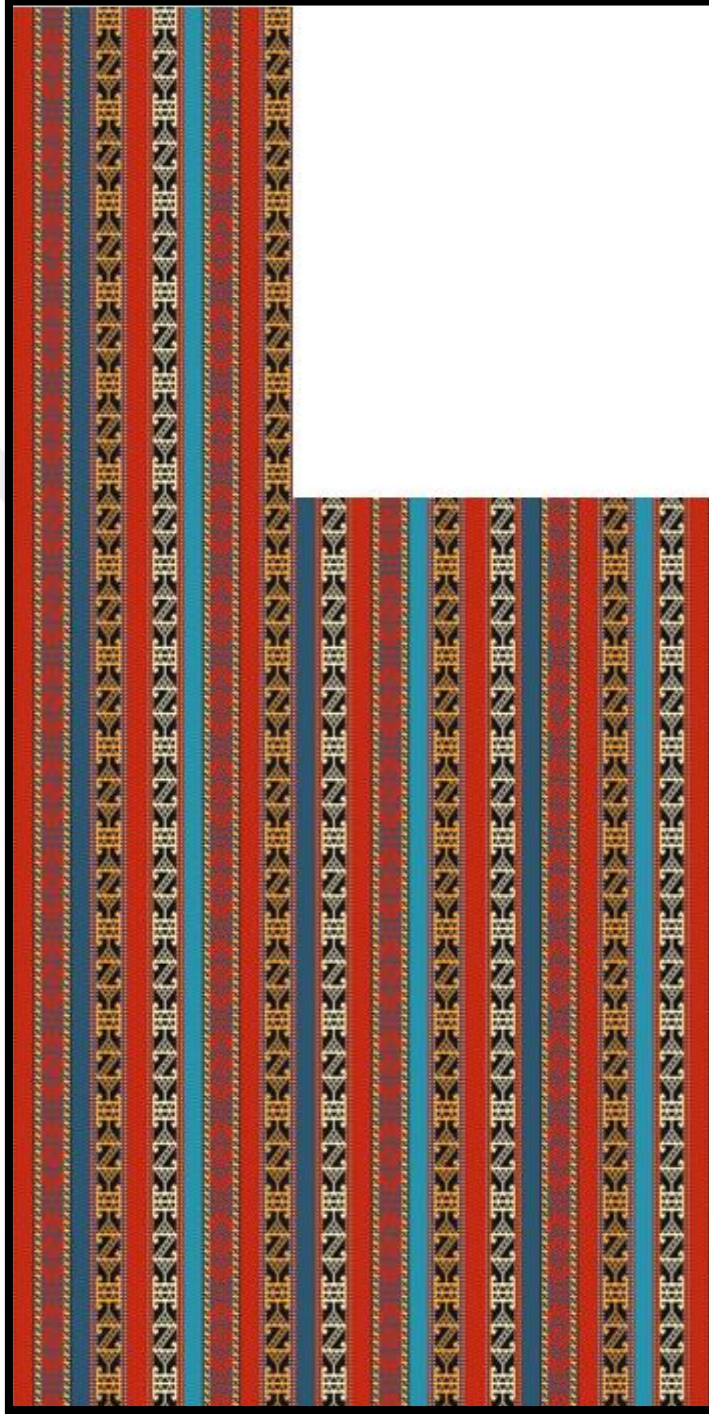
Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 27. Çözüğü Yüzlü Cicim. At Örtüsü /At Çulu. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik	: Çözüğü Yüzlü Cicim
Dokumanın Üretim Şekli	: At Çulu / At Örtüsü
Dokumada Kullanılan Motifler	: Çakmak, Çengel, Bereket, Deveboynu

Kullanılan Renkler: Mavi, yeşil, beyaz, kırmızı, bordo, sarı, mavi, lacivert, siyah

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen dokuma, 142x196 cm. ölçülerindedir. At örtüsü (at çulu) olarak dokunan kilimde geometrik motifler yer almaktadır. Atın boyun kısmına denk gelen yer, oyuk yapılmıştır. Boyuna şeritler halinde dokunmuş örnek, çözüğü yüzlü cicim tekniğindedir. Dikey şeritler içerisinde “çakmak/çengel”, “bereket” , “tarak” motiflerine yer verilmiştir. Şeritlerin kenarlarını “deveboynu” motifleri sınırlamaktadır. Şaklar (parça) halinde dokunmuş olup, sonradan birleştirilmiştir. Dokumada uygulanan teknik; iki taraflı, kabarık nakışlı, çözüğü yüzlü cicim tekniğidir. Bu dokuma türü, daha çok “uçayak” denilen tezgâhta dokunur. Desenler çözüğülerle elde edilir. İki taraflı bir görünüme sahiptir. Örnekte; kırmızı, lacivert, mavi, sarı, siyah ve beyaz renkler yer almıştır.

Motif Çizim 106. Çengel
motifi

Motif Çizim 107. Bereket
motifi

Motif Çizim 108.
Deveboynu motifi

Çizim 27. At Çulu At Örtüsü. Cicim Dokuma.

Katalog No	: 28
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 2.2.69/247
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 110 x 50
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 28. Heybe /Hurç. Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Dokumada Kullanılan Teknik : Kilim, Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe/ Hurç

Dokumada Kullanılan Motifler : Ejder, Küpe, Bereket, Baklava, Çengel

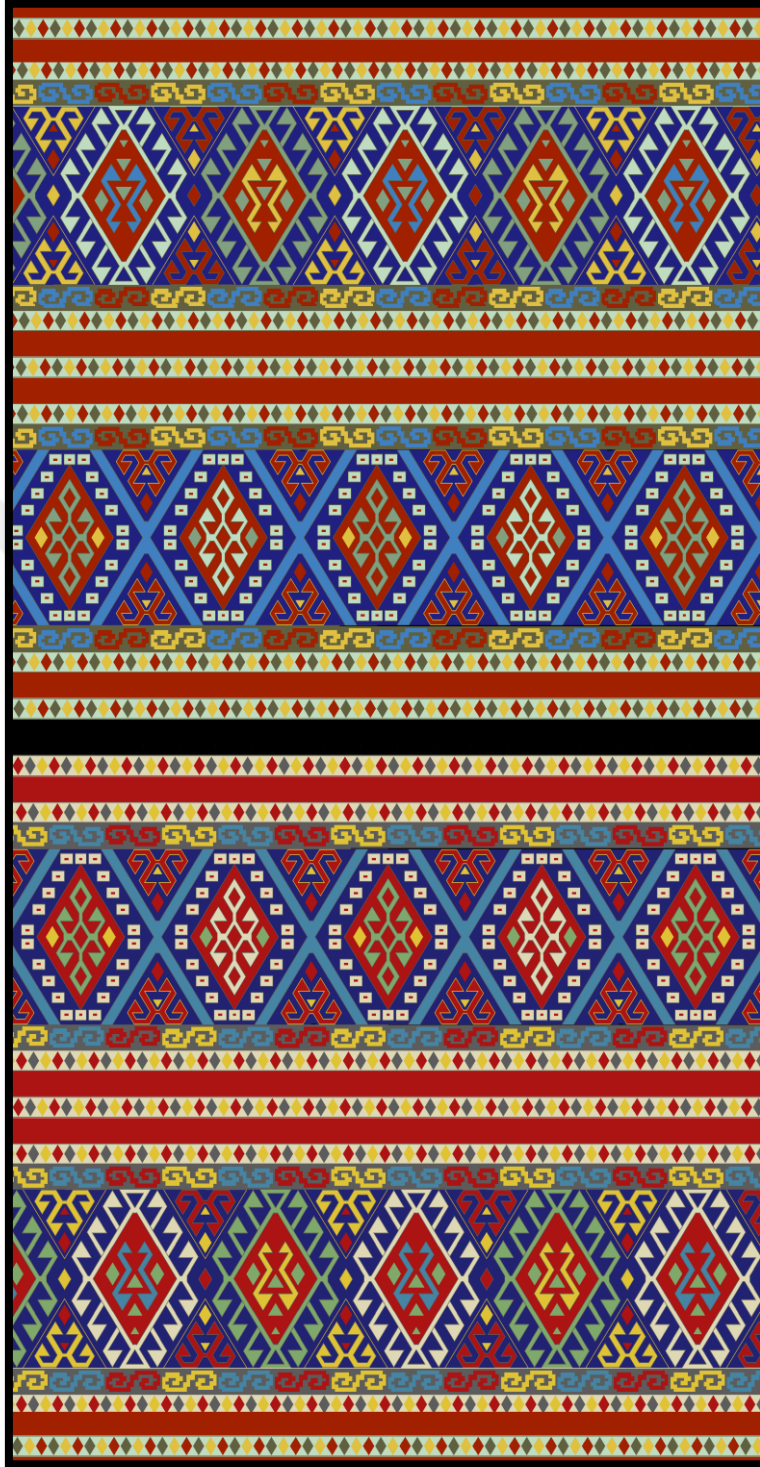
Kullanılan Renkler: Kırmızı, yeşil, sarı, turuncu, beyaz, bordo, mavi, siyah

Dokumanın Tanımı: Heybe dikdörtgen formlu 110 x 50 cm. ölçülerindedir. Dokumada kırmızı, yeşil, sarı, turuncu, beyaz, bordo, mavi ve siyah renkler motif olarak ejder, küpe, bereket, baklava ve çengel motifleri uygulanmıştır. Dokumanın ön yüzünde ince ve kalın bordürlerle oluşturulmuş kompozisyonda bereket motifleri yer alır.

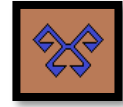
Heybe dokumasının ince bordürlerinin tamamının içleri ‘‘baklava motifi’’ olarak adlandırdığımız motiflerle doludur. ‘‘Çengel motifi’’ olarak adlandırdığımız motifler ise ince ve kalın bordürler arasına yerleştirilmiştir.

Son olarak kalın bordürdeki motifleri sıralayacak olursak; ‘‘ejder motifi’’, ‘‘bereket motifi’’ ve ‘‘küpe motifi’’ diyebiliriz.

Kars Müzesi’nde tespit edilen heybe dokumasının müzedeki durumu, ufak deformasyonlar ve sökülmeler dışında iyi durumdadır.

Motif Çizim 109.
Akre motifi

Motif Çizim 110.
Çengel motifi

Motif Çizim 111.
Akre motifi

Motif Çizim 112.
Baklava motifi

Çizim 28. Heybe Dokuma.

Katalog No	: 29
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 3.7/65
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 75 x 85 cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 29. Zili/ Cicim. Örtü.
Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Dokumada Kullanılan Teknik : Zili, Cicim

Dokumanın Üretim Şekli : Örtü

Dokumada Kullanılan Motifler : Çengel, Göz, Sandık, Suyolu, Baklava

Kullanılan Renkler: Kırmızı, yeşil, turuncu, mavi, beyaz, sarı

Dokumanın Tanımı: Dikdörtgen forma sahip örnek Kars Müzesi” nde tespit edilmiştir. Dokuma, 75x85 cm. ölçülere sahiptir. Dar bordüre sahip olan dokumada, kırmızı zemin üzerine mavi renkte işlenmiş “çengel” motifleri dikkat çeker. Alt ve üst kısımlarda, yan yana dizilmiş şekilde küçük baklavalılar yer alır. Orta zeminde, dört büyük “sandık” motifleri şeklinde yerleştirilen kareler yer alır. Kareler içerisinde verev şekilde zili tekniğinde düzenlenmiş, baklavalılar yer alır. Etrafı “baklava” motifleriyle çevrelenmiştir. Ortasında “göz” motifleri bulunur. Sandık motifinin kenarlarını “sıçandişi” motifi sınırlamaktadır. Arasında “suyolu” motifleri yer alır. Zili tekniğinde dokunmuş örnekte, “göz” ve “sandık” motifleri yer almaktadır. Yünlerde suni ve doğal boya kullanılmıştır. Dokumanın atkı ve çözgüsü yündür. Motiflerde zili ve cicim tekniği uygulanmıştır.

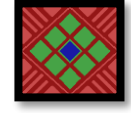
Çizim 29. Zili ve Cicim Dokuma. Örtü.

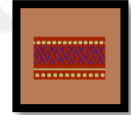
Motif Çizim 113.
Sandık motifi

Motif Çizim 114.
Suyolu motifi

Motif Çizim 115.
Baklava motifi

Motif Çizim 116.
Suyolu motifi

Motif Çizim 117.
Baklava motifi

Katalog No	: 30
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 15/05/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 6.4.73/385
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 160 x 89 cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 30. Heybe / Hurç.
Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Dokumada Kullanılan Teknik : Seyrek, Sık Motifli Cicim

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe / Hurç / Çuval

Dokumada Kullanılan Motifler : Pıtrak, Suyolu, Göz

Kullanılan Renkler: Siyah,beyaz, bordo, yeşil, turuncu

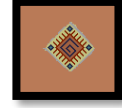
Dokumanın Tanımı: Dokumanın ölçüleri 160x89 cm olup dikdörtgen formudur. Diyagonal bir tarzda geliştirilmiş baklava motifleri ile nakışlanmıştır. Dokumada kullanılan renkler; siyah,beyaz, bordo, yeşil ve turuncu'dur. Bordo ve beyaz renkler ağırlıklı olarak kullanılırken siyah, turuncu ve yeşil, renklere de dokumada yer verilmiştir.

Ağız kısmında bağ iplikleri bulunmaktadır ve kenarlarında bordürlere rastlanmaktadır. Ayrıca dokumanın ön yüzüne nispeten arka yüzü daha basit dokunmuştur. Atkı, çözüğü ve desen iplikleri ‘‘yün’’ dür.

Cicim dokuma örneğinde kullanılmış olan motifler; ‘‘pıtrak motifi’’, ‘‘Suyolu motifi’’ ve ‘‘göz motifi’’ dir. Ağız kısmında açık olan bölüm, eşya koymak için kullanılan göz kısmıdır. Dokuma sağlam durumdadır.

Çizim 30. Cicim Dokuma. Heybe.

Motif Çizim 118. Göz motifi

Motif Çizim 119. Deveboynu motifi

Motif Çizim 120. Suyolu motifi

Motif Çizim 121. Pıtrak motifi

Motif Çizim 122. Göz motifi

Katalog No	: 31
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 30/06/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 14.8.73/429
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 117 x 55 cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 31. Heybe/hurç/ Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün	
Dokumada Kullanılan Teknik	: Sumak
Dokumanın Üretim Şekli	: Heybe
Dokumada Kullanılan Motifler	: Akreç, Suyolu, Koçboynuzu, Çengel, Bukağı, Deveboynu, Baklava, Alem
Kullanılan Renkler:	Siyah, yeşil, sarı, mavi, beyaz, pembe

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde bulunan heybe dokuması geometrik motifli bir dokuma örneğidir. Dikdörtgen formlu heybe dokumasında, atkı çözgü ve desen ipliklerinde "yün" iplik kullanılmıştır. Renk ve desen bakımından zengin bir görselliğe sahip olan dokumada kullanılan renkler; siyah, yeşil, sarı, mavi, beyaz ve pembedir. Dokumada 117 x 55 cm ölçüleri kullanılmıştır. "Heybe" dokumada enine şeritler bulunmakta, bu şeritlerin içlerinde baklava motifleri görülmektedir. Dokumada kullanılan motifler; akrep motifi, suyolu motifi, koçboynuzu motifi, çengel motifi, bukağı motifi, alem motifi, deveboynu motifi ve baklava motifidir. Heybenin açık olan kısmında enine olacak biçimde "koçboynuzu motifi" ve "suyolu motifi" vardır. Dışa doğru olan uç kısımlarda ise enine ilerlemiş olan "alem motifi"ni görmek mümkündür. Dokumada enine ince bordürlerde "baklava motifi" yer alırken, enine kalın bordürlerde "akrep motifi", "çengel motifi" ve "bukağı motifi" bulunmaktadır. İki ince bordür arasında da yine çengel motifini görebiliriz.

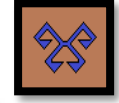
Motif Çizim 123.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 124.
Bukağı motifi

Motif Çizim 125.
Baklava motifi

Motif Çizim 126.
Çengel motifi

Motif Çizim 127.
Çengel motifi

Motif Çizim 128.
Akrep motifi

Çizim 31. Heybe dokuma.

Katalog No	: 32
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 30/06/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 16.8.73/431
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 115 x 62 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 32. Heybe / Yastık
Yüzü. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Kilim, Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe / Yastık Yüzü

Dokumada Kullanılan Motifler : Çengel, Koç Boynuzu, Pıtrak, Suyolu, Akrep, Alem, Deveboynu, Bukağı, Muska

Kullanılan Renkler: Yeşil, sarı, mavi, beyaz, bordo, siyah

Dokumanın Tanımı: Dokuma 20. Yy'la ait olup Kars Müzesi'nde tespit edilmiştir. Heybe geometrik motifli ve dikdörtgen formludur. Dokumanın iplik türü "yün"dür. Heybe olarak dokunmuş olan ürün sonradan açık kısımları dikilmiş ve "yastık yüzü" olarak kullanımına devam edilmiştir. Dokumada çengel, koç boynuzu, pıtrak, suyolu, akrep, alem, deveboynu, bukağı ve muska motifidir. Dokuma dikdörtgen formlu ve 115 x 62 cm ölçülerine sahiptir. Kars Müzesi'nde tespit ettiğimiz dokumada "sumak" tekniği kullanılmıştır. Renk olarak ise; yeşil, mavi, lacivert, siyah, sarı, bordo, beyaz, siyah gibi canlı renkler tercih edilmiştir. Yastık yüzünün dikilmiş olan kısmında enine olacak biçimde ve diğer dış uç kısımlarındaysa, "koç boynuzu motif" ve "suyolu motif" vardır. Dokumada enine ince bordürlerde "baklava motif" yer almaktadır. Enine kalın bordürlerdeyse; "akrep motif", "çengel motif", "bukağı motif" "muska motif", "koç boynuzu motif" ve "pıtrak motif" bulunmaktadır. İki ince bordür arasında da yine "çengel motif"ni görebiliriz. Dokumadaki tespitimizde "deve boynu motif" ni ise kalın bordürlerin iki yanında sıralanmış olarak görülmektedir. Kars müzesi'nde tespit edilen dokuma müze deposunda ve rafta muhafaza edilmektedir. Dokumanın korunduğu müze deposunda, nem ve rutubet gibi olumsuzluk içeren durumlar gözlemlenmemiştir.

Motif Çizim 129.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 130. Pıtrak
motifi

Motif Çizim 131. Çengel
motifi

Motif Çizim 132.
Yengeç motifi

Motif Çizim 133. Muska
motifi

Motif Çizim 134.
Yengeç motifi

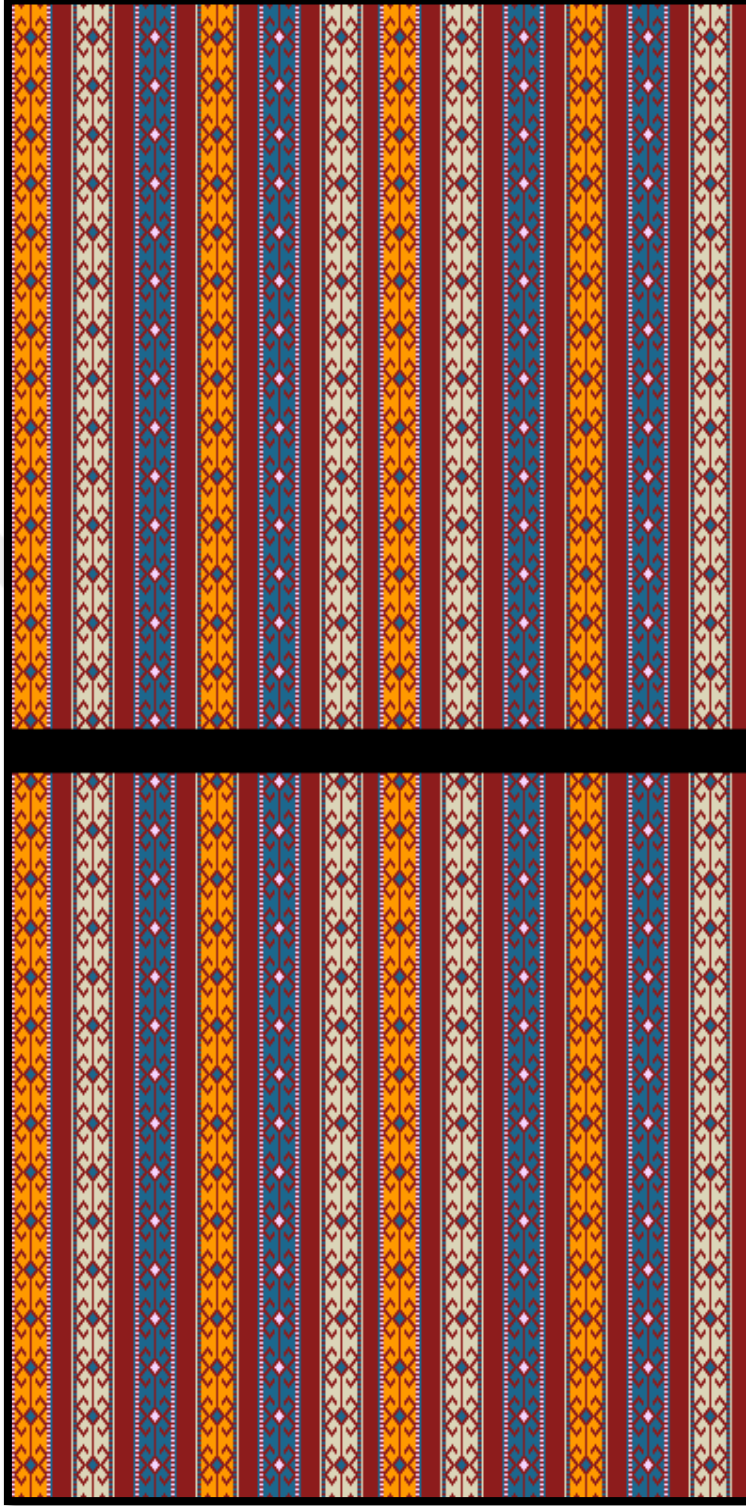
Çizim 32. Sumak Dokuma. Heybe/Yastık Yüzü.

Katalog No : 33
Dokumanın Tespit Edildiği Yer : Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi : Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih : 20/02/2018
Dokumanın Tarihi : 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası : 4.8.77/585
Dokumanın En/Boy Ölçüsü : 50 x 97 cm

Kullanılan Malzeme : Fotoğraf 33. Çözüğü Yüzlü Cicim. Heybe/ Hurç. Kars Müzesi.
Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün
Dokumada Kullanılan Teknik : Çözüğü Yüzlü Cicim
Dokumanın Üretim Şekli : Heybe / Hurç
Dokumada Kullanılan Motifler : Sıçan Dişi, Koçboynuzu
Kullanılan Renkler: Mavi, bordo, kırmızı, beyaz, yeşil

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde tespit edilen çözüğü yüzlü cicim örneği Kars yöresine aittir. 50x97 cm ölçülerine sahiptir. Boyuna şeritli bir dokuma örneği şaklar (parça) halinde dokunmuş daha sonra birleştirilmiştir. Çözüğü yüzlü cicim tekniğiyle dokunmuş olan heybede "koçboynuzu" ve "sıçan dişi" motifleri kullanılmıştır. Zaman aşımına uğramasına rağmen renkler hala canlılığını korumuştur. Cicim sağlam durumdadır. Dokumada kırmızı, beyaz, bordo, mavi ve yeşil renkler kullanılmıştır. Ölçüleri bakımından dikdörtgen bir forma sahiptir. 50x97 cm. ebatlarında olan dokumada "çözüğü yüzlü cicim" tekniği kullanılmıştır. İplik malzemesi hem çözüğü, hem atkı hem de desen iplikleri "yün"dür. Boyuna dokunmuş olan şeritlerin iç kısımlarında "koçboynuzu" motifi görmek mümkündür. Desenlerin elde edilme şekli çözüğü iplikleriyle gerçekleşir. Tezgah olarak "Üç ayak" denilen tezgahlar kullanılır.

Motif Çizim 135.
Koçboynuzu motifi

Motif Çizim 136.
Sıçandişi motifi

Çizim 33. Çözümlü Yüzlü Cicim Dokuma. Heybe.

Katalog No	: 34
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 21/06/1982
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1.5.82/940
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 65 x 95 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 34. Yastık Yüzü. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Çapraz Zili

Dokumanın Üretim Şekli : Yastık Yüzü

Dokumada Kullanılan Motifler : Pıtrak, Göz

Kullanılan Renkler: Sarı, turuncu, yeşil, pembe, bordo

Dokumanın Tanımı: Dokuma örneği Kars Müzesi etnografik eserler envanterinde tespit edilmiştir. "Yastık yüzü" olarak üretilen dokuma; dikdörtgen şekle sahiptir. Ürün 65x95 ölçülerindedir. Kars Müzesi'nde tespit edilmiş olan yastık yüzü dokumada turuncu, bordo, yeşil, pembe ve sarı renkler kullanılmıştır. Yastık yüzü olarak kullanılan dokuma üç göbeklidir. Göbeklerin orta kısımlarında "pıtrak motif" ve "göz motif" bulunmaktadır. 20. yy'a ait olan dokumada, suni boya kullanılmıştır. Dokuma yıpranmış durumdadır.

Çizim 34. Yastık Yüzü Dokuma.

Motif Çizim 137.
Baklava motifi

Motif Çizim 138. Pıtrak
motifi

Motif Çizim 139. Akrep
motifi

Motif Çizim 140.
Baklava motifi

Katalog No	: 35
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 16/04/1984
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: Bilinmiyor
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 110 x 56 cm

Kullanılan Malzeme	:	Fotoğraf 35. Sumak Dokuma.
Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün	:	Heybe

Dokumada Kullanılan Teknik : Sumak

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe

Dokumada Kullanılan Motifler : Pıtrak, Baklava, Çengel, Akrep

Kullanılan Renkler: Kırmızı, Lacivert, Yeşil, Mavi, Beyaz, Siyah, Bordo

Dokumanın Tanımı: 20.yy'la ait olan ve Kars müzesi'nde bulunan heybe dokumada kırmızı, lacivert, yeşil, mavi, beyaz, siyah, bordo renkleri kullanılmıştır. Heybe olarak üretilen dokuma dikdörtken formdadır ve 110 x 56 cm ölçülerine sahiptir. 20. yy' la ait olan bu dokumada; "Yengeç motifi", "Pıtrak motifi", "Baklava motifi", "çengel motifi", ve "akrep motifi" gibi motifler görülmektedir. Heybe dokumasının orta kısmına denk gelen iki parça halinde enine şeritler bulunmaktadır. Dokumanın uç kısımları (kenarları) deri süslemlerle detaylandırılmıştır. Bu detay "heybe dokuma" ya görsel zenginlik kazandırmıştır. Kars Müzesi'nde tespit edilen ürün sumak tekniği ile dokunmuştur. 20. yy' la ait olan bu dokumada atkı, çözgü ve desen ipliklerinde "yün" iplik kullanılmıştır.

Motif Çizim 141.
Çengel motifi

Motif Çizim 142.
Yengeç motifi

Motif Çizim 143.
Pıtrak motifi

Motif Çizim 144.
Baklava motifi

Motif Çizim 145.
Çengel boynu

Çizim 35. Sumak Dokuma. Heybe.

Katalog No	: 36
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 2.4.74/477
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 50 x 150
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 36. Zili / Cicim.Yastık yüzü. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik : Çapraz, Düz Zili, Cicim

Dokumanın Üretim Şekli : Heybe/Yastık Yüzü

Dokumada Kullanılan Motifler : Çengel, Sandık, Suyolu, Baklava, Pıtrak, Göz, Sıçan Dişi

Kullanılan Renkler: Kırmızı, yeşil, mavi, beyaz, turuncu

Dokumanın Tanımı: Heybe olarak yapılan dokumanın bir tarafı cicim, diğer tarafı zili tekniğinde işlenmiştir. Verev şekilde dizilmiş “çengel” motiflerinin bulunduğu kısım zili tekniğindedir. Alt ve üst tarafında “sandık” motifleri cicim tekniğinde işlenmiştir. Kenar bordürleri cicim tekniğinde “pıtrak” motifi çevrelemektedir. Heybenin öbür tarafında cicim tekniğinde yapılmış dikey şekilde bölümlere ayrılmış, “suyolu” motifi yer alır. Boşluklarda “pıtrak”, “baklava”, “göz” motifleri bulunur. Motiflerde farklı renkler kullanılarak zengin bir görünüm sağlanmıştır. Bordürü “pıtrak” motifi sınırlamaktadır. Bölümleri ayıran çizgiler zili tekniğindedir. Yünlerde suni ve doğal boya uygulanmıştır. Dokumanın atkı, desen ipi ve çözgüsü yündür.

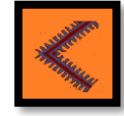
Çizim 36. Zili/Cicim.Yastık yüzü.

Motif Çizim 146. Pıtrak motifi

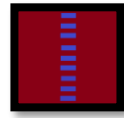
Motif Çizim 147. Çengel motifi

Motif Çizim 148. Suyolu motifi

Motif Çizim 149. Sandık motifi

Motif Çizim 150. Sıçandişi motifi

Katalog No	: 37
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 07/12/1999
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1/1/1999/1235
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 65 x 86 cm.
Kullanılan Malzeme	:

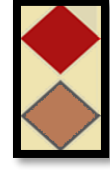

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 37. Mafraş / Hurç / Farmaç. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik	: Sumak, Kilim
Dokumanın Üretim Şekli	: Mafraş/ Hurç/ Farmaç
Dokumada Kullanılan Motifler	: Baklava, Akrep, Göz
Kullanılan Renkler:	Kahverengi, beyaz, sarı, yeşil, kırmızı, siyah

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesi'nde bulunan çuval örneği 65 x 86 cm. ölçülerindedir. Dokumanın ağız kısmında 11 adet bağ (kulp) vardır. Kenar kahverengi zemin üzerine yapılmış ve desenlerle bezenmiştir. Atkı, çözgü ve desen ipliklerinde ‘‘yün’’ iplik kullanılmıştır. Un çuvalının alt ve yan kısımları enine şeritler halinde siyah ve kırmızı renklerden oluşmuştur. Çuval dokuma oldukça sağlam durumdadır. Dokumada enine şeritler içerisinde ‘‘baklava motifi’’ görülür. İnce bordürler arasına sıralanmış olan ‘‘göz motifi’’, kalın bordürlerde ise akrep motifini görmek mümkündür.

Motif Çizim 151.
Baklava Motifi

Motif Çizim 152.
Göz motifi

Motif Çizim 153.
Baklava motifi

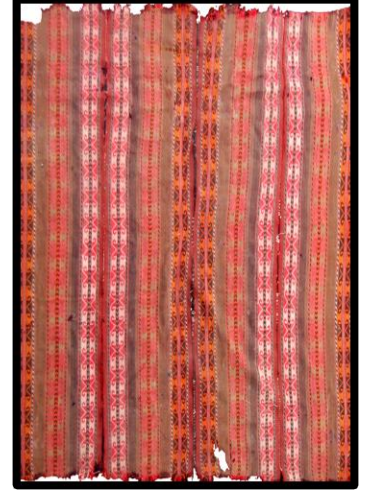
Motif Çizim 154.
Muska motifi

Motif Çizim 155.
Elibelinde motifi

Çizim 37. Mafraş/ Hurç/ Farmaç

Katalog No	: 38
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: 09/05/1973
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 1.7.73/355
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 160 x 147 cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 38. Cicim. Örtü.
Kars Müzesi

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün	
Dokumada Kullanılan Teknik	: Çözüğü Yüzlü Cicim
Dokumanın Üretim Şekli	: Örtü
Dokumada Kullanılan Motifler	: Koçboynuzu, yaba
Kullanılan Renkler:	Kahverengi, turuncu, yeşil, beyaz

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesinde tespit edilen dokuma, boyuna şeritli olarak tasarlanmıştır. Şeritler içerisine ‘‘koçboynuzu motifı’’ uygulanmıştır. 20.yy’la ait olan dokuma dikdörtgen forma sahiptir. Dört parça halinde dokunmuş ve daha sonra bu parçalar birbirine eklenerek büyük bir parça elde edilmiştir. Dokumada ‘‘çözüğü yüzlü cicim tekniğı’’ kullanılmıştır. Cicim dokuma 160 x147 cm ölçülerinde üretilmiştir. Cicim teknikli örtü dokuma örneğinde kullanılmış olan renkler; yeşil, turuncu, beyaz ve kahverengidir. Boyuna dokunmuş olan şeritler arasında en dar olacak şekilde dokunan şeritler içerisinde ‘‘bereket motifı’’nin sıralandığını görebiliriz. Yaba motifleri ince şeritlerde turuncu ve beyaz renklerde dokunmuştur. Kars Müzesinde tespit edilen 20.yy’la ait olan dokumada, atkı, çözüğü ve desen iplikleri ‘‘yün’’ ipliklidir.

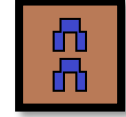
Motif Çizim 156.

Bereket Motifi

Motif Çizim 157.

Sıçandışi motifi

Motif Çizim 158.

Yaba motifi

Çizim 38. Cicim Dokuma Örtü

Katalog No	: 39
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 03.03.73
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 40 x 75 cm
Kullanılan Malzeme	:

Fotoğraf 39. Cicim. Heybe.
Kars Müzesi.

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün	
Dokumada Kullanılan Teknik	: Çözüğü Yüzlü Cicim
Dokumanın Üretim Şekli	: Yastık Yüzü
Dokumada Kullanılan Motifler	: Çengel, Göz, Yaba, Sıçan Dişi
Kullanılan Renkler:	Kırmızı, pembe, turuncu, siyah, kahverengi

Dokumanın Tanımı: Kars Müzesinde tespit edilen dokuma, “çözüğü yüzlü cicim” dokuma tekniğiyle üretilmiş olup, ölçüleri; 40x70 ebatlarındadır. Kullanılan renkler; kırmızı, pembe, turuncu, siyah, kahverengidir. İplik türlerinde çözüğü, atkı ve desen ipliklerinde “yün” iplik kullanılmıştır. Dokumada çengel motifi, göz motifi, yaba motifi ve sıçan dişi motifi uygulanmıştır. Boyuna şeritler halinde tasarlanmış olan heybe örneğinde geometrik motifler hakimdir.

Motif Çizim 159.
Çengel motifi

Motif Çizim 160.
Yaba motifi

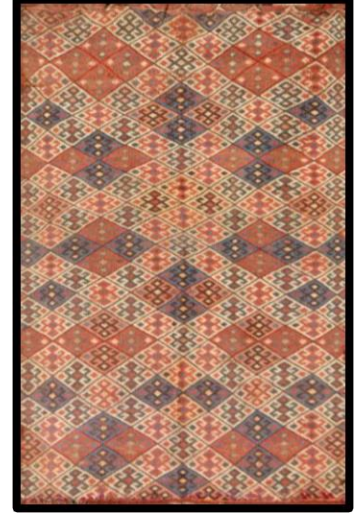
Motif Çizim 161. Göz
motifi

Motif Çizim 162.
Sıçandışi motifi

Çizim 39. Cicim Dokuma. Heybe.

Katalog No	: 40
Dokumanın Tespit Edildiği Yer	: Kars Müzesi
Dokumanın Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Dokumanın Tespit Edildiği Tarih	: 20/02/2018
Dokumanın Tarihi	: 20. yy
Dokumanın Envanter Numarası	: 14.3/78
Dokumanın En/Boy Ölçüsü	: 80 x 134 cm
Kullanılan Malzeme	:

Çözüğü : Yün Atkı (Çeşit/Motif ipi) : Yün

Fotoğraf 40. Sumak.Yastık
Yüzü. Kars Müzesi.

Dokumada Kullanılan Teknik	: Sumak
Dokumanın Üretim Şekli	: Yastık Yüzü
Dokumada Kullanılan Motifler	: Akrep, Baklava
Kullanılan Renkler:	Kırmızı, mavi, siyah, turuncu, beyaz

Dokumanın Tanımı: Kars yöresine ait bu dokuma, 80x134 cm. ölçülerdedir. Yastık yüzü olarak dokunan örnekte bordür yapılmamıştır. Orta zemin üzerinde, diyagonal olarak düzenlenmiş olan kompozisyonda baklavalara içerisine yerleştirilen “akrep” motifleri tüm yüzeye dağılmıştır. Farklı renk tonlarının kullanılmasıyla zengin bir görünüm kazandırılmıştır. Kafkaslardan geldiği tahmin edilen sumak, çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da çuval ve bebek beşiği olarak, “atkısız sumak ve atlamalı sumak” tekniğinde görülür. Anadolu’da bu teknikle dokunmuş çok eski parçalar bulunmuştur. Örnekte görülen düz sumak tekniği, desen ipliklerinin aynı yönde, çözümlere sarılması ile meydana gelmektedir. Desen iplikleri her sırada, aynı şekilde üstten alta doğru veya alttan üste doğru sarılarak dokunur ve araya atkı atılır. Dokumanın atkı ve çözgüsü yün olup, kök boya kullanılmıştır.

Motif Çizim 163.
Akrep motifi

Motif Çizim 164.
Baklava motifi

Çizim 40. Sumak Dokuma. Yastık Yüzü.

4.2. DEĞERLENDİRME KARŞILAŞTIRMA

Kars Müzesi deposunda koruma altında bulunan dokumaların 40 adeti ile katalog çalışması yapılmış bu katalog çalışmasında dokumalar hakkında; renk, motif, teknik, dokunduğu bölge, yöresel isimleri, en-boy ölçüleri, dokumaların üretildiği yüzyıl ve kullanılan iplik türlerine değinilmiştir.

Kars Müzesinde tespit ettiğimiz dokumalar; cicim, zili ve sumak dokumalardan oluşmaktadır. Dokumalarda hayvansal motifler ve geometrik motifler hakimdir. Dokumalar, kullanım alanı olarak; mafraş, at çulları, yer sergileri, yastık yüzleri, heybeler ve hurçlardır. Cicim, zili ve sumak dokumaların diğer yörelerdeki dokumalarla olan benzerlikleri incelenmiş, Kars Müzesi'nde bulunan dokumalarla karşılaştırılmış, değerlendirmeleri yapılmıştır. Benzer yönleri göz önünde bulundurularak karşılaştırılan dokumaların renk, motif, kullanım amacı ve teknik olarak benzer özellikleri örneklerle açıklanmıştır.

Kars Müzesi'nde tespit ettiğimiz cicim-zili-sumak dokumalarındaki motifleri ve anlamlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- Koçboynuzu
- Sandık
- Çengel
- Suyolu
- Göz
- Sıçan dişi
- Bereket
- Yıldız
- Yaba
- Deve boynu
- Yengeç
- Akrep

- Alem
- Ejder
- Kuş
- Pıtrak motifleridir.

Ejder motifi; yeniden doğuşu, bolluğu, bereketi ve suyu temsil eder (Çoruhlu, 1995:43). Mitolojik bir hayvan olan ejder havanın ve suyun hakimi konumundadır (Akpınarlı & Arslan, 2018: 63 ; Köklü, 2016: 34-35). Ayrıca Ejder İlhanlı bayrağının sembolüdür (Kaynar & Tonus, 2014: 64 ; Esin, 1978: 49-53).

Göz motifi; dokuyanın evini , mutluluğunu, koruyan nazardan ve kem gözden koruduğuna inanılan, yere serilen bir çeşit nazarlıktır (Etikan & Kılıçarslan, 2012 : 107).

Sandık motifi; Evlenmek ve çocuk sahibi olmak istendiğinde, dokunulan motiftir. Sandık motifi bazen ölümü ve mezarı simgeler (Ateşok, 2014: 30; Erbek, 1988: 9; Er & Sarıkaya.Hünerel, 2012:173).

Bereket motifi; bolluğu bereketi doğurganlığı sembolize etmiştir (Gültekin, 2008: 13; Ögel, 2000: 325-330).

Muska motifi; takan kişiyi tehlikeli olan dış etkenlerden koruduğuna sihrine ve ayrıca dini bir güce sahip olduğuna inanılır (Erbek, 2002: 120).

Yıldız Motifi;Anadoluda aydınlık ışık anlamlarını taşır ve iyiliği, kahramanlığı sembolize ederler. (Karahana, 1992: 406).

Kuş motifi; ölüme, yangına, yıldırım çarpmasına karşı koruyucu olduğuna inanılırdı (Güzel, 2017: 36).

Koç boynuzu motifi; erkeklerin gücünü, kahramanlığını, üretkenliğini, verimli oluşunu, Anadolu'da ataerkil aile yapısının olduğunu simgeleyen bir motiftir (Ateşok, 2014 : 28).

Akrep motifi; Orta Asya'da ve Anadolu'da Türk kültüründe kötülüğün sembolüdür. Koruma, acı ve kederi temsil eder (Akpınarlı & Arslan, 2018: 64; Aksoy, 2013:44). Akrep motifi kahramanlığı ve yiyitliği temsil eder (Ergüder, 2009: 133; Bayram, 1998: 65).

Kurtağzı motifi; yırtıcı olarak bilinen kurtlardan korunmak amacıyla kullanılmıştır. (Ateşok 2014: 29;Erbek,1988: 8).

Pıtrak motifi; iktidarlı olma ve bolluk, bereki sağlamak içinde kullanılan bir motiftir (Ateşok, 2014: 28).

Kars Müzesi'nde tespit edilen katalog no 01 karş. fotoğraf 1 numaralı mafraş dokuma, karş. fotoğraf 2 Şahseven (Arasbaran İli), Kaleybar, As Yaylasına ait fotoğraf ve karş. fotoğraf 3 Şahseven Yörüklerine (Ankara Etnografya Müzesi-Mafraş-Fermeş) ait olan fotoğraflarda renk, desen ve kullanım amaçları olarak benzerlikler gözlemlenmiştir.

Karş. Fotoğrafı 1. Sumak /Mafraş / Kars Müzesi.

Karş. Fotoğrafı 1'de kullanılmış olan renkler; mavi, pembe, beyaz, yeşil, siyah, bordo ve sarıdır.

Karş. Fotoğrafı 2'de kırmızı, sarı, beyaz, mavi, yeşil renkler kullanılmıştır. (Atlıhan & Rahmani, 2016: 38).

Karş. Fotoğrafı 3'de renk olarak krem, bej, lacivert, kırmızı, açık mavi kullanılmıştır. (Soysaldı & Katayoun : 1265).

Kars Müzesinde bulunan sumak dokuması olan 1 nolu katalogda (1 nolu karş.fotoğrafı). orta bordürde sembolik ejder motiflerinin sıralandığı görülmektedir.

2 ve 3 no'lu karşılaştırma fotoğraflarında da ejder motifinin kullanıldığı dikkat çekmektedir. . Enine şeritleri içerisinde bereket motiflerine yer verilmiştir. Mugan

Şahsevenlerine ait mafraş dokumada görülen ejder motifi mafraşlarda sık görülen motiftir (Soysaldı: 1261; Ston, 1997: 163).

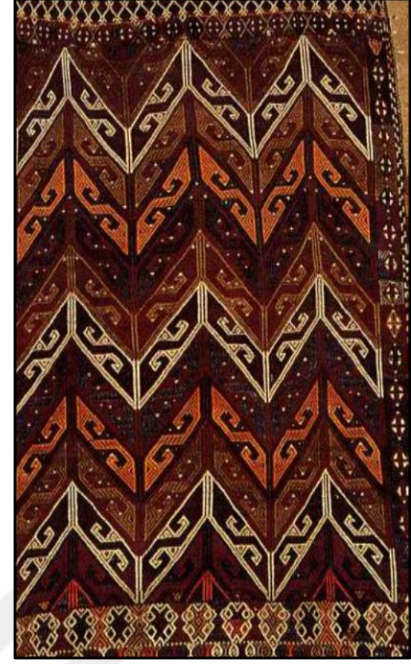

Karş. Fotoğrafi 2. Mafraş / Şahseven (Arasbaran İli), Kaleybar, As Yaylası (Ş.Atlıhan ve A.Rahman).

3 nolu sumak dokuma (verni) Şahseven Yörükleri ve Erdebil Doğu Azerbaycan, Batı Azerbaycan illerinde dokunmaktadır. *Şahsevenler'de mafraş, hurç, çuval, at çulu, fermeş ve yüklük*, cicim ve sumak olarak görülür.(Soysaldı ve Katayoun : 1261; Sarnesar Bölge Araştırması Köcenek Köyü, 2004). Yöre ağzında kullanılan fermeş, farsî mefreş olarak telafuz edilen, içerisinde yatak, yorgan ve yastık konulan eşyadır.(Soysaldı: 1261; Ston, 1997: 163).

Karş. Fotoğrafi 3. Mafraş / Fermeş. Şahseven. Ankara Etnografya Müzesi

Karş. Fotoğrafları 4. Zili /Yastık Yüzü Kars Müzesi Karş. Fotoğrafları 5. Zili Bakü İç Kale halı dükkanı (A. Ergüder)

Zigzag desenli dokumalara Kars yöresinde rastlanmakta ve Türkmen zili dokumalarında sıklıkla görülmektedir. (Ergüder, 2009: 476). (Karş. Fotoğrafları 4) Kars müzesinde bulunan zili yastık yüzü örneğiyle (Karş. Fotoğrafları 5) Bakü iç kale halı dükkanında bulunan zili dokumalar Anadolu’da yaygın olarak görülmektedir (Ergüder, 2009: 476 ; Akbil, 1977: 14). Anadolu’da genellikle zili dokuma türlerinde “V” şeklinde devam eden desenler bulunur (Ergüder, 2009: 476 ; Deniz, 2000: 182).

Bu motifler Toroslar’da, İçel, Tarsus, Mersin Mut, Antalya, Silifke civarlarında “eğer başı” olarak anılırken, Burdur civarında “turna katarı” olarak bilinir (Ergüder, 2009: 476 ; Deniz, 2000: 182). Ayrıca Yunddağ bölgesinde “Türkmen motifi” ve Kozak tarafında “gümüş çengel” ismiyle anılmaktadır (Ergüder, 2009: 476 ; Deniz, 2000: 182). Ayrı ayrı olan iki örnekte teknik kompozisyon ve desen bakımından büyük ölçüde benzerlikler tespit edilmiştir.

Karş. Fotoğrafi 6. Zili / Kars Müzesi Karş. Fotoğrafi 7. Zili Dokuma Azerbaycan Halıları.19.yy Garabah Gurubu. (L. Kerimov'dan)

Karş. Fotoğrafi 8. Zili Dokuma Bakü Müzesi. (A.Ergüder'den).

Anadolu'da geniş atkı yüzölçümlü zeminlere zili-verne tekniği ile dokuma yapılmaktadır (Ergüder, 2009: 477; Deniz, 1998: 19).

Karş.Fotoğraf: 6 , Karş.Fotoğraf: 7, Karş.Fotoğraf: 8; numaralı örneklerde, motif ve teknik açıdan benzerlikler tespit edilmiştir. Örnekler zili tekniktir. Her üç örnekte de

(Karş. Fotoğrafları 6-7-8) geometrik desenli motifler dokumalara hakimdir. Motif ve kompozisyon özellikleri açısından büyük ölçüde benzerlik göstermektedirler.

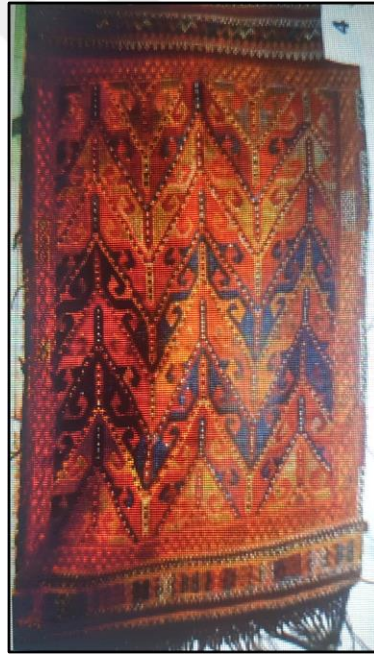
Karş. Fotoğrafi 9. At çulu 19. yy. Kars Müzesi Karş. Fotoğrafi 10. At Çulu.Zili / 19.yy Garabah Gurubu. (L. Kerimov'dan)

Kars Müzesi'nde tespit edilmiş olan (Karş. Fotoğrafi 9) Garabah Gurubundan (Karş. Fotoğrafi 10) at çulu dokumalar renk, desen ve teknik açıdan büyük ölçüde benzerliklere sahiptirler. Her iki dokuma örneğinde de ilk dikkat çeken hayvan figürleridir.

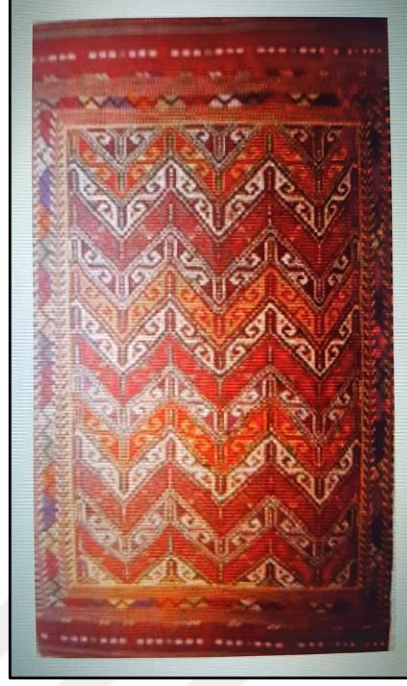
Kars Müzesi'nde (Karş. Fotoğrafi 9) tespit edilen at çulu dokumada hayvan figürlü motiflere örnek olan kuş motifi görülmektedir. Kuş motifinin yanı sıra koç boynuzu, alem, deve boynu, isimli motiflerde dokumayı güçlendirmektedir. Diğer Garabah Gurubundan (Karş. Fotoğrafi 10) olan at çulu dokumada ise kuş motifleri dokumaya hakimdir.

Karş. Fotoğrafi 11. Cicim Durna Gatari Belenbaşı Köyü Camii Karş. Fotoğrafi 12. Cicim ve Zili Namazlığı Seccade (A. Koyuncu)

Karş. Fotoğrafi 13. Cicim/Zili Durna Gatari Belenbaşı Köyü Camii Namazlığı Seccade (A. Koyuncu) Karş. Fotoğrafi 14. Zili/Mersin/Seccade (M. Yıldırım)

Karş. Fotoğrafi 15. Yüklük Belenbaşı Köyü (A. Koyuncu) Karş. Fotoğrafi 16. Bergama Arkeoloji Müzesi (S. Özçıtak)

Kars Müzesi'nde (Karş.Fotoğraf:11) bulunan karş.fotoğraf. 12 ve karş.fotoğraf: 13 numaralı dokumaların yöresel ismi “durna gatarı” olarak bilinir. Belenbaşı köyünde bulunan (12-13) bu dokumalarda, karşılaştırma örneklerinde olduğu gibi renk ve teknik özellikleri benzerlik göstermektedir.

12 numaralı karşılaştırma fotoğrafında; bordo, sarı, mavi, yeşil, pembe, beyaz ve siyah renkler kullanılmış olup, zeminde “durna gatarı” motifi kullanılmıştır (Koyuncu, 2011: 140). Kompozisyon şemasında aynı motifin farklı renklerde kullanılması dokumaya ayrıca bir zengin görünüm kazandırmıştır.(Koyuncu, 2011: 140). Bu durum her üç karşılaştırma fotoğrafı içinde (11-12-13) geçerlidir ve aynı biçimde değerlendirilir.

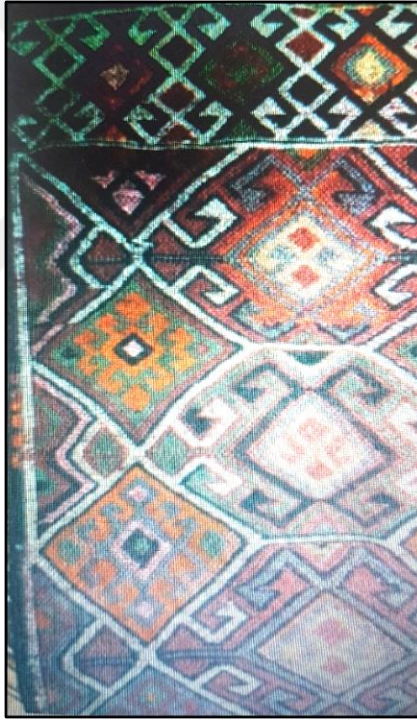
13 numaralı karşılaştırma fotoğrafında; bordo, kırmızı, sarı, mavi, yeşil, beyaz ve siyah renkler kullanılmıştır (Koyuncu, 2011: 142). Zeminde “durnagatarı” motifi, bordürlerde ise “sandık” ve “pıtrak” motifleriyle devam eder.

14 numaralı karşılaştırma fotoğrafı, zili teknikli seccade örneğidir. Ana kuşak üzerinde “zencirekler” bulunmaktadır. Kısa kenardaki bordürde “geçme” ve “bereket”

motifleri görülmektedir (Yıldırım, 2012 : 312). Renk desen ve teknik açıdan 11 numaralı karşılaştırma fotoğrafı ile benzerlik görülmektedir.

Yüklük dokumalar (Karş. Fotoğrafi 15) katlanılan ürünlerin zeminde korunması amaçlanarak üretilmiştir. Zeminde oluşabilecek zararlı bir durumun ve rutubetin etki etmemesi için koruma amaçlı üretilen bu dokumalar, sandıklarda saklanmaktadır (Koyuncu, 2011: 24).

16 numaralı karşılaştırma fotoğrafı, Bergama Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır. Bu dokumanın türü kilim-kozak'tır (Özçıtak, 2010:135). Kullanılan renkler; kırmızı, mavi ve beyazdır (Özçıtak, 2010:135). Müzede teşhir salonunda bulunan dokumanın bordürünü zigzag üçgenler oluşturmaktadır (Özçıtak, 2010:135). Dokuma; 11-12-13-14-15-16 olan numaralı dokumalarla benzerlik göstermektedir

Karş. Fotoğrafi 17. Cicim/Heybe Kars Müzesi Karş. Fotoğrafi 18. Heybe (A. Soysaldı)

Cicim heybe örneğinde (karş.Fotoğraf: 17) kullanılmış olan motifler; koç boynuzu, baklava, Akrep, Pıtrak ve çengel motifleridir. Dokumada kullanılan renkler; Beyaz, Kırmızı, Sarı, Mavi, Siyah, renklerdir.

Kompozisyon 20.yy’la ait olan ve Kars Müzesi’nde tespit edilen heybe dokuma yastık yüzüdür. Geometrik motifli dokumada renkler oldukça canlı ve parlaktır. Ölçüleri bakımından dikdörtgen görünüşe sahiptir.

Heybe dokumanın (karş. fotoğraf 18) yüzeyi altıgen ve dörtgen bölümlerden oluşmuştur. Bu bölümlerin merkezinde koçboynuzu motifi görülmektedir. Ayrıca heybe dokumada çengeller, Anadolu’da alaçuval ve heybelerde göze çarpmaktadır (Soysaldı, 2008: 1241; Soysaldı, 1998: 238; Stone, 2004: 48). 18 numaralı dokumanın renkleri; beyaz, siyah, sarı, kırmızı, turuncu, soluk yeşil, pembe, açık eflatundur (Soysaldı, 2008: 1241; Soysaldı, 1998: 238; Stone, 2004: 48).

17-18 numaralı fotoğrafları karşılaştırdığımızda renk, teknik, dokumanın kullanım alanının benzerlikler gösterdiği tespit edilmiştir.

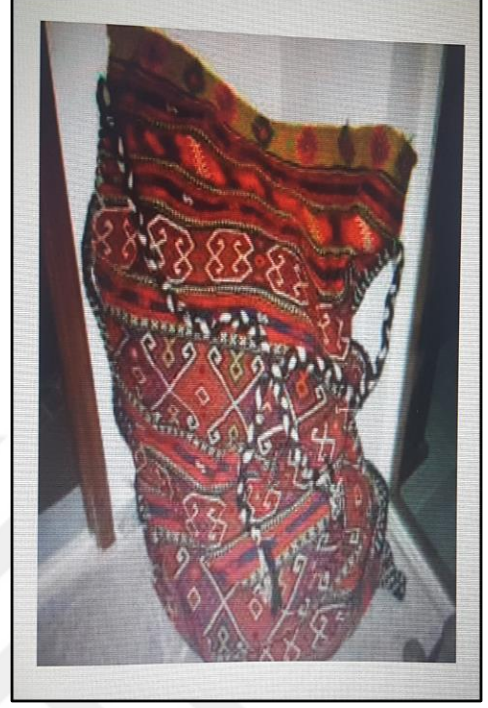

Karş. Fotoğrafi 19. Cicim/At Çulu Kars Müzesi Karş. Fotoğrafi 20. Cicim Dokuma Kemer Süslemesi Hizan (S. Sökmen,2012)

Kars Yöresine ait olan dokuma (Karş. fotoğraf: 19) at çulu şaklar halinde dokunarak sonradan bitleştirilmiş bir dokumadır. Çözgü yüzüli cicim tekniği kullanılan dokuma, örnek Karş. fotoğrafı 20’de olduğu gibi ince şeritler halinde dokunmuştur.

19 ve 20 numaralı karşılaştırmalarda görüldüğü gibi dokumaların uç kısımları püsküllerle detaylandırılmıştır. Ayrıca iki dokuma örneğinde de motif benzerliği görülmektedir. Motif olarak çengel motifleri şeritler dahilinde sıralanırken, yine dokuma

örneklerinin uç kısımlarında görülen püsküllerin yanı sıra kemer süslemesi kısımlarında da saçaklı bir dokuma türü olan tülü kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Karşı. Fotoğrafi 21. Çuval Kars Müzesi Karşı. Fotoğrafi 22. Çuval Bergama Arkeoloji Müzesi (S. Özçıtak)

Her iki karşılaştırma örneğinde de renk özellikleri incelendiğinde kırmızı, mavi, sarı, siyah ve beyaz renkler olduğudur. “S” motifi şeritler (Karşı. fotoğraf 22) bordür motiflerini birbirinden ayırmaktadır (Özçıtak, 2010 : 137).

21, 22 numaralı çuval dokumada örneğinde de renk benzerliklerinde olduğu gibi motif benzerlikleri de göze çarpmaktadır. 21,22 numaralı karşılaştırma fotoğrafında koçboynuzu ve baklava motiflerinin kullanılmış olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar dokumaların oluşum sürecinde, zamanı ve mekanı, oluşturan kişinin ruhsal durumunun, karakteristik özelliği ile etnik yapısının dokumalara yansıtıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum dokumacılığın önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Aynı zamanda dokumalar geleneksel sanatın temsilcisi olarak geçmişten günümüze kadar ışık tutmaktadır. Fakat günümüzde ne yazıkki bu ışık hızla gelişmekte olan teknoloji karşısında yenik düşmüş ve geleneksel kültürümüz olan dokumalar önemini kaybetmeye yüz tutmuştur. Köklü bir geçmişe sahip olan dokumacılığın unutulmaya yüz tutmuş olması maalesef üzücü bir durumdur. Değişen yaşam koşulları ve teknolojiye nispeten Türk kültürünün ve Türk kadınının dokuma arzusu, isteğiyle ve dokumaya olan merakıyla bu sanat ayakta kalmayı başarmıştır.

XX. yy' a ait olan, Kars Müzesi'ndeki düz dokuma yaygılarından Cicim, zili ve sumakların tahlilleri yapılmış katalog şeklinde sunulmuştur. Bu araştırma konusunda, cicim, zili ve sumakların hangi yüzyıla ait oldukları, hangi teknikle üretildikleri, tespitleri bulundukları alana geliş tarihleri, tarih, dokumaların envanter numaraları, en ve boy ölçüleri, tespiti yapılan dokumaların atkı çözgü ve desen iplik türü, tespiti yapılan dokumaların varsa yöresel isimleri, yapılan dokumaların kullanım alanı, motif ve desen analizi, kullanılan renkler ve dokumaların tanımları açıklamalı bir biçimde yazılmıştır.

Kars Müzesi'de tespit edilen dokumalardan cicim-zili-sumak 40 adeti üzerinde katalog çalışması yapılmıştır. Hayvansal ve geometrik motiflere dokumalarda rastlamak mümkündür. Dokumalarda motif olarak genellikle koç boynuzu, sandık, çengel, su yolu, göz, sıçan dişi, bereket, yıldız, yaba, deve boynu, yengeç, akrep, alem, ejder, kuş ve pıtrak motifleri kullanılmıştır. Kars Müzesi'nde bulunan dokumalar kullanım alanlarına göre; mafraşlar, at çulu örnekleri, heybeler, hurçlar, yer sergileri, çantalar, yük örtüsü ve yastık yüzleri oluşturur.

Müze deposunda yeralan dokumaların uzun süreli korunabilmesi için saklama koşullarının önemi büyüktür. Bu kültür numunelerinin geleceğe aktarılabilmesi için nem, rutubet, böcek v.s. olumsuz etmenlerden uzak tutulması gerekir. Sağlıklı arşiv olanaklarının oluşturulmasıyla, yüzlerce yıl öncesinden günümüze kadar gelebilen dokumalardaki renk, desen, teknik, motif vb. özelliklerinin de korunması sağlanmış

olacaktır. Bahsedilen koşulların sağlanması sonucunda, kültür mirası olan düz dokumaların korunması ve geleceğe taşınması mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, B. B. (1982). *Kilim-Cicim-Zili-Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları*, İstanbul: Eren Yayınları.
- Acar, B. (1975) *Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları*, İstanbul: Ak Yayınları.
- Akan, M. (2016). Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği, Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, *Kalemişi Dergisi*, Konya, Cilt-4, (7), 49
- Akbil, F. (1997). Bergama Dokumaları Cicim-Sili, *Türkiyemiz*, (21), İstanbul, 14.
- Akpınarlı, H.F. & Üner, İ. (2017). İç Anadolu Bölgesi Halılarında Görülen Figüratif Sembol ve Motifler, SDÜ ART-E, *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, Cilt-10, Y.17, (20), Aralık, 631.
- Akpınarlı, H. F. & Arslan, A. (2018). İç Anadolu Bölgesi Düz Dokuma Yaygılarındaki Figürlü Bezemelerin İncelenmesi, *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, Cilt: 11, (22), 60-76, 61.
- Aslanapa, O. ve Durul, Y. (1973) *Selçuklu Halıları*, İstanbul : Ak Yayınları.
- Ateş, M. (1996). *Mitolojiler Semboller ve Halılar*, İstanbul: Symbol Yayınları.
- Ateşok, E. (2014). Karakeç İli İlçesinde Dokunan Kilimlerin Geleneksel Motif Özellikleri, *Kalemişi Geleneksel Türk El Sanatları Dergisi*, Cilt-1, (3), 25.
- Atlıhan, Ş. & Rahmani, A. (2016). Şahseven Mafrası; Desen, Teknik, Renk , *Akademik Sanat; Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 35.
- Atlıhan, Ş. & Rahmani, A. (2016). Şahseven Mafrası; Desen, Teknik, Renk, Akademik Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, 38.
- Aytaç, Ç. (1982). *El Dokumacılığı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bayraktaroğlu, S. (2014). Çağlayancerit Kezban Hatun Camindeki Cicim, Zili ve Sumak Dokumaları, *Vakıflar Dergisi* (42), 102.
- Bayraktaroğlu, S. (1991). Maddi Kültürümüzün Zengin Örneklerinden Sumak Dokumaları, *Kültür ve Sanat Dergisi*, (11), 40-4.

- Bingöl, A. (2011). Kars Ve Çevresinde Demir Çağı Yerleşmeleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (8), 20-4.
- Bodur, A.F. (1988). Halıcılık Tarihine Kısa Bir Bakış ve Konya Halıları, *Vakıflar Dergisi*, (20), 109.
- Bozkurt, N. (2002). *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık.
- Büken, N.R.O. (2005). El Dokumacılığının ve El Dokuma Tezgahının Tarihçesi, El Dokuma Tezgâhı Çeşitleri, *Sanat Dergisi*, 63.
- Ceylan, N. (2016). Yağlıca Kalesinde Yılan Figürü ve Türklerde Yılan Simgesi, *Bahar*, (39), 411.
- Çoruhlu, Y. (1999). Türk Sanatında Görülen Hayvan Figürlerine **Gök ve Yer** Sembolizmi Açısından Bir Bakış, *Uluslararası III. Türk Kültür Kongresi Bil.*, Cilt-1, 25-29 Eylül, 1993, Ankara, 255.
- Çoruhlu, Y. (2014). *Kozmolojik, Mitolojik, Astrolojik Dini ve Edebi Tsavvurlara Göre Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi*, Konya: Kömen Yayınları.
- Demir, M. Alım, M. (2017). Fonksiyonel Özellikleri Bakımından Kars Kenti'', Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Haziran ,537-560, 539.
- Deniz, B. (1998). *Ayvacık Çanakkale Yöresi Düz Dokuma Yayıları, (Kilim, Cicim, Zili)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları Başkanlığı Yayınları.
- Dokumacılık, (2000). *Büyük Ansiklopedi*, İstanbul: Nesa yayımları.
- Deniz, B. (2000) *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yayıları*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Deniz, B. (2005). Anadolu Türk Halı Sanatının Kaynakları, *Sanat Tarihi Dergisi*, 79.
- Deniz, B. (2016). Anadolu Türk Dokuma Sanatında Cicim, *Sanat Tarihi Dergisi*, (7), 59-73.
- Deniz, B. (1987). Yöre Özellikleriyle Yozgat Kilimleri, *Sanat Tarihi Dergisi*, 67.
- Erbek, G. (1986). Anadolu Motifler Sergisi, Sergi Kataloğu: Resim ve Heykel Müzesi, İzmir, Konak.

- Erbek, M. (2002). *Çatakhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara: T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erbek, G. (1988). *Kilim Catalogue*, İstanbul: Selçuk A.Ş.
- Ergüder, A. A. (2007). *Çoruh Vadisinde Düz Dokumalar*, Ankara: Kariyer Matbaacılık.
- Ergüder, A. A. (2009). *Kars Yöresi Düz Dokumaları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Etikan, S. & Ölmez, F.N. (2014). Fethiye İlçesi Zili Dokumalarından Sarı Namazlığı, *Art-e Sanat Dergisi*, 118-128, 120.
- Etikan, S. Kılıçarslan, H. (2012). Düz Dokumalarda Nazar İnancı ve Göz Motifi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, ART-E, Kasım-Aralık (12), (10) , 107.
- Genç, R. (1997). Kaşkarlı Mahmud' Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yaygı İşleri, *Arış Dergisi*, (3), 8-16.
- Gönül, M. (1956). Türk Halı ve Kilimlerinin Teknik Hususiyetleri, *Türk Etnografya Dergisi*, Ankara, (1),81.
- Görgünay Kırzioğlu, N. (1990). Kirkitli Dokumalarımızda Cecimlerimiz ve Van, *Yakın Tarihimizde Van Uluslararası Sempozyom*, Van, Ankara, 253.
- Görgünay Kırzioğlu, N. (1995). *Altaylardan Tuna Boyuna Türk Dünyasından Ortak Yanışlar*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Görgünay, Kırzioğlu N. (1987). Anadolu'da Cicim Çeşitleri, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C.V, Maddi Kültür, Ankara.
- Günaşdı, Y. (2016). Doğu Anadolu Kaya Resimleri Işığında Doyumlu Kaya Panoları, *RockPanels In The Light Of Rock Paintings In Eastern Anatolia*, *Bahar*, (39), 391-407, 394.
- Güzel, E. (2017). *Tunceli Yöresi Düz Dokumalar*, İstanbul: Hiper yayınları.
- Hidayetoğlu, H. M. (2007). *Konya Yöresi Düz Dokuma Yaygıları*, (Kilim-Cicim-Zili-Sumak), (Doktora Tezi), Cilt.1, Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Sanat Tarihi Anabilim dalı.

- Hidayetoğlu, H.M. (2013). Konya Yöresi Cicim Teknikli Yük Örtüleri, *Akdeniz Sanat Dergisi*, Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Konya, Cilt.2, (3).
- Kalay Arslan, H. (2015). *Eskişehir Arkeoloji Müzesinde Bulunan Düz Dokumalar Kilimler*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van : Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karahan, R. (1992). *Konya Müzelerinde Bulunan Kilimler*, (Basılmamış Doktora Tezi) Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Karataş, M. (2017). Bir Gösterge Türü Olarak Türk Yanışları (MOTİFLER), s.176.Dil Araştırmaları, *Bahar*, 2017/20,s.167-
- Koyuncu, A. (2011). *Belenbaşı Köyü (Buca-İzmir) Düz Dokumalarının Teknik ve Desen Özellikleri*, (Sanatta Yeterlilik Tezi).İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Katayoun, S. (2008) *İran 'ın Azerbaycan Bölgesinde Sumak Dokumaları ve Anadolu'daki Uzantıları*, (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi),İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kırzioğlu, M. F. (1953) *Kars Tarihi, Taş Çağları'ndan Osmanlı İmparatorluğuna Değin ve Ekleme 1534-1921 Yılları Kronolojisi*, Işıl Matbaası, İstanbul : (1) . 273.
- Oyman, N. R. (2016). Geleneksel Anadolu Dokumalarında Muska- Nazarlı Motifinin Kullanımı, Y (4), (25), Mart, 48-58, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5
- Ögel, B. (1978). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı, Cilt-IV.,Ankara.
- Ölmez, F.N. & Etikan, S. (2013). Fethiye Alara Düz Dokumaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi,ART_E ,Mayıs-Haziran'13, (11), 79.
- Ölmez, F.N. & Etikan S. (2014). Muğla Yöresi Heybe, Torba ve Dokumaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, *Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, ART-E Özel Sayısı.
- Ölçer, N. (1988) *Türk İslam Eserleri Müzesi kilimler*, İstanbul : Eren Yayıncılık.

- Öztürk, İ. (2007). *Dokumaya Giriş, Halı, Düz Dokumalar ve Dokuma Kumaşların Üretim Teknikleri*, Ankara: Mor Fil Yayınları.
- Parlak, T. & Ergüder. A.A. (2010) *Bardız Kilimleri* , Erzurum : Zafer Ofset Ltd. Şti.
- Parlak, T. (2002) *Oltu ve Köylerinde Bardız Kilimciliği*, Erzurum : Ekip Grafil Yayınevi,
- Soysaldı, A.& Katayoun S.,(2008)38. *İcanas Uluslar Arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi İran- Şahseven Dokumaları ile Türkiye Yörüklerinin Alaçuval Heybe Dokumaları Arasındaki Teknik ve Desen Benzerlikleri*, Ankara Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 1256.
- Sökmen, S. (2013). *Bitlis Yöresi El Dokumacılığı* ,(Sanatta Yeterlik Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Sökmen, S. & Ölmez F.N. (2016). Bitlis Yöresi Cicim Dokumaları, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.18, (2), 3.
- Taş, E. (2009). *Malatya Müzesi 'nde Bulunan Düz Dokumalar*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Taş, E. (2013). Tarsus Yöresine Ait Zili Teknikli Yörük Seccadelerinden örnekler, *Akdeniz Sanat Dergisi*, C.III , (6), 155
- T.C. Kars Valiliği, (2015). *Kars , İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, Kars, (3), 36.
- Uğurlu, A. (1985). Antik Çağ Anadolu Dokuma Sanatı, *İlgi Dergisi*, İstanbul, (43) 17.
- Yıldırım, M. (2011). Konya Alaeddin Caminde Bulunan Cicim Örnekleri, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 521.
- Yıldırım, M. ve Baylan Z, (2010), Kelkit Yöresi Zililerinden Çuval, Heybe, Palaz, Ve Çanta Örnekleri, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 417-418.
- Yılmaz, N. (1999). El Dokumalarındaki Motiflere İkonografik Yaklaşım, *2000'li Yıllarda Türkiye 'de Geleneksel El Sanatlarının Sanatsal Tarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 329.
- Yıldırım, M. (2012). Konya Alaattin Camii'nde Bulunan Zili Dokumalardan Örnekler, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 312.

Zaimoğlu, Ö & Ergüder A. (2005). Goşken Kilimleri, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Cilt-0, (14), 103-109, 204-205.

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kars/gezilecekyer/kars-muzesi> (01.10.2018).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
ADI SOYADI	Ebru OKUYUCU
DOĞUM YERİ & TARİHİ	ERZURUM. 01.10.1979
EĞİTİM BİLGİLERİ	
LİSANS ÖĞRENİMİ	Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları, Halı-Kilim & Eski kumaş Desenleri Anasanat Dalı
YÜKSEK LİSANS ÖĞRENİMİ	Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı
YABANCI DİLLER	Orta Düzey İngilizce
SANATSAL FALİYETLER	Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, “Mezuniyet Sergisi”. 10 Haziran 2016
	Erzurum Nevzat Karabağ Anadolu Lisesi.

STAJLAR	Stajyer Öğretmen (1 Yıl)
SERTİFİKALAR	Erzurum Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Pedagogik Formasyon Setifikası.(1 Yıl) Mezuniyet Tarihi : 26.05.2016 T.C.M.E.B. Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü, Erzurum Yakutiye Halk Eğitim Merkezi ve Aso, “BilgisayardaDesenÇizimi”,ElSanatlarıTeknolojisi Programı Kurs Bitirme Belgesi. 17.04.2015 (1 Yıl) T.C.M.E.B. Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü, Erzurum Yakutiye Halk Eğitim Merkezi ve Aso, “Halı Dokuma”,El Sanatları Teknolojisi Programı Kurs Bitirme Belgesi. 15.01.2016. (1Yıl)
İLETİŞİM BİLGİLERİ	
E - POSTA ADRESİ	ebruokuyucu40@gmail.com
TARİH	01.10.2019